T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

1964 KIBRIS KRİZİ VE TÜRKİYE KAMUOYUNUN TEPKİSİ

Gökhan KARAKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. İsmet ÜZEN

Çankırı 2018

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

1964 KIBRIS KRİZİ VE TÜRKİYE KAMUOYUNUN TEPKİSİ

Gökhan KARAKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. İsmet ÜZEN

Çankırı 2018

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Bildirimi ..... **ii**
Tez Kabul ve Onay ..... **iii**
Önsöz ..... **iv**
Özet ..... **vi**
Summarry ..... **vii**
Kısaltmalar ..... **viii**

GİRİŞ **1**

BÖLÜM 1: 1960- 1964 ARASI DÖNEMDE KIBRIS SORUNU **21**
1.1. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulması 21
1.2. 1963 Sonu ve 1964 Yılı Olayları 27
1.2.1 Akritas Planı ve Kanlı Noel 27
1.2.2 Kumsal Katliamı 32
1.2.3 Londra Konferansı 35
1.2.4 BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs Kararı 37
1.2.5 Johnson mektubu 40
1.2.6 Başbakan İsmet İnönü'nün Johnson Mektubu'na Yanıtı 42
1.2.7 Washington Görüşmeleri 44
1.2.8 Erenköy Saldırısı 46
1.2.9 Galo Plaza Raporu 48

BÖLÜM 2: KIBRIS OLAYLARINA KARŞI TÜRKİYE'DE BASINDA VE ÇEŞİTLİ PLATFORMLARDA YER ALAN TEPKİLER **50**
2.1. Miting ve Protestolar 50
2.2. Yardım Faaliyetleri 58
2.3 Diğer Tepki Hareketleri 69

BÖLÜM 3:KIBRIS OLAYLARINA KARŞI SİYASETÇİLERE GÖNDERİLEN MEKTUP VE TELGRAFLAR YOLUYLA TESPİT EDİLEN TÜRK HALKI'NIN TEPKİLERİ **75**
3.1. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e Gelen Mektup ve Telgraflar 75
3.2. Başbakan İsmet İnönü'ye Gelen Mektuplar ve Telgraflar 77
3.3. Yurtdışından Gönderilen Mektup ve Telgraflar 90
3.4. Kıbrıs'a Gönüllü Olarak Gidip Savaşmayı İsteyenlere Ait Telgraflar 99

SONUÇ **109**

KAYNAKÇA **112**
EKLER **121**
ÖZGEÇMİŞ **132**

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığım *1964 KIBRIS KRİZİ VE TÜRKİYE KAMUOYUNUN TEPKİSİ* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

24/10/2018

İmza

Gökhan KARAKAYA

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Gökhan KARAKAYA tarafından hazırlanan *1964 KIBRIS KRİZİ VE TÜRKİYE KAMUOYUNUN TEPKİSİ* başlıklı bu çalışma, 24/10/2018 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	:	İmza: ……
Üye	:	İmza: ……
Üye	:	İmza: ……

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 201.. tarih ve ..... Sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN

Enstitü Müdürü V.

ÖNSÖZ

Kıbrıs Sorunu yıllardan beri çözülemeyen ve hala günümüzde de devam eden uluslararası bir sorundur. Kıbrıs ile ilgili yazılmış eserleri incelediğimizde karşımıza çıkan, konunun siyasi ve dış politika açısından fazlaca irdelendiği ve eserlerde bu konuların çokça işlendiği görülmektedir. Ancak siyaset ve dış politika dışında konunun, sorunu en derinden yaşayan asıl kahramanlar olan halk özelinde incelenmediği kanaatine varıldığı için böyle bir çalışma yapma gereksinimi duyulmuştur. Amacımız bu alanda farklı bir çalışma yaparak özellikle halk kanadında yani Türkiye Cumhuriyeti halkının Kıbrıs Sorunu'nun en yoğun yaşandığı yıllardan biri olan 1964 yılında halk kanadının ne gibi çalışmalar yaptığını, Kıbrıs halkının yardımına koşmak için yapılan halk hareketlerini okuyucuya sunmaktır. Çalışmamızın eksik olduğunu düşündüğümüz alana fayda sağlayacağı kanaatindeyiz.
Çalışmamızın giriş bölümünde, öncelikle Kıbrıs'ın coğrafi özellikleri ele alınarak Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz'deki yeri ve önemi anlatılmaya çalışılmıştır. Kıbrıs'ın nüfus yapısına değinilmiş, Kıbrıs Adası'ndaki nüfus dalgalanmaları ile Türk ve Rum nüfusu gözler önüne serilmiştir. Devamında ise, Osmanlı dönemi öncesi ve sonrası Kıbrıs'ın tarihçesi hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmamızın Birinci Bölümünde ise 1959'daki Londra Konferansı'ndan başlayarak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşuna dek geçen süreçte yapılan konferanslar, bu dönem içerisinde iki toplum arasında ortaya çıkan gerginlikler, EOKA (Ethniki Organosis Kypriakon Agoniston)'nın tedhiş hareketleri, Kıbrıs sorununa diplomatik çözüm arayışları, İngiliz, Türk ve Yunan hükümetlerinin izledikleri Kıbrıs politikalarının Türk basınına yansımaları doğrultusunda ortaya konulmuştur. Ayrıca kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın kabulünden 1964 sonuna kadar geçen süreç incelenmiştir. Bu bölümde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşundan Kıbrıs anayasasının kabulü ve özelliklerine, Makarios ve Kıbrıs Rumlarının anayasanın iptaline yönelik çalışmalarına ve Rumların Türkleri imha etme yolunda gerçekleştirdikleri Kanlı Noel'e yer verilmiştir.

Çalışmamızın İkinci Bölümünde, ise Kıbrıs'ta yaşananlara karşı Türk Basınında yer alan Türk halkının yardımlarına ve halkın yaşananlara karşı tepkilerine değinilmiştir.

Gazete manşetleri ve dönemin ileri gelenlerinin gözünden yaşanan örgütlenme, çalışmalarına da yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise arşiv belgelerinden faydalanılarak Türk halkının Kıbrıs için tek vücut oluşu, dünya kamuoyuna tepkisine değinilmiştir. Bunlar özellikle devlet büyükleri İsmet İnönü ve Cemal Gürsel'e gelen telgraflar ve mektuplar ekseninde incelenmiştir. Bu mektup ve telgraflarda yer alan tepkiler, maddi yardımlar incelenerek Türk halkının Kıbrıs için yaptıkları vurgulanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızda süreli yayınlardan, dergi ve gazeteler ile arşiv belgelerinden yararlanılmıştır. Dönemin gazetelerinden Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Ulus, Vatan, Akşam, Tercüman, Zafer gibi birçok gazeteden faydalanılmıştır. Özellikle 1964 yılında Kıbrıs konusu hemen hemen her gün gazetelerin birinci sayfasına konu edilmiştir. Bu durum konuyla ilgili çok fazla malzeme elde edilmesini sağlamıştır. Bunun yanı sıra Türkiye Hükümeti'nin politikasının tespiti açısından Devlet Arşivlerindeki belgeler birinci derecede önem taşımaktadır. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'ndeki belgeler çalışmanın orijinalliği için büyük önem taşımaktadır. Bunun dışında 1955–1965 yıllarına ait Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanakları incelenmiştir. Böylece Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nin Kıbrıs'taki gelişmeleri nasıl izlemiş olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Kıbrıs sorununun doğuş ve gelişimi ile ilgili diğer kaynaklara da ulaşılmaya çalışılmıştır. Kıbrıs sorununa yönelik yapılan bu çalışmanın bir boşluğu dolduracağı kanaatindeyiz.

Çalışmanın belirlenmesinde ve oluşturulmasında benden desteğini ve ilgisini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. İsmet ÜZEN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Hayatımın her aşamasında beni destekleyen sevgili aileme müteşekkirim. Ayrıca bana destek olan kıymetli Tuğba KOÇ'a ve benden desteğini esirgemeyen dostlarım Özge, Betül, Ali, Hakan ve Taner'e teşekkürü bir borç bilirim.

24/10/2018

Gökhan KARAKAYA

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: 1964 KIBRIS KRİZİ VE TÜRKİYE KAMUOYUNUN TEPKİSİ
Tezin Yazarı : Gökhan KARAKAYA
Danışman : Prof. Dr. İsmet ÜZEN
Anabilim Dalı : Tarih
Bilim Dalı : Tarih
Kabul Tarihi : 24.10.2018
Sayfa Sayısı : 143
Geçmişten günümüze kadar gelen Rumların, Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlayarak ENOSİS'i gerçekleştirme çalışmaları 1963 yılında şiddetini arttırmış ve bu şiddet "*Türk'ü imha planı*" olarak uygulamaya konulmuştu. Özellikle bu yıllarda Türk halkı, Türk Hükümetleri Kıbrıs'ta yaşananları yakından takip etti ve olaylara tepkisiz kalmadı. Dünya kamuoyuna, yaşananları servis etme, bu olaylara ilk tepkiyi gösterme, hep Türkiye halkı ve liderleri özelinde gerçekleşti. 1960-1964 dönemi Kıbrıs olayları, gerek Türkiye Basını gerekse Kıbrıs Türk Basını tarafından yakından izlendi. Türkiye Basını, 1964 olaylarında Türk Hükümeti'ni daha etkin davranmaya sevk etme gayreti içindeydi. Kamuoyunun olaylara karşı gösterdiği tepkiler, hemen hemen bütün yazılı basında yer alıyor ve kamuoyu ile Hükümet arasında bir köprü kuruluyordu. Yerel basın da, 1963-1967 yılları arasındaki süreçte, Kıbrıs Türk toplumunun haklı sesini Türk kamuoyuna duyurmaya çalışarak ENOSİS'i engellemeye çalıştı hem de Kıbrıs Türk halkına büyük bir destek vermiştir. Çalışmada özellikle Türk Basınında ve Türkiye Cumhuriyeti Arşivlerinde yer alan tepki, destek hareketleri incelenmiş ve bu yolda atılan adımlar ortaya konmuştur.
Anahtar Kelimeler: *Kıbrıs, Basın, Arşiv, ENOSİS, Tedhiş,*

Çankırı Karatekin University Graduate School Of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title Of The Thesis: 1964 CYPRUS CRİSİS AND THE PUBLİC OPİNİON REACTİON İN TURKEY	
Author	**: Gökhan KARAKAYA**
Supervisor	**: Prof. Dr. İsmet ÜZEN**
Department	**: History**
Sub – field	**: History**
Date	**: 24.10.2018**
Number of Pages	**: 143**

The work of the Greek Cypriots from the past to the present day, by connecting Cyprus to Greece, has increased its violence in 1963, and this violence has been put into practice as a "Turkish destruction plan". Especially in these years, the Turkish people, Turkish governments closely followed the events in Cyprus and did not remain unresponsive to the events. World public opinion, what happened to the service, showing first reaction to these events, it was always a special place in the people and leaders of Turkey. Cyprus events 1960-1964 period, Turkey should press both Cyprus was closely watched by the Turkish Press. Turkey Press, 1964 incident in urging the Turkish Government to act more effectively for the effort was. The public's reactions to the events took place in almost all the print media and a bridge was established between the public and the government. In the period between 1963 and 1967, the local press tried to prevent ENOSIS by trying to announce the rightful voice of the Turkish Cypriot community to the Turkish public and gave great support to the Turkish Cypriot people. In particular we react located in the Republic of Turkey and the Turkish Press Archive, support movement were examined and demonstrated the steps taken in this way.

Keywords: Cyprus*, Press, Archive, ENOSİS, Terror.*

KISALTMALAR

a.g.a	Adı Geçen Ansiklopedi
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.d.t.	Adı Geçen Doktora Tezi
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.k	Adı Geçen Kongre
a.g.t.	Adı Geçen Tez
a.g.s.	Adı Geçen Sayfa
Mat.	Matbaa
No	Numara
s.	Sayfa
S.s.	Sayfa Sayısı
Yy .	Yüzyıl
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
TMT	Türk Mukavet Teşkilatı
TMTF	Türk Milli Talebe Federasyonu
MTTB	Milli Türk Talebe Birliği
TMGT	Türk Milli Gençlik Teşkilatı

GİRİŞ

Kıbrıs isminin nereden geldiği hakkında çeşitli rivayetler vardır. Bu rivayetlerden birine göre Ada'nın ismi halen işletilmekte olan zengin bakır madeninin Latincesi olan *"Kuprum"*dan, diğer bir rivayete göre ise İbranice kına ağacı demek olan *"Koper"*den gelmiştir.[1] Finike dilinde *"kubru"*, *"kıyı"* anlamına geldiğinden yola çıkarak Kıbrıs adının Finike kökenli olduğu iddiasına rastlanmaktadır. Finikelilerce bu adın kullanılması, Kıbrıs'ın Anadolu'ya *"karşı bir kıyı"* olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer yandan Kıbrıs adının, bakır anlamındaki *"zabar"* kelimesinden türediğini, bu kelimenin Akadça'da Cypr olarak okunduğu belirtilmektedir.[2]

Hammer ise Kıbrıs'ın adı konusunda: *"Adı, bir çiçekten, ya Kiniras'ın kızından ya da aşk ilahesi Kiplis'ten alınmış bulunan Kipros Adası, şöhretli şehirleri Amatuzya, Pafya ve Salaminya adlarıyla da tanınmıştır"* demektedir.[3] Besim Darkot'a göre ise Kıbrıs adını *"Kına Çiçeği"* denilen bir çiçekten alır.[4] Halil Fikret Alasya, Kıbrıs'ın adının Mısırlılar ve Hititler zamanında *"Alasya veya Asi"*, Fenikeliler zamanında ise *"Hetim"* olarak anıldığını söylemektedir.[5]

Kıbrıs'a verilen adlardan bir tanesi de *"Alaşya"* adıdır. Eski zamanlara ait, muhtelif kökenli vesikalarda geçen Alaşya'nın, Kıbrıs'ın adı olduğu hakkındaki ilk hipotez Ohnefelsch Rihter'in 1885'te Tamassus civarında bulduğu Apollon Alasiotas (Alaşya'nın Apollon'u)'na vakfedilmiş, Yunanca ve Fenikece yazılı bir *"billingue (ikidilli)"*ye dayanıyordu. Daha sonra M.Ö. 11. asra ait olan Golanişef papirüsü ile Mısırlıların Kıbrıs'a Alaşya dedikleri anlaşılmıştı. Hitit kralı III. Hattuşili, meşhur apoligyasında yeğeni ile yaptığı mücadeleleri anlatırken, *"Darbeyi öğrenir öğrenmez onu yakaladım ve denizde bir tarafa sürdüm."* demektedir. Aynı hadiseyi anlatan paralel bir nüshada ise *"Urhi-Teşub'u Alaşya memleketine sürdüm."* demektedir.

---

[1] Talip Atalay, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs (İdari Yapılanma ve Din Eğitimi)*, Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı Yayınları, Konya 2003, s.30.
[2] Erol Manisalı, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, Yeni Gün Haber Ajansı Basın Ve Yayıncılık, İstanbul 2000, s.11.
[3] Joseph Von Hammer, *Osmanlı Tarihi*, Çev: Mehmet Ata, C.II, MEB Yayınları, İstanbul 1991, s.124.
[4] Besim Darkot, *"Kıbrıs"*, İslam Ansiklopedisi VI, Maarif Basımevi, İstanbul 1955, s. 672.
[5] Halil Fikret Alasya, *Tarih'te Kıbrıs*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi, Lefkoşa 1988, s.1.

Bundan başka bir Boğazköy vesikasıyla, Hitit kralı III. Şuppiluliuma'nın Alaşya kralına karşı bir deniz savaşı yaptığı ve galip geldiği anlaşılmıştır. Bu vesikada Hatti (Anadolu)'den Alaşya'ya deniz yoluyla gidildiğini açıkça göstermektedir.[6]

Akdeniz'de bulunan Sicilya (25.170 km^2) ile Sardinya (24.090 km^2) adalarından sonra gelen Kıbrıs adası (9.250 km^2) üçüncü büyük adadır.[7] Anadolu topraklarından bir çöküntü sonucunda ayrılıp Ada biçimini alan Kıbrıs'a ilk yerleşenler yine Anadolu coğrafyasından gelen insanlardır.[8]

Kıbrıs, herhangi bir araştırmacı, jeopolitik bilimci veya askerî araştırmacının tarihsel zaman içinde Orta Doğu güç unsurlarını, oluşum şekillerini incelerken etkileneceği bir toprak parçasıdır. Bölgenin mevcut konumu özellikle bölgeyi hakimiyet altında tutmak isteyen politik güçler için önemlidir. Ada değişen güçlerin çatışma alanı içinde olduğu için bu Ada'nın önemi daha Eskiçağ'da Mezopotamya, Anadolu ve Mısır'ın ortasında Doğu Akdeniz'i kontrol eden bir nokta olması dolayısıyla başlamıştır.[9]

Kıbrıs Ada'sında yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkan veriler Ada'da M.Ö. 5000 yılından beri insanların yaşadığını ortaya koymaktadır.[10] Kıbrıs'ta ilk insan hayatının Neolitik devirlerde başladığı çeşitli kazılarda elde edilen eserlerle ispatlanmıştır. Ada Akdeniz'in önemli ticaret yolları üzerinde bulunmakta ve Anadolu, Mezopotamya, Mısır, Helen ve Roma gibi medeniyet bölgeleri arasında bir köprü görevi görmekte idi. Bu önemli konumu nedeniyledir ki eski çağlardan bu yana birçok devlet Kıbrıs'ta hakimiyet kurmak için çeşitli girişimlerde bulunmuştur.[11]

Kıbrıs'a tarih sırasıyla M.Ö. 1450-1320 arasında Mısırlılar, M.Ö. 1320-1265 arasında Hititler, M.Ö. 1265-1000 arasında yeniden Mısırlılar, M.Ö. 1000-709

---

[6] Ahmet Gözlü, *Kıbrıs Eskiçağı ve Jeopolitiği*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmış Doktora Tezi, Konya 2011, s.129.
[7] Cevat Gürsoy, *Kıbrıs ve Türkler*, TKAE Yayınları, Ankara 1964, s.7.
[8] Afif Erzen, "Kıbrıs Tarihine Bir Bakış", *TKAE Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1971, s.80.
[9] Gözlü, *a.g.d.t*, s.351.
[10] Atalay, *a.g.e*, s.30-31.
[11] Halil Fikret Alasya, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1977, s.129-130.

arasında Fenikeliler, M.Ö. 709-669 arasında Asurlular, M.Ö. 669-588 arasında bağımsız krallıklar, M.Ö. 588-525 arasında yine Mısırlılar, M.Ö. 525-333 arasında Persler (İranlılar), M.Ö. 333-301 arasında Makedonlar, M.Ö.301-59 arasında yine Mısırlılar (Ptolemeo devri), M.Ö. 59-M.S. 395 arasında Romalılar, M.S. 395-1191 arasında Bizanslar (632-964 Arapların ve Bizans'ın arasında gidip gelmiş), M.S. 1191-1192 arasında Haçlı Şövalyeleri, M.S. 1192-1489 arasında Luzinyanlar, M.S. 1489-1570 arasında Venedikliler hakim olmuşlardır.[12]

Kıbrıs'ta en uzun hakimiyeti kuran Romalılar, Kıbrıs'a M.Ö. 58'de hâkim olmuştur. Kıbrıs önceleri, Roma'nın Kilikya eyaletine bağlanmışsa da kısa bir zaman sonra bu statü değişmiştir. Büyük bir hatip olarak kabul edilen Cicero da bir süre Kıbrıs'ın valiliğini yapmıştır. Adanın yönetimi daha sonra Roma senatosuna verilmiş; bir genel vali (proconcul) tarafından yönetilmiş ve ada Amathus, Lapithos, Paphos ve Salamis'ten oluşan dört bölgeye ayrılmıştır. Yönetim merkezi Paphos olurken, ticaret merkezi Salamis olmuştur. Ceaser'ın iç savaşlarının sona ermesinin ardından ada, Marcus Antonius tarafından Mısır kraliçesi Kleopatra ve kızları Kleopatra Selene'ye verilmiştir. Ancak Antonius'un Actium Savaşı'nda (M.Ö. 31) yenilmesinin ardından M.Ö. 30 yılında Roma eyaleti olmuştur. Romalılar, Kıbrıs'ta da yol sistemini de geliştirmişlerdir. Roma imparatorluğu M.S. 395 yılında Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılınca İmparator Theodosius, M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu'nu iki oğlu arasında paylaştırmıştır. İmparatorluğun bu bölümlenmesi içinde Kıbrıs, Doğu (Bizans) İmparatorluğu'nun içinde kalmıştır.[13] 653 yılında Arapların adayı fethetmesi ile bir süre kesintiye uğrasa da Ada yaklaşık 800 yıl Bizans egemenliği altında kaldı.

Kıbrıs, Bizans egemenliği altında bulunurken 632-964 yılları arasında Müslüman Araplar tarafından buraya 24 sefer düzenlenmiştir. Hz. Ebubekir zamanında başlayan ilk fütuhat hareketi, donanma yetersizliği sebebiyle Kition'un fethiyle sınırlı kalmış, Ada tamamen fethedilememiştir. 647 yılında Şam valisi olan Muaviye büyük bir donanma desteği ile Kıbrıs'ı fethetmiştir. Kıbrıslıların Bizans'a ödeyecekleri vergiyi Müslümanlara ödemeleri konusunda anlaşma sağlanmış ve Müslümanlar Kıbrıs'a

[12] Atalay, *a.g.e*, s.30.
[13] Gözlü, *a.g.d.t*, s.347-348.

yerleşmemişlerdir. Ancak Kıbrıslıların anlaşmayı bozması üzerine Ada 653 yılında tamamen fethedilmiştir. Suriye'den göç ettirilen Müslüman halk buraya iskan edilmiştir. Arap ve Müslüman halkın iskan çalışması ile Kıbrıs'a göçü sağlanmış ve bu Ada'da kalıcı olunmak istenmiştir. Kıbrıs'ta Müslüman Arap egemenliği Emevi ve Abbasi devirleri boyunca 964 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten itibaren Ada yeniden Bizans hakimiyetine girmiştir.[14]

XI. yüzyılın sonunda Kıbrıs, 1098'de de Antakya'yı kuşatan Haçlılara yiyecek yardımının da yapıldığı yerdi. 1148'de İmparator I. Manuel Komnenos, Venediklilere tanınan ticarî imtiyazların Girit ve Kıbrıs için de geçerli olduğunu kabul etti. Bu olay Latinlerin Kıbrıs'a yerleşmesinin başlangıcı oldu. [15] İngiliz Kralı Aslan Yürekli Richard, Haçlı Seferleri devam ederken Ada'yı önce Templer Şövalyelerine sonra Luzinyanlar'a bırakmış böylece Ada'nın Luzinyanlar dönemi başladı. Luzinyanlar Ada'yı 1489'a kadar egemenlikleri altında tutarken Ada'da Katolik dinin yaygınlaşmasına da vesile olmuşlardır.[16]

Osmanlı Hakimiyetinde Kıbrıs

XVI. yüzyılın ikinci yarısı Osmanlı İmparatorluğu'nun dünya kuvvetler dengesinde söz sahibi olduğu, askeri, siyasi, ekonomik açıdan en güçlü olduğu dönemdir. Kıbrıs bu dönemde dönemin en güçlü deniz devleti olan Venedik'in elinde bulunuyordu. Ada'nın Venedik'in elinde bulunması Osmanlı İmparatorluğu için tehlike unsuruydu. Konumu itibariyle de Ada siyasi, askeri ve ekonomik açılardan stratejik öneme sahipti. Bu özelliklerinden dolayı Kıbrıs'ın fethi, Osmanlı İmparatorluğu'nun geleceği ve Doğu Akdeniz'in güvenliği bakımından zorunluluk haline gelmişti. [17]

Yavuz Sultan Selim'in 1517 yılında Mısır'ı almasıyla, Osmanlı İmparatorluğu'nun Kıbrıs'la yakından münasebetleri başlamıştır. Venedikliler, Kıbrıs Adası için Memlûk Devleti'ne ödedikleri yıllık vergiyi, bundan böyle yaptıkları bir anlaşma

[14] Şenol Kantarcı, *Kıbrıs Laboratuvarı,* Aktüel Yayınları, İstanbul 2005, s.3.
[15] Ali Toraman, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti", Türk Dünyası Serisi: KKTC. Türk Tarihi Araştırmaları, Geneltürktarihi.Net, s.1-2. Erişim: 4 Mayıs 2018, http://www.genelturktarihi.net/wp-content/uploads/2012/04/kibris.pdf
[16] Manisalı, a.g.e, s.12.
[17] Erol Mütercimler, *Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekatı*, Arba Yayınları, İstanbul 1990, s.34-35.

gereğince artık Osmanlı Devletine ödemeye başlamıştır. Daha sonra bu vergi Kanuni Sultan Süleyman tarafından arttırılmıştır.[18]

II. Selim daha şehzadeliği sırasında, kendisine Mısır'dan gönderilen atların Kıbrıslı korsanlar tarafından gasp edilmesi nedeniyle, Kıbrıs'ı fethetmeyi tasarlamıştır. 1569 yılında da Ebussu'üd Efendi verdiği bir fetva ile Ada'nın geçen asırlarda Müslümanlar tarafından fethedildiğini ve burada Müslümanların tarihi hakları olduğu belirtilmiştir. Böylece Kıbrıs Adası'na sefer yapılması kararlaştırılmıştır.[19] Osmanlı kuvvetleri 17 Nisan 1571 tarihinde hücuma geçerek, üç ay süren bir kuşatma sonucunda 1 Ağustos 1571 tarihinde Magosa kalesini alarak Kıbrıs'ın fethini tamamlamıştır.[20]

Fetihten sonra Kıbrıs Lefkoşa merkez olmak üzere bir Osmanlı Beylerbeyliğine dönüştürülmüştür. Doğrudan merkeze bağlı olan Kıbrıs Beylerbeyliğine Muzaffer Paşa getirilmiştir.[21]

Kıbrıs'ın Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethine kadar kesin bir nüfus sayımı yapılmamıştır. Coronelli'ye göre:

> "*Fetihten önce Ada'nın nüfusu 196.986 idi. (Bunun 56.044'ü Lefkoşa'da, 6.616'sı Magosa bölgesinde, 134.926'sı diğer bölgelerde). Ada'nın nüfusu konusunda, Savorgnan (1562) 180.000, A. Grazrani (1570) 200.000 rakamlarını vermektedir.*"[22]

İlk defa olarak Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethi müteakip nüfus tahriri yaptırıldı. Ada'da 1571 senesinde tespit edilen nüfus 150.000 yerli halk ve 30.000 Türk askerinden ibaret olmak üzere 180.000 kişiden ibaretti. Yapılan nüfus tahriri sonunda elde edilen nüfus sayısı, Kıbrıs'ın nüfusunun artırılmasının ve savunması için Türk halkının Ada'da yerleştirilmesinin zorunlu olduğunu ortaya çıkardı. O zamana kadar gelen usule uygun olarak, Anadolu'nun her tarafından Kıbrıs'a sürgün

[18] Abdulhaluk Çay, *Kanlı Noel-1963*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1989, s.7.
[19] Darkot, *a.g.a*, s. 671- 672.
[20] Çay, *a.g.e*, s. 9.
[21] Çay, *a.g.e*, s.9-10.
[22] Gürsoy, *a.g.e*, s.27.

yani "*mecburi göç*" yaptırılmasına karar verildi. Bunun üzerine her şeyden önce Anadolu'da yaşayan halkın, Kıbrıs'ta yaşayıp yaşayamayacakları araştırıldı.

Kıbrıs ikliminin ılıman, arazisinin bağ ve bahçe yapmaya ve şeker kamışı ekimine elverişli bulunduğu gibi, özellikle hububatın bir kilesine 50-60 kile ürün verdiği tespitleri üzerine, halkın Kıbrıs'a göç etmesi teşvik edildi. Öte yandan da Kıbrıs'ta her türlü sanat sahibine ihtiyaç bulunduğu da tespit edildiğinden, sürgün hükümlerine bu sınıfa girmiş olan kişilerin de tabi tutulması dahil edildi. Sürgüne, tabi olanlara 2 yıl süre ile vergi, öşür ve bütün diğer vergilerden muaf tutulacakları bildirildi.

Anadolu'nun çeşitli yerlerinden her 10 haneden 1 hane olmak üzere Kıbrıs'a yollanan halk, Anadolu'daki yerleri göz önüne alınarak grup grup yerleştirilmiştir. Göçe tabi olan yerler Anadolu, Rumeli, Zülkadriye, İçel, Bozok Alaiye, Teke ve Manavgat idi. Yapılan hesaplara göre Kıbrıs'a göç eden hane toplamı 5.720 idi. Kıbrıs'a sevk edilen ailelerden başka Kıbrıs'ın fethine katılan ve tımar sahibi olan askerlerden 30.000 kişi de Kıbrıs'ta kalmıştır. Kıbrıs'a mecburi göç ile 5.720 hanenin her birinde ortalama 5 kişiden oluştuğu kabul edilirse toplam olarak 28.600 kişi gönderilmiş demektir. Kıbrıs'ta kalan 30.000 askerle birlikte Türk halkının 58.600 kişi olduğu söylenebilir.[23]

Tabi bu göçler ile Kıbrıs'ta Türk nüfus artırılmaya çalışılsa da özellikle Girit Savaşı'nın yaşandığı dönemde (1645-1669) Ada'da yaşanan ekonomik ve sosyal güçlükler nedeniyle Ada nüfusu gittikçe azalmış bu durum sonucunda ticari hayatın da bozulması Kıbrıs Beylerbeyliğinin gelirlerinin düşmesinde de sebep oldu. Gelirleri düşen Beylerbeylik kaldırılarak 1670 tarihinde Ada Kaptan Paşalığa bağlandı. Diğer yandan Ada'nın idari yapısında yeni bir değişikliğe gidildi. Kıbrıs, Kaptan Paşalıktan alınarak Vezir-i Azam'a *"has"* olarak verildi. 1785 yılında yapılan değişiklik ile Kıbrıs Vezir-i Azam hassı olmaktan çıkarılarak *"Divan-ı Hümayun'a bağlı bir muhassıllık"* haline getirildi. Tanzimat sonrasında yapılan idari değişiklikler ile Kıbrıs Cezayir'i Bahr-i Sefid'e bağlı bir sancak haline getirilerek idaresine de *"kaymakam"* unvanıyla bir mutasarrıf tayin olundu. 1861 tarihinde Cezayir'i Bahr-i Sefid eyaletinden ayrılan Kıbrıs, İstanbul'a bağlı müstakil bir

[23] Alasya, *Tarihte Kıbrıs*, s.135-136.

mutasarrıflık haline getirildi. Bu idari yapı 1878 tarihine kadar devam eden Osmanlı Devleti'nin yaptığı son idari değişiklik oldu.[24]

1878 yılına kadar, Ada'daki durum daha önce olmadığı kadar iyiydi, denilebilir. Ada'da Osmanlı Devleti'nin oturmuş, aksamaların yaşanmadığı bir idari sistemi ve sosyal yapısı vardı. Savaş korkusunun olmadığı bu yıllar sorumlu olduğu askerliği bile Kıbrıs sınırları içinde yapma hakkı olan Kıbrıslı Türkler ile Rumların en huzurlu oldukları yıllardı. Kıbrıs'taki Türk yönetiminin ne derece başarılı olduğunu dile getiren Batılı yazarlardan Hamilton Long 1870 yılında, Kıbrıs'ın Osmanlı vilayetleri içinde en kusursuz idareye sahip bölgelerden olduğunu kaydetmektedir. Ayrıca o dönemde Kıbrıs'ta bulunan yabancı konsoloslar da raporlarında Ada'nın süratle gelişmekte olduğunu doğrulayarak; suç oranının sıfıra yakın olduğunu, yıllarca tek bir cinayet olayının bile olmadığını, hırsızlığın neredeyse unutulduğunu ve Kıbrıs'ın dünyanın en sakin adası olduğunu belirtmektedirler.[25]

307 yıllık Türk idaresi döneminde (1571-1878) Ada Rumlarına gelirsek onlarda varlıklarını koruyabildikleri gibi, ekonomik kültürel ve siyasi bakımdan gelişme imkanı bulabilmişlerdir. Öyle ki Ada İngiliz idaresine geçici olarak terk edildiğinde Ada'nın genel nüfusunun 2/3'si Ortodoks Hristiyan olduğu gibi Ada'nın en zengin kesimini de bunlar oluşturmakta idiler.[26]

Farklı yıllarda yapılan sayımlara bakılacak olursa Ada'daki Türk-Rum nüfusu şöyledir: 1777 senesinde Kıbrıslı Papaz Kyprianos'a göre Kıbrıs'ın nüfusu 47.000 Türk ve 37.000 Hristiyan olmak üzere toplam 84.000 kişidir. İngiltere'nin Halep ve Kıbrıs Konsolosu bulunan De Vezin'e göre 1792'de 60.000 Hristiyan ve 20.000 Türk olarak toplam nüfus 80.000 iken 1814 senesinde Kinnier'e göre 35.000 Türk ve 35.000 Hristiyan olmak üzere 70.000, 1815'de Tuner'e göre 40.000 Hristiyan ve 30.000 Türk olmak üzere 70.000, 1821'de Tricoupy'ye göre 80.000 Hristiyan ve 20.000 Türk olmak üzere 100.000 kişidir. 1831 senesinde hacegandan Abdürrauf

[24] Alasya, *Tarihte Kıbrıs*, s.71-72.
[25] Atalay, *a.g.e*, s.41-42.
[26] Çay, *a.g.e*, s.12.

Haleti Efendi'nin tahriri nüfusuna göre 39.206 erkek Rum ve 28.738 erkek Türk olmak üzere 57.944'tür.[27]

Kıbrıs'ta 19. yy. ortalarından itibaren Türk ve Rum cemaati arasında nüfus dengesi Türklerin aleyhine bozulmaya başlamıştır. Bu süreç Rum cemaatinin Kıbrıslı Türkleri azınlık olarak görmelerine neden olacaktır.[28] Yapılan 1931 sayımında Ada'nın toplam nüfusu 348 bin olarak belirlenmişti. Bu nüfusun içinde Türklerin oranı, 47 bini köylerde ve 17 bini de kasabalarda olmak üzere 64 bin kişiydi. Bu miktar Ada nüfusunun 5'te 1'ni gösteriyordu. Halbuki 1881 sayımında 186 bin olan Ada nüfusu içinde Türklerin sayısı 45 bin kişiydi. Bu da ada nüfusunun dörtte birini oluşturuyordu. Bu rakamlar bize açıkça Türk nüfusunun İngiliz döneminde azaldığını göstermektedir.[29]

Bu durumun nedenleri, Türkler Ada'nın fatihi olarak memleketin efendisi durumunda bulunmuşlar ve bütün Türk ülkelerinde olduğu gibi, asker, memur ve mülk sahibi olarak Ada'nın idaresini ellerinde tutmuşlardı. İleride açıklanacağı üzere Ada'nın 1878'de geçici olarak İngiltere'ye verilmesi sonucunda Türkler efendi durumundan yani idare eden mevkiinden idare edilen durumuna düşmüşlerdir. Bu keyfiyet psikolojik bakımdan Türklerin Ada'dan uzaklaşmalarına sebep olmuştur.

Bir diğer sebep İngilizler Ada idaresini ele aldıktan sonra Rumları kendilerine bağlamak, Ada'daki Türk hakimiyetine son vermek adına; Türkleri memuriyetlerden alarak Rumları bu kadrolara yerleştirme politikası izlemişlerdir. Memuriyet ve iş imkanları ellerinden alınan Türkler ekonomik açıdan zor duruma düşmüşler, bu suretle mallarını ve arazilerini satmak zorunda kalmışlardır. Bu durum 1923 Lozan Muahedesi'nin imzalanmasından sonra Türkiye'ye olan göçü artırmıştır. Ayrıca Türkiye'ye tahsil için gelip Türk vatandaşı olan Kıbrıslı gençler Kıbrıs'a bir daha dönmeyerek Türkiye'de hayatlarını devam ettirmişlerdir.

[27] Alasya, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, s.132-133.
[28] Hasan Şanlı, *Kıbrıs Siyasal-Toplumsal Değişimler*, Güneş Matbaacılık, Ankara 1967, s.57-60.
[29] Çay, *a.g.e*, s.24-25.

1955 senesinde başlayan EOKA tedhiş hareketleri de yıldan yıla azalan Ada Türk nüfusunun en önemli sebeplerindendir.[30] Ayrıca EOKA[31] tedhiş hareketleri yıllardan beri süren Kıbrıs Sorunun en temel nedenlerinden biridir.

Osmanlı Devleti 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sonucunda çok ağır bedeller ödemiştir. Ruslar Trakya'da Yeşilköy'e kadar gelmiştir. Bu sıkıntılı dönemde Osmanlı Devleti İngiltere'nin yardımını talep etmiştir. İngiltere, Rusya'ya karşı Osmanlı'nın yardım talebini kabul etmiştir. Bunun temel nedeni doğudaki çıkarlarının Rusya yüzünden tehlikeye girme ihtimalidir. İngiltere Osmanlı Devleti'nden Kıbrıs'ın kendisine devredilmesini talep etmiştir. Kıbrıs'ın sahip olduğu stratejik önem ve İngiltere'nin sömürgelerine giden yolların kavşak noktasında bulunması Kıbrıs'ı İngiltere için son derece önemli bir konuma getirmiştir. Dönemin İngiltere Başbakanı Disraeli'nin: *"Kıbrıs Batı Asya'nın anahtarıdır"* sözü bu gerçeğin ifadesidir. Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında 4 Haziran 1878 tarihinde Kıbrıs'ın İngiltere'ye devrini öngören 2 maddelik bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmanın 1. maddesine göre İngiltere Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne yönelik bir saldırısı durumunda Osmanlı Devleti'ne yardımda bulunmayı kabul etmiştir.[32] İkinci maddeye göre ise Rusya; Kars, Ardahan ve Batum'dan çekilirse İngiltere Kıbrıs'ı Osmanlı Devleti'ne geri verecektir. Tabi bu anlaşma şartları İngilizler tarafından yerine getirilmemiş ve Ada Rusya, Osmanlı Devleti topraklarından çekilse bile Kıbrıs Osmanlı Devleti'ne teslim edilmemiştir. I. Dünya Savaşı'nın başlaması ve kısa bir süre sonra Osmanlı Devleti'nin 29 Ekim 1914'te Almanya'nın yanında savaşa katılmasını, İngilizler adeta Kıbrıs'ı ilhak etmek için fırsat saydılar. 5 Kasım 1914 tarihinde İngiltere Hükümeti, Türkiye'ye resmen harp ilan ettiği gibi Kıbrıs'ı bu sebebe dayanarak ilhak etmek kararını aldı. Kıbrıs'ın işgali dolayısıyla Ada'da yeni bir statü ortaya çıktı. Bu statünün Sevr Antlaşması[33]

[30] Alasya, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, s.135-137.

[31] Başpiskopos Makarios III 1951 yılında Yunan ordusunda Albay rütbesinde bulunan Grivas'ı Kıbrıs'a davet ederek kendisine ilk defa Rum Gençlik Teşkilatı PEON'u organize etme görevini verdi. Bu teşkilat, Makarios'un direktifine göre çalıştı. Ancak 1953 senesinde saldırgan ve tahrik edici hareket ettiklerinden dolayı, hükümet tarafından kapatıldı. PEON teşkilatı bundan sonra EOKA adı altında ve Grivas'ın hatıra defterinden de anlaşılacağı gibi Makarios'un emrinde gizli tedhiş teşkilatı şeklinde çalışmaya başladı. Alasya, *Tarihte Kıbrıs*, s.173.

[32] Ahmet C. Gazioğlu, *ENOSİS Çemberinde Türkler (1878-1952)*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, İstanbul 1996, s. 17.

[33] Sevr'de yer alan ilgili maddeler şu şekilde idi: "Kıbrıs,

ile İttifak devletleri tarafından adı konmaya çalışılsa da Türkiye, Lozan Konferansı'na kadar bu tek taraflı işgali tanımadı.[34]

1917'de, İngiltere yayınlanan Krallık Emri ile Osmanlı vatandaşı olanların İngiliz vatandaşlığına geçebileceklerini açıkladı. Bu durum zaten Osmanlı tabiiyeti altında olduğu için büyük baskılar gören Türklerin Anadolu'ya ya da İngiltere'ye göç etmelerine sebep olmuştur. Bu göçler nedeniyledir ki son verilere göre Türkiye'de 235.000, İngiltere'de 120.000, Avustralya'da 40.000, Amerika ve Kanada'da 17.000'in üzerinde Kıbrıslı Türk yaşamaktadır.[35] İngilizler, 1923 yılında, Lozan Anlaşması[36]'yla Kıbrıs'ı resmen topraklarına katmışlardır.

Ada'daki İngiliz yönetimi döneminde Ada'nın Yunanistan'a bağlanması fikrinin başladığı anlaşılmaktadır. *"Megalo İdea"* yani Büyük Yunanistan sınırları içinde bulunması düşünülen ülkelerin haritası, öğrenimini papaz okullarında yapmış olan

---

Madde 115: Bu madde İngiliz Hükümetince 5 Kasım 1914'te ilan edilmiş olan, Kıbrıs'ın kendisine bağlanmasını Taraf devletlerin kabul etmesini ön görüyordu. .

Madde 116: Bu madde de ise Türkiye'nin Padişaha ödenen vergi hakkından ve Kıbrıs üzerindeki bütün haklarından ve vasıflarından vazgeçmesi ön görülüyordu.

Madde 117: Kıbrıs Ada'sında doğmuş ya da orada yaşayan Osmanlı uyrukluların, İngiliz uyruğuna geçmesini ön gören bir diğer madde de bu idi. Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarihi,* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Cilt 1, Ankara 1953, s.566.

[34] Çay, *a.g.e,* s.18-19.

[35] Manisalı, *a.g.e,* s.16.

[36] Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923) ile Kıbrıs Adası'nın hukuken İngiltere'ye ait olduğu kabul edilmiştir. Antlaşma'nın Kıbrıs'la yakından ilgili 3 maddesi bulunmaktadır. Bunlar 16. 20 ve 21. maddelerdir. Bu maddeler şöyledir;

Madde 16; Türkiye bu antlaşmada açıklıkla belirtilen sınırlar dışında bulunan bütün arazi üzerinde ve bu araziye bağlı ve yine onun gibi bu antlaşma ile üzerlerinde kendi egemenlik hakkı tanınmış olan adalardan başka adalar üzerinde ki bu arazi ve adaların mukadderatı ilgililer tarafından tayin edilmiş veya edilecektir, her ne şekilde olursa olsun haiz olduğu bütün hukuk ve müstenidatından vazgeçtiğini açıklar. Ayrıca bu maddenin hükümleri daha önce komşuları ile kararlaştırdığı özel anlaşmaları bozmaz.

Türk delegesinin uzun tartışmalardan sonra 16. maddeye eklettiği "Bu arazi ve adaların mukadderatı ilgililer tarafından tayin edilmiştir veya edilecektir" maddesi, Türkiye'nin muhattap olarak başta Kıbrıs olmak üzere bu yerlerin geleceği üzerinde söz hakkı olduğunu teyit etmiştir.

Madde 20; Türkiye Hükümeti, Kıbrıs'ın Britanya hükümeti tarafından 5 Kasım, 1914'te ilân olunan ilhakını tanıdığını açıklar. Burada görülüyor ki İngiltere'nin Kıbrıs üzerinde 1914'de başlayan hükümranlığı ancak Lozan'la tanınmıştır. Bu madde ile İngiltere, Kıbrıs'ı kesin olarak kendisine bağlamıştır.

Madde 21; 5 Kasım, 1914 tarihinde Kıbrıs adasında oturan Türk uyruğu, yerli kanunun tayin ettiği şartlar dairesinde İngiliz uyruğuna sahip ve bu yüzden Türk uyrukluğunu kaybetmiş, olacaklardır. Bununla beraber bu antlaşmanın yürürlüğe girdiği günden itibaren iki yıllık bir müddet zarfında Türk uyruğunda kalmakta serbest olacaklardır; bu takdirde bu haklarını kullandıkları tarihi takip eden on iki ay zarfında Kıbrıs adasını terk etmeye mecbur olacaklardır. M. Cemil Bilsel, *Lozan,* 2. Kitap, Ahmet İhsan Matbaası, İstanbul 1933, s.589. Lozan Antlaşması ile ilgili Bkz. Ali Naci Karacan, *Lozan konferansı ve İsmet Paşa,* Maarif Matbaası, 1943, Seha Meray, *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar-Belgeler,* 8 kitap, S.B.F. Yayını, 1969.

Filistinli papaz Rigos Ferreos tarafından 1896-1897 yılları arasında Bükreş'te hazırlanmış ve 12 yaprak olarak Viyana'da bastırılmıştır.

Ferreos haritasında Kıbrıs, Ege Adaları ve Türkiye'de Yunan toprakları olarak gösterilmiştir. Düşünce olarak doğmuş olan *"Megalo İdea"* nın gerçekleştirilmesi için örgütlenme çalışmalarına hızla başlanmıştır. Ferreos haritası ve çalışmaları, ilk önce *"Kardeşlik Çağrısı"*, *"İyi Yeğenler"* adıyla Osmanlı toprakları içinde yaşamını sürdüren Hristiyan Halkın Kardeşliğini ve Birliğini sağlamak şeklinde oluşumunu tamamladı.[37]

Bu süreçte Rumlar ile İngiliz yönetimi arasında fikir ayrılıkları yaşandı. Bazı durumlarda İngilizlere Rum tarafı çıkarlarını korumak amaçlı notalar verdiler. Özellikle İngilizlerin 1878 yılında Kıbrıs'ta kurdukları Kıbrıs Yüksek Komiseri başkanlığındaki Kavanin meclisinin yetkilerinin sınırlandırılmasını istemişler ayrıca bu mecliste Rum çoğunluğunun olmasını dile getirmişlerdir. Bu talepleri reddedilen Rumlar 1911 senesinde Anayasa'da değişiklik yapılmasını talep ettiler. Bu talepleri de kabul edilmeyince İngiltere aleyhine gösteriler düzenlendi ve Ada'nın Yunanistan'a ilhak talebi ilgililere sunuldu. Talepleri yine reddedildi.

Rumlar, taleplerinin reddedilmesi üzerine taktik değiştirdiler ve Mecliste İngiliz üye bulunmamasını, sadece nüfus oranına göre Rum ve Türk üyelerin seçimle gelmesini istediler. Bundaki amaçları da yine çoğunluğu yakalayarak Ada'nın Yunanistan'a ilhakını sağlamak idi. Bu talepler Sömürgeciler Bakanlığı tarafından reddedildi. Bunun üzerine 17 Nisan 1912 tarihinde Rum üyeler toptan istifa ettiler. Londra'ya bir heyet göndererek aynı taleplerini ilettiler, fakat bu talepleri kabul edilmedi.

Rumların geniş yetki talepleri ise aralıksız devam etti. Fakat bu istekleri reddolundu. 1920 senesinde Yasama Meclisinin Rum üyeleri toptan istifa ve 1921 senesi seçimlerini boykot ettiler. Sadece 2 maronit papaz meclis üyesi oldu.

16 Aralık 1922'de Başpiskopos, Sömürgeler Bakanına bir muhtıra sunarak Rumların tam bir idari muhtariyet istediklerini bildirdi. Bu teklife göre, mecliste nüfus oranına

[37] Mütercimler, *a.g.e*, s.44.

göre Türk ve Rum üyeler bulunacak, fakat tabii olarak çoğunlukta olacağından her türlü idari ve siyasi yetki Rumların eline geçecekti. Başpiskoposa verilen cevapta bunun uygun olmadığı bildirildi.

1929 senesinde İşçi Partisinin iktidara gelmesi üzerine, Rumlar Londra'ya bir heyet göndererek Anayasa'da değişiklik yapılması ve Rumların üstünlük sağlamaları teklif edildi. Fakat İşçi Partisi de bu talepleri reddetti. Hükümetin bu cevabına rağmen Rumlar, kendilerine taraftar İngilizler tarafından teşvik edildi.[38]

İngiltere'nin sömürgeci siyaseti, yerel yönetimlere en basit hakları bile tanımaması, Ada'da başlayan ekonomik bunalım ve Rumların Yunanistan'a katılma düşüncelerinin sürekli olarak yayılması Ada'da yaşanacak bir isyan hareketinin bir habercisi gibi idi.[39]

İlk isyan hareketi 20 Ekim 1931 tarihinde Rumların Limasol'da yaptıkları bir mitingde İngilizlere ait ev ve dükkanlara karşı harekete geçilmesi ve olayların ancak Mısır'dan gelen takviye kuvvetler tarafından bastırılabilmesi olayı ile başlamıştır.[40]

Bu isyan sonucunda Kıbrıs'ta 13 yıl sürecek olan bir sıkıyönetim dönemi başlamıştır. Bu isyandan sonra İngilizler tarafından, Rum ileri gelenleri ve kimi din görevlileri sürgüne gönderilmesi, Kıbrıs Anayasası'nın askıya alınması, Yasama Konseyi kaldırılması, bütün yetkililer yasa koyma yetkisi de dâhil olmak üzere, valiye verilmesi, konsolosluklar dışında yabancı bayrakların kullanımı yasaklanması, köy muhtarlarının vali tarafından atanması kararlaştırılması, Kilise çanlarının çalınmasının yasaklanması, Yunan ve Türk tarihinin öğretilmesinin yasaklanması, Yunan ulusal şarkılarının söylenmesinin de yasaklanması, siyasi partilerin kapatılması, partilerin yeniden kurulmasının yasaklanması, basına sıkı bir sansürün getirilmesi vs. tedbirler alınmıştır.[41]

---

[38] Alasya, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, s.143-144.
[39] Mütercimler, *a.g.e*, s.49.
[40] Ahmet Gülen, "İnönü Hükümetleri'nin Kıbrıs Politikası", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı:50, Güz 2012, s.391.
[41] İzzet Öztoprak, "Kıbrıs'ta 1931 İsyanı Ve Yankıları", *Belleten*, CLXII, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Sayı 233'den ayrı basım, Ankara 1998, s.229.

1931 isyan hareketinin ardından İngilizler Kıbrıs'ta yaşayan Türkler arasında da sıkı bir denetime geçmiştir. Türk Lisesi'nin adı İslam Lisesi'ne dönüştürülmüş, okullarda söylenebilecek tek marş İngiltere Kraliyet Marşı olmuştur.[42] Türklere ait Kavanin Meclisi isyan sonrası alınan tedbirler çerçevesinde kapatılmış ve Türklerin kendilerine ait yerlere Türk Bayrağı çekmesi 1941 yılına kadar yasaklanmıştır.[43]

AKEL'in (İşçilerin İleri Partisi) 1941'de Sovyet yardımı ile kurulması Rum halkının ENOSİS (Yunanistan'la birleşme) hülyasına yol açtı. İngiltere'de İşçi Partisinin iktidara gelişi ve sömürgelere karşı yumuşaması da onları harekete geçirdi. Hatta 1947'de bir kurul, İngiliz Sömürgeler Bakanından *"Yunanistan'a ilhak"* istedi. Bu; Türkleri de harekete geçirdi. İsteğin kabul edilmeyişi Ada'da ilk tedhiş hareketlerini başlattı.[44]

15 Ocak 1950 tarihinde Rumlar, kilisenin kontrolünde *"Yunanistan'la birleşmeyi talep ederim."*, *"Yunanistan'la birleşmeye karşıyım."* şeklinde bir oylamaya tekabül eden bir plebisit düzenlediler. Kilisenin düzenlediği plebisit Komünist AKEL Partisi tarafından da desteklenmekteydi.[45] Bu referandum sonucunda Rumlar % 90'ların üzerinde bir oranla ilhaka evet dediler, fakat İngiltere ve Türkiye tarafından bu oylama dikkate alınmadı.[46]

1950 plebisit sonucuna göre Başpiskoposluk koltuğuna oturan Makarios III,[47] 17 Nisan 1953'de Kıbrıs Valisi Sir Andrew Wright'a bir mektup göndererek, ya 1950

---

[42] Gülen, *a.g.m*, s.391.
[43] Atalay, *a.g.e*, s.68.
[44] Derviş Manizade, *Kıbrıs'ta Kara Günler*, Altınok Matbaası, Ankara 1968, s.13.
[45] Çay, *a.g.e*, s.36.
[46] Atalay, *a.g.e*, s.68.
[47] Makarios'un kayıtlarda bulunan resmi adı, Mihail Hristodolu Mouskos'tur. Makarios *"kutsal mübarek-mutlu-şanslı"* anlamlarını içerir. 1913'te Güney Kıbrıs'taki Baf bölgesinde doğdu. İlköğrenimini yine Baf'ta gördü. 13 yaşından itibaren dini eğitim almaya başladı. Kıbrıs'ta, Atina Üniversitesi'nde teoloji öğrenimi gördü. Rumca kutsal anlamına gelen Makarios unvanını 1946'da papaz olunca Rumca aldı. Amerika'nın Boston Üniversitesinde teoloji öğrenimini sürdürdü. 1948'de Kition (Larnaka ve Limasol bölgeleri) piskoposluğuna tayin edildiği için, öğrenimini bitirmeden Kıbrıs'a döndü. Siyasetle de uğraşacak Kıbrıs'ı Yunanistan'a katma gayesi güden ENOSİS çalışmalarına önderlik etti. Bu çalışmaları sebebiyle dikkatleri üzerine çekerek Kıbrıs Başpiskoposu seçildi. Ekim 1950'de Makarios-III adını aldı. Ada'nın Yunanistan'a katılmasını gerçekleştireceğine yemin etti. Yunanlı Albay Grivas'la birlikte EOKA adlı gizli terör ve tedhiş teşkilatının kurulması için çalıştı. Başpiskopos olan Makarios, 1950-1977 yıllar arasında Kıbrıs Cumhurbaşkanlığı yapmış ve yüzlerce Türk'ün ölümünden sorumludur. Recep Çetin, *Kara Papaz Makarios'un İntikamı*, Emre Yayınları, İstanbul 2012, s.44-46.

oylamasının tanınmasını ya da yeniden onaylayacakları bir oylamanın yapılmasına izin verilmesini istedi. Bu mektup, Kıbrıs Türklerinin şiddetli biçimde karşı koymalarına neden oldu. Türkler bu mektubu hemen reddetmişlerdir. Kıbrıs valisi de, Makarios III'e gönderdiği mektubunda, isteklerinin kabul edilmeyeceğini bildirdi. [48]

Yunanistan 1951 yılı içinde Albay Grivas'ı Kıbrıs'a göndererek Rum Gençlik Teşkilatı PEON ve OXEN'i organize etmesini istedi. İngilizler tarafından kapatılan bu teşkilat EOKA adı altında faaliyetlerine devam etmiştir.[49]

27 Mart günü Makarios, Albay Grivas'ı kendisi ile görüşmeye çağırdı ve EOKA liderine;
"Başla" talimatı verdikten sonra Grivas'ın komutasında çalışan EOKA Yunan Hükümetinden de her türlü maddi ve manevi desteği alarak Kıbrıs'ın her tarafında geniş ölçüde teşkilatlandı. Bunun sonucunda 1 Nisan 1955'de Lefkoşa'da resmi dairelerde, İngiliz Kara Kuvvetleri genel karargahında bombalar patlatıldı, Magosa, Larnaka ve Limasol'da da bazı tedhiş hareketleri yapıldı. Sokaklarda ihtilal beyannameleri dağıtıldı. Yunan radyoları tarafından EOKA çeteleri milli kahraman olarak ilan edildi.[50]

Bu gergin ortamda, İngiltere'de İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin katılımı ile bir konferans toplandı. Konferans öncesi Menderes bir demecinde: "*Kıbrıs Anadolu'nun bir devamından ibarettir*." diyordu.[51] Türkiye'nin Kıbrıs sorununa dâhil bir devlet olmasını ve Londra Konferansı'na katılmasını kabullenemeyen Yunanistan'a, Başbakan Adnan Menderes bazı eleştirilerde bulunmuştur. Yunanistan'ın ENOSİS'i gerçekleştirmek adına ortaya koyduğu sebeplerin özellikle de Rum nüfusunun çokluğuyla ilgili safsataların ne kadar boş ve gereksiz olduğunu ifade etmeye çalışmıştır. Ayrıca Ada'daki Türklerin can güvenliklerinin İngiltere tarafından sağlanması durumunda Kıbrıs'ın Türkiye'ye ilhak edilmesi gibi bir düşüncenin de söz konusu olmadığı Başbakanın beyanatından anlaşılmaktadır.

[48] Mütercimler, *a.g.e*, s.51-52.
[49] Çay, *a.g.e*, s.39.
[50] Çay, *a.g.e*, s.40.
[51] *Akşam*, 25 Ağustos 1955, s.1.

29 Ağustos 1955 yılında üç devletin dışişleri bakanlarının katılımıyla Londra Konferansı'nda görüşmelere başlanmıştır. Bakanlar konferansta kendi hükümetlerinin Kıbrıs konusundaki görüşlerini izah etmişlerdir. Konferansa katılan Yunanistan Dışişleri Bakanı Stefanopulos, Kıbrıs sorunuyla ilgili vermiş olduğu izahatta, Kıbrıs'la ilgili öngörülen çözüm önerilerinde Kıbrıs halkının isteklerinin göz ardı edilmemesi üzerinde durmuştur. Yunan hükümeti Kıbrıslıların gelecekteki durumlarını serbestçe belirleyebilmelerine imkân vermek için İngiltere'den mümkün olduğunca yakın bir tarih istemiş, buna karşılık İngiltere'ye mevcut ananevi ittifak ve NATO dâhilinde mümkün olan kolaylıkları göstereceğini bildirmiştir. Yunan tezi tamamıyla self determinasyon üzerine kurulmuştur.[52]

Konferansta Türk Hükümeti'nin görüşünü ortaya koyan Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ise Kıbrıs meselesi ile ilgili olarak Türkiye'nin Kıbrıs'taki var olan mevcut durumun korunmasından yana olduğunu, ancak Ada'daki mevcut durumun bozulması halinde ise Ada'nın Türkiye'ye verilmesi gerektiğini bildirmiştir. Kıbrıs Adası'nın müdafaasının önemi üzerinde duran Zorlu, Türkiye'nin bir savaş durumunda kendisini koruması, kuvvet ve kudretinin idamesini Kıbrıs'ı hesaplarına katmadan düşünmesinin mümkün olamayacağını dile getirmiştir. Ayrıca Ada'nın akıbetinin Lozan'da İngiltere ve Türkiye tarafından belirlenip kabul edilerek İngiltere'ye intikal ettiğini, Osmanlı Devleti'nden ayrılan bu arazinin mukadderatının alakadarlar tarafından tayin edilmesi ibaresine istinaden Kıbrıs meselesinin yalnızca İngiltere ve Türkiye arasında müzakere edilmesinin daha doğru olacağını belirtmiştir.

Türk Hükümeti'nin Londra Konferansında ortaya koymuş olduğu Türk görüşü, Türk basınından da destek görmüştü. Özellikle iktidardaki Demokrat Parti'nin yanlısı yayınlar yapan *Zafer* gazetesi tarafından Türk tezine yönelik övgülerde bulunulmuştu. Bu konuyla ilgili olarak gazete şu satırlara yer vermişti:

> *"[…] Türk tezi bin bir türlü tahriklerle çok dikenli bir hale getirilmiş olan Kıbrıs meselesinin halli için en makul, en mantıki çareleri gösterirken Türk- Yunan dostluğunun zedelenmemesi için ne kadar*

[52] *Zafer*, 3 Eylül 1955.

ihtiyatlı, ne kadar temkinli davranmakta olduğumuzun da en manalı misalini vermiş olmasındadır. Fikirler bu kadar kızışmış ve kitleler haksız tahriklerle bu kadar heyecanlı bir duruma getirilmişken, Türk tezi hür insanlığın muvaffakiyet ve muzafferiyeti namına temadi ettirilmesi zaruri olan bu dostluğu hırpalayacak hiçbir esası ihtiva etmiyor […]"[53]

İngiltere Dışişleri Bakanı Macmillan ise konferansta İngiltere'nin görüşünü izah etmiştir. Bu izahata göre, İngiltere yeni liberal bir anayasa hazırlayarak bu anayasa çerçevesinde Kıbrıs halkına geniş muhtariyet verme teklifinde bulunmuş, Yunanistan'ın ENOSİS hareketlerinden vazgeçmelerini istemiştir. Ayrıca NATO savunması için Kıbrıs'ta İngiliz hâkimiyetinin gerekli olduğu belirtilerek Kıbrıs'ta NATO dâhilinde bir İngiliz-Türk-Yunan müdafaa grubu kurulması teklifinde bulunulmuştur.[54]

Londra Konferansı görüşmeleri sırasında, 1955 yılına damgasını vuran ve tarihe 6/7 Eylül olayları olarak geçen talihsiz bir olay yaşanmıştı. Mustafa Kemal Atatürk'ün Selanik'te doğduğu evde patlatılan bomba ile ilgili haber 6 Eylül 1955 günü Türkiye radyolarında yayınlandı.[55] *"Atamızın Evi Bombalandı"* manşetini basan *İstanbul Ekspres* gazetesinin İstanbul'da dağıtılması üzerine halk galeyana geldi.[56] Kıbrıs Türk'tür Cemiyetinin öncülüğünde bazı gençlik örgütleri, meslek kuruluşları ile bazı çevrelerin telkin ve teşvikiyle toplanan kitlelerce 6 Eylül akşamı toplumsal bir kargaşa meydana getirildi.[57] Olay kısa bir süre sonra yağmacılığa dönüştü, Rumlara ve Türklere ait dükkânlar çapulcular tarafından yağmalandı. İstanbul'da evler basıldı, camlar çerçeveler kırılarak mal ve eşyalar tahrip edildi.[58] Sıkıyönetim ilanı ve alınan tedbirlerle sükûnet sağlanabildi.

Türkiye'de yaşanan bu hadiseler karşısında Yunanistan'ın bu durumu fırsat bilerek Türkiye aleyhinde basın yoluyla olayların propagandasını yapması Türk Hükümeti'ni daha da zor durumda bırakmıştı. Bütün bu olayların dışında

[53] *Zafer,* 3 Eylül 1959.
[54] *Zafer*, 31 Ağustos 1955; *a.g.g,*1 Eylül 1955; *a.g.g,* 2 Eylül 1955.
[55] *Radikal*, 6 Eylül 2005.
[56] *İstanbul Ekspres*, 7 Eylül 1955.
[57] *Radikal*, 7 Eylül 2005.
[58] *Cumhuriyet*, 7 Eylül 1955, s.1

konferansta da devletlerarasında uzlaşmanın sağlanamamasından dolayı görüşmelerden olumlu bir sonuç alınamamış, Türk-Yunan ilişkileri de iyice gerginleşerek kötü bir noktaya varmıştır. Londra Konferansı'nın sonuç alınamadan sona ermesinin ardından İngiltere ve ABD adayla ilgili çözüm arayışları içerisine girmiş dönem dönem birtakım planlar geliştirmişlerdir.[59]

16 Kasım 1956'da Başbakan Menderes Kıbrıs meselesini görüşmek ve meselenin önemini anlatmak amacıyla Nihat Erim'i Başbakanlığa çağırmıştır. Daha sonra kendisini bu sahadaki çalışmalarda görmek istediğini de Erim'e bildirmiştir.[60] Menderes Kıbrıs için neden CHP'li birini seçmiştir? Bu konunun izahatını şöyle yapabiliriz: Özellikle Menderes döneminde yargıya, mahkemelere ve basına karşı baskı ve sansür uygulandığına inanan ve fazlasıyla rahatsız olanlardan biri de aynı zamanda gazeteci olan Nihat Erim'di. Ayrıca Nihat Erim İsmet İnönü'nün en çok güvendiği şahsiyetlerden biriydi. Bu sansür, baskı karşısında CHP'de kendi içinde muhalefet yaşıyordu. Kasım Gülek özellikle Nihat Erim'i tasfiye etme düşüncesinde idi. Arkadaşlarının hapse atılması, baskının artması üzerine Nihat Erim kendisini bu konuda bir sorumlu olarak görmeye başlamıştı. İktidar ve Muhalefet arasından da derin bir çukur açılmıştı. Böyle bir ortamda Erim, İnönü ile görüşerek iktidar ile muhalefet arasında köprü vazifesi görmek istediğini İnönü'ye bildirmiş ve ortak karar ile bu kabul edilmiştir. Zaman zaman Menderes ile görüşmeler yapan ve politikalarını eleştiren Erim, bu görüşmeleri İnönü'ye birebir nakletmiştir. Böyle bir ortamda Menderes'in güvenini kazanan Erim, Menderes'in gözünde muhalefetin tepki dolu kesiminden biri değil, aklıselim zaman zaman istişareler yapabileceği bir zata dönüşmüştür. Bu yüzdendir ki Menderes'in saygısına mazhar olan Erim Kıbrıs için Menderes tarafından görevlendirilecektir.[61]

Başbakan Adnan Menderes, 16 Kasım 1956'da Türkiye'nin Kıbrıs konusunda diplomatik temsilciliğini yapan Nihat Erim'e şu uyarılarda bulunmuştur:

"1- İngilizler Kıbrıs'ta kalsın.

2- İngilizler Ada'dan ayrılacaksa Ada bize verilsin.

[59] Mütercimler, *a.g.e*, s.53-54.
[60] Hikmet Zeki Kapcı, "Kıbrıs Sorunun Çözümünde Nihat Erim Raporu", *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Cilt:14, Sayı:29, Eylül 2014, s.364.
[61] Nihat Erim, *Günlükler, 1925-1979*, I-II. Cilt, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005, s. 544-622.

3- İngilizlerin Ada'dan ayrılması ve Ada'nın Türkiye'ye verilmemesi durumunda Ada taksim edilsin.

4- Yukardaki üç maddenin de olmaması durumunda ise Self government (kendi-kendini yönetim)

Hiç arzu edilmeyen durum ise: Kıbrıs Adasının Yunanistan'a bırakılması"

Bu talimata göre:

Türkiye'nin ulusal çıkarları gözetilerek Kıbrıs'ta olası bir Yunan-Rum hakimiyeti kabul edilmemektedir. Nihat Erim, İngiltere'nin Kıbrıs Valisi'ne bu talimatı 20 Ocak 1957'de ulaştırmıştır.[62]

Dışişleri Bakanlığı'nda Nihat Erim'in konuya dair dosyaları incelemeye başlamıştır. Ayrıca, kendisine yardımcı olarak görevlendirilen Sadi Coruk ve Güner Türkmen'den de Kıbrıs meselesinin ehemmiyeti hakkında bilgiler almış, bu şekilde raporunu hazırlamıştır. Raporunu hazırlarken ayrıca Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Devletler Hukuku Doçenti Doktor Suat Bilgi ile görüş alışverişinde bulunmuştur. Nihat Erim, 19 Kasımda başladığı çalışmayı 24 Kasımda tamamlamış ve Başbakanlığa raporunu sunmuştur.[63]

Erim Birinci maddede yer alan *"İngilizler Kıbrıs'ta kalsın"* ifadesinin Birleşmiş Milletler tarafından hoş karşılanmayacağını dile getirmiş, self-determinasyon genel kabul görmekte olduğu için konunun bu yönde çözülmesini dile getirmiştir. İkinci bölümde Ada'nın sadece Türkiye'ye verilmesi gerektiği tezini iki noktadan ele alan Erim, stratejik, tarihi ve emniyet açısından böyle bir istek makul ise de Lozan Antlaşmasındaki ilgili maddeler gereğince hukuken imkânsızdı. Bu sebeple Erim bu hedefin hukuken değil siyaseten gerçekleştirilebileceğine dikkat çekmiştir. Üçüncü bölümde Erim, meseleyi uzlaşma suretiyle, ortalama bir hal şekliyle çözmek gerektiğini ifade etmiş, bu hal şeklinin ise ancak Kıbrıs adasının taksimi olduğunu vurgulamıştır. Dördüncü bölümde Erim bir takım tedbirler önermiştir. Bu noktadan olmak üzere ilk şartın Ada'da teröre son vererek, Türklerin can ve mal güvenliğinin

[62] Mütercimler, *a.g.e,* s.59-58.
[63] Kapcı, *a.g.m,* s.364.

sağlanması gerektiğini vurgulamıştır. Bu sükûnet ortamının en az bir yıl devam etmesi gerektiğini de kaydeden Erim bu arada Ada'dan göç etmiş olan Türk ve Rumların adaya geri dönmeleri için şartların oluşturulması gerektiğini dile getirmiştir. Böylece 10 yıl sonra Ada'da yapılacak bir plebisitin bile Türklerin lehine olabileceğine dikkat çekmiştir. Beşinci kısımda Self-determinasyon bahanesiyle Ada'nın Yunanistan'a ilhak edilmesi ihtimalini Türkiye'nin asla kabul edemeyeceği şık olarak incelemiştir. Nihat Erim raporu taksim politikası merkeze alınarak, Ada'nın bir bütün olarak Yunanistan'a verilmemesi fikrini güçlendirmesi açısından önemlidir.[64]

1958 senesi Mayıs ayında Kıbrıs Valisi Foot ile İngiltere'nin Atina ve Ankara Büyükelçileri Londra'ya çağrıldı. Başbakan, Dışişleri Bakanı, Sömürgeler Bakanı, Vali ve elçilerin katıldığı toplantılarda Kıbrıs hakkında görüşmeler yapıldı ve ancak 19 Haziran 1958'de Macmillan Planı açıklandı. Plana Adını veren Harold Macmillan 1957-1963 yılları arasında İngiltere Başbakanlığı yapmıştır. Ayrıca 1957 öncesinde de İngiltere Dışişleri Bakanı olarak görev yapmıştır. Macmillan planı, Ada'da yaşayan Türk ve Rum toplumları ve taraf devletler İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında ortaklık kurulmasına dayanıyordu. Öyle ki, Ada'nın barış ve refah içinde yaşaması ve terakki etmesi için Yunanistan ve Türk Hükümetleri, Vali ile işbirliği yapacak birer temsilci tayin edecekler, Ada'da her toplum kendi işlerinde otonomisi kullanabileceği bir temsili hükümet sistemi kurulacaktır. Kıbrıslı Türk ve Rumlar çift tabiiyet kullanabilecekler, Ada'nın statüsü 7 sene değişmeyecektir. Ada'daki olağanüstü tedbirler kaldırılacak ve iç idare yerli toplumlar tarafından yürütülecektir. Bu sistem iyi işlediği ve barış sağlandığı takdirde, İngiltere Ada'nın idaresini dost Türk ve Yunan hükümetleri ile paylaşabilecektir.

Kıbrıs Rum tarafı ve Yunan hükümeti bu planı reddettiler. Türk Hükümeti bu planı üçlü görüşmeler için dayanak olacak bir belge olarak kabul ettiğini açıkladı. MacMillan 7 Ağustos'ta Atina'yı ziyaret etti. Makarios ile Vali Foot 8 Ağustos'ta görüştü. Fakat ilerleme elde edilemedi. 9-10 Ağustos'ta Ankara'yı ziyaret ettiler ve Türk Hükümeti, üçlü görüşmelerin faydalı olacağı noktasında ısrar etti. MacMillan Ankara'dan sonra Lefkoşa'ya gitti ve buradan Londra'ya döndüğünde, planında

[64] Kapcı, *a.g.m*, s.372-373.

değişiklik yapılmasına kani olmuş bulunuyordu. Yapılan değişiklikler sonrasında plan yeniden sunuldu. Fakat ne Yunan Hükümeti ne de Makarios Planı kabul etti.

Kıbrıs Türk liderleri ise, kararı Türk Hükümeti'ne bıraktılar. Türkiye Dışişleri Başkanlığı planı inceledikten sonra, 25 Ağustos'ta basına beyanatta bulunarak, Taksim tezinden ödün vermemek şartı ile İngiliz planının destekleneceğini bildirdi. Yapılan onca görüşme ve fikir alışverişine rağmen bir sonuca varılamamış ve sorun yeniden çözülmek üzere Zürich ve Londra Antlaşmaları'na bırakılmıştır.[65]

[65] Alasya, *Tarihte Kıbrıs*, s.189-193.

BÖLÜM 1
1960- 1964 ARASI DÖNEMDE KIBRIS SORUNU

1.1.Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulması

1950'lerin sonu ve 1960'ların başında Kıbrıs için kendi kaderini çizme fırsatı doğmuştu. Türkiye, Yunanistan, İngiltere ve Kıbrıs'taki Türk ve Rum kesimi arasındaki yoğun görüşmelerden sonra Kıbrıs Sorununun çözümüne ilişkin olarak Kıbrıs Cumhuriyeti kurulacaktı. Kurulacak Cumhuriyetin ilk adımı 11 Şubat 1959'da, Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan Zürih Antlaşması ile atılmıştır. Söz konusu antlaşmanın geçerlilik kazanabilmesi için Kıbrıs'taki iki toplum temsilcilerinin bu anlaşmayı imzalaması gerekmekteydi. Bu amaçla Londra Konferansı toplanmış ve 19 Şubat 1959'da İngiltere, Türkiye ve Yunanistan Başbakanları (Anthony Eden, Adnan Menderes, Konstantin Karamanlis) ile Kıbrıs Rum toplumu temsilcisi Archbishop Makarios ve Kıbrıs Türk toplumu temsilcisi Fazıl Küçük[66] tarafından Londra Antlaşması imzalanarak Cumhuriyetin kuruluşunun önü açılmıştır. Son olarak 16 Ağustos 1960 tarihinde, Zürih ve Londra Antlaşmalarında kabul edilen belgeler Lefkoşa Antlaşmaları adı altında tüm taraflarca imzalanarak, bu hazırlanan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası ile *"bağımsız"* ve *"egemen"* Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur.[67]

---

[66] Fazıl Küçük: 14 Mart 1906 tarihinde Lefkoşa'nın Ortaköy Kazası'na bağlı Demirhan Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Esas ismi Mustafa Küçük'tür. Türkiye'ye öğrenime gideceği sıra öğretmeninin "*Senin adın Fadıl olsun*" demesi üzerine ismi Mustafa Fadıl olmuştur. Fadıl ismi daha sonra Türkiye'deki telaffuza uyularak Fazıl şekline dönüşmüştür. Sırasıyla, Kıbrıs, Türkiye, Fransa ve İsviçre'de eğitim görmüş, Lozan Üniversitesi'nde tıp tahsilini tamamlayarak dahiliye uzmanı olmuştur. Öğrenimini bitirdikten sonra Kıbrıs'a dönmüş burada klinik açmıştır. Özellikle İngilizler tarafından klinik açması engellenmeye çalışılsada direnişi ile bunu başarmıştır. Hekimliğin yanında halkçı bir kişiliğe sahip olan Küçük Cuma günleri halkı kliniğinde ücretsiz muayene etmiştir. Kıbrıs'ın tek Türk gazetesi olan Söz gazetesinde Kıbrıs Türklerini birleştirmeye çalışan birçok yazı kaleme almıştır. 1942'de kendi gazetesi Halkın Sesi gazetesini çıkarmıştır. Ayrıca 21 Mart 1943 tarihinde yapılan Belediye Seçimlerinde seçimi kazanarak 6 yıl üst üste Lefkoşa Belediye Meclisi Üyeliği yapmıştır. Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi'nin kurucusudur. İlerleyen yıllarda daha fazla siyaset ile ilgilenmeye başlayan Dr. Küçük 3 Aralık 1959 tarihinde halk tarafından Kıbrıs'ın ilk Cumhurbaşkanı Yardımcısı seçilmiştir. 15 Ocak 1984 Londra'da 78 yaşında hayata veda etmiştir. Rukiye Maden, *Dr. Fazıl Küçük ve KIBRIS*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2014, s.1-4.

[67] Bülent Şener, "1963-1964 Kıbrıs Krizi: Türk Dış Politikası Tarihinde Askerî, Siyasal Ve Hukuksal Boyutlarıyla Bir Zorlayıcı Diplomasi Uygulaması", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı: 205, Ağustos 2013, s.108.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması üzerine Devlet ve Hükümet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel 06.08.1960 tarihli Kıbrıs Cumhuriyeti'ne Muvaffakiyetler dilediği bir mesaj yayınlamıştı:

> *"Türkiye ve Türk Milleti Kıbrıs'ın ve Kıbrıslıların kaderi ve istikbali ile daima yakından alakalanmıştır. Biz Kıbrıslıların üstün vasıflarının kendilerini layık kıldığı bir idareye ve maddi refah seviyesine erişmesini daima istemiş ve bunun temini için mümkün olanı yapmaya çalışmışızdır. Bu itibarla, mazideki kardeş kavgalarını tamamen geride bırakarak, Kıbrıs'ın Cumhuriyet idaresine kavuşmasından memnuniyet duymaktayız. Zürih ve Londra Anlaşmaları, Kıbrıs'taki Rum ve Türk Cemaatlarının karşılıklı hak ve menfaatlerine riayetkar bir kardeşlik ve işbirliği zihniyeti dahilinde yaşamaları ve Kıbrıs'ın huzur ve refaha kavuşarak kültürel, siyasi, içtimai alanda mes'ut temelleri sağlamış olup Kıbrıs Cumhuriyeti bu temeller üzerinde vücut bulmaktadır.*
>
> *Kıbrıs'taki işi cemaat liderleri arasındaki teşriki mesainin bundan böyle Cumhurbaşkanı ile Cumhurbaşkanı Muavini arasındaki bir teşriki mesai şeklini alarak Kıbrıs için daha da güzel neticeler vereceğini kuvvetle ümit etmekteyiz.*
>
> *Kıbrıslıların ve genç Kıbrıs cumhuriyeti Hükümetine engin muvaffakiyetler ve saadetler dilerim.*
>
> *Türkiye Devlet ve Hükümet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel."*[68]

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasa ile ilgili antlaşma metninde yer alan hükümlere göre, Kıbrıs Devleti başkanlık rejimine dayalı bir Cumhuriyet olacaktır. Yüksek düzeydeki devlet memurları ile askeri yetkililer, Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı muavininin onayı ile tayin edilecek, sivil idarede %70 Rum, %30 Türk bulunacaktır. Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti devletinin 2000 kişilik bir ordusu olacak ve bu kuvvet %60 Rum %40 Türk unsur esasına dayanacaktır. İç güvenliği sağlamakla görevli güvenlik mensupları da %70 Rum, %30 Türk unsur esasına dayanacaktır. Yasama Meclisi'nin müşterek yetkileri yanında, Türk ve Rum cemaat meclislerinin de belirli alanlarda, kendi toplumları içinde yetkileri bulunacaktır. Bağımsız Kıbrıs Devleti'nin anayasasının uygulanması ile ilgili olarak bir Yüksek Mahkeme kurulacak ve bu

[68] Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030.01.00.00.16.86.5/1.

mahkeme, Türk ve Rum Cemaat Meclisleri ile Merkez Yasama Meclisi arasında uyuşmazlıkları çözümleyecektir. Ayrıca, en yüksek adli merci olarak bir yüksek mahkeme daha kurulacak ve bu mahkeme bir Türk, bir Rum, bir de tarafsız bir devletin temsilcisinden oluşacaktır. Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı muavini, yedi Rum ve üç Türk'ten oluşan Bakanlar Kurulu kanalıyla yürütme yetkilerini kullanacaklardır. Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı muavininin, hükümet kararları üzerinde de, Türk ve Rum toplumlarının egemenliği eşit olarak paylaştıklarının canlı bir göstergesi olarak "veto" hakları bulunacaktır. Kıbrıs Devleti'nin resmi dili Türkçe ve Rumca olacaktır. Kıbrıs Devleti'nin başka bir devletle hiçbir şekilde birleşmeyeceği öngörülmüştür. Kıbrıs Anayasası Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantisi altında olup, anayasanın ihlali halinde üç garantör devlet müştereken veya münferiden Ada'ya müdahale hakkına sahip bulunacaktır.[69]

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşunda Kıbrıs Türklerinin elde etmiş olduğu en büyük kazanım, hiç şüphesiz cemaat, azınlık, toplum olarak nitelenirken; şimdi yeni bir Cumhuriyetin kurucusu olan iki temel halktan biri olarak tanınmalarıdır.

Böylece artık Türkler azınlık değil; eşitlik ve kurucu ortaklık haklarına sahip, devlet yönetiminde yüzde otuz, orduda yüzde kırk söz hakkı olan eşit bir halktı. Burada bir kez daha şunu vurgulamakta yarar vardır ki, her ne kadar Türk halkı bazı yüzdelik haklar elde etmiş gibi görünse de, aslında yetkiler bakımından Rum toplumu ile tam eşit bir halktı. Çünkü Türk olan Cumhurbaşkanı muavinin veto yetkisi vardı. Temel yasama konularında Kıbrıs Türk temsilcilerin ayrı oylama yapması gerekmekteydi. Bu durum Kıbrıs Türklerine Ada'nın yönetimi ve geleceği hakkında söz hakkına sahip olma olanağı tanıyordu. Nitekim bağımsızlığı hiç istemeyen, bağımsızlığı zorla kabul ettiklerini açıklayan ve Ada'yı bir Yunan adası olarak gören Rum liderleri ilk fırsatta Türkleri yönetimden uzaklaştırmak ve bağımsızlığı ENOSİS'e bir sıçrama tahtası yapmak için ilk günden çabalara başlamışlardı.[70]

[69] Ömer Tansel, *Demokrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010, s.202-203.
[70] Sabahattin İsmail, *1571'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Kıbrıs Sorunu*, KKTC Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1986, s.128.

13 Aralık 1959'da düzenlenen seçimlerin sonuçlarına uygun olarak Cumhurbaşkanı Başpiskopos Makarios ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fazıl Küçük görevlerine başladılar. Kıbrıs Cumhuriyeti, 21 Eylül 1960'da Birleşmiş Milletlere üye kabul edildi. İlk olarak, anayasada belirtildiği gibi, vergilerin toplanması ile ilgili kanunların çıkarılması, Türklerin %40, Rumların %60 oranında katılım sağlayacağı 2000 kişilik silahlı kuvvetlerin ve 2000 kişilik jandarma kuvvetlerinin oluşturulması, kamu hizmetlerine %70-%30 oranları üzerinden atama yapılması ile yine anayasada öngörüldüğü üzere Türk ve Rumların Lefkoşa, Limasol, Baf ve Larnaka kentlerinde ayrı belediyeler kurması gerekiyordu. Ancak Makarios daha en başta Temsilciler Meclisinde Türk toplumunun karşı çıkmasına rağmen, eski İngiliz vergi yasalarına göre vergi toplanmasını zorlayan bir karar aldı. Kararın anayasaya aykırı olması dolayısıyla kararın iptali için Türk toplumu Anayasa Mahkemesinde dava açtı. Makarios ayrıca anayasaya aykırı olarak silahlı kuvvetlerin Rum komutanların yönetimine verilmesi konusunda ısrarcı oldu. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fazıl Küçük Anayasanın 8. maddesinde açıkça kabul edilmiş olan veto hakkını kullandı. Daha sonra Makarios, kamu hizmetlerinde %30 ölçüsünde Türk yetkilinin atanması için yeterli nitelikte Türk bulunmadığını iddia ederek, 1962 başında beş büyük şehirde ayrı Türk Belediyelerinin kurulamayacağını ilan etti. Türk toplumu, anayasaya uygun biçimde ayrı belediyeler kurunca, hükümetteki Rum Bakanlar bunları kaldırmaya dair bir karar almak istediler.[71] Anayasa Mahkemesi bunun yanlış olduğu kararını alınca Türk Belediyeleri çalışmalarına devam ettiler.[72]

Aslında amaçlanan şey Kıbrıs Rum tezi çerçevesinde hareket etmek idi. Bu teze göre, Ada'da sadece*"Kıbrıs halkı"* vardı; Ada, Yunan adasıydı ve Ada'nın yerli halkıda Rum halkıydı. Türkler ise, bu yerli Halk içinde yaşayan ve *"eski Osmanlı işgalcilerinin artığı olan bir azınlık"* bir etnik gruptu. Bu nedenle de, Türk halkı, Rum Yönetimi tarafından *"self-determinasyon hakkına, yani ayrı bir devlet kurma hakkına sahip olmayan, ortaklığı ve eşitliği kabul edilmeyecek bir topluluk"* olarak nitelendirilmekteydi. Bu görüş doğrultusunda, çoğunlukta olan Rumlar Ada'yı yönetecek, Türkler ise azınlık haklarına razı olacaklardı. Bu görüşlerin altında yatan,

[71] Baskın Oran, *Türk Dış Politikası*, İletişim Yayınları, İstanbul. 2001, s.722.
[72] M. Zeki Necatigil, *The Cyprus Question And The Turkish Position İn International Law*, Oxford University Press, Oxford1989, s.20.

Kıbrıs'ta bir çoğunluk yönetiminin kurularak, Rumların tüm Ada'ya sahip olma hevesleriydi. [73]

Makarios, ise bütün bu yasaklamalarına rağmen hala mevcut anayasadan hoşnut değildi. Anayasa değişikliğini görüşmek amacıyla 22-26 Kasım 1962 tarihlerinde Ankara'ya resmî bir ziyarette bulunmuştur. Yapılan görüşmeler sonucunda Makarios'un bütün değişiklik teklifleri Türkiye tarafından reddedilmiştir. Türk toplumunun haklarını gasp edeceği ve yaşam teminatlarının riske gireceği düşüncesi ile Türk Hükümeti tek taraflı bir değişikliğe de karşı olduğunu açıklamıştır.[74]

Rumlar Anayasa Mahkemesi'nden ve Türk hükümetinden olumsuz sonuç alınca bu sefer Türk Belediyelerini baltalama faaliyetlerine başladılar. 25 Ocak 1963 günü Türk belediyelerinin elektriği kesildi ve Türk belediyelerinin inşaat ruhsatı vermek yetkisi bulunmadığı ilan edildi. 31 Ocak 1963 tarihinde ise eski belediyelere ait taşınır mal ve taşınmaz malların Saha İnkişaf Komisyonlarına devrini öngören kanun teklifi Türk bakanların aleyhte oy kullanmasına rağmen, Rum çoğunluğu oyuyla kabul edildi. 19 Şubat 1963 günü Belediyeler konusu üzerinde Türk Cemaat Meclisi Başkanı Rauf Denktaş, Temsilciler Meclisi Reisi Klerides ile uzun bir görüşme yaptılar. Ancak Makarios'un Yüksek Anayasa Mahkemesinin kararını tanımayacağını ilan etmesi büyük bir tepki yaratmıştı. Tarafsız Alman Prof. Dr. E. Forsthoff'un başkanlığında bir Türk ve Rum üyeden kurulu olan Yüksek Anayasa Mahkemesi, 31 Aralık 1962 tarihinde Temsilciler Meclisinde verilen kararın Anayasaya aykırı olduğuna ve ilgili kanunun çıkarılması gerektiğine karar verdi. Bu karar anayasayı tatbik etmekle görevli ve bundan sorumlu bulunan Cumhurbaşkanı Makarios başta olmak üzere bütün EOKA'cılara bir darbe oldu. Ancak hak ve hukuku hiçe sayan Kıbrıslı Rumlar, Yüksek Anayasa Mahkemesi Başkanının sekreteri Dr. Christian Heinze'yi tehdit ederek Kıbrıs'tan uzaklaştırdılar ve istifaya zorladılar.[75]

Türk olan Cumhurbaşkanı Yardımcısının dış konularda her türlü uygulamayı veto etmek yetkisi bulunduğu halde, Makarios dış ilişkileri tamamı ile kendi istediği

[73] Hüner Tuncer, *Kıbrıs Sarmalı*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2012, s.72.
[74] Şener, *a.g.m*, s.112.
[75] Çay, *a.g.e*, s.49-50.

biçimde yürütmeye başladı ve Dr. Küçük'le diyalogdan kaçtı. Cumhurbaşkanı muavinine ne bilgi verdi ne de görüşünü aldı. Bu durum karşısında Dr. Küçük Anayasa Mahkemesi'ne başvurmak zorunda kaldı.[76]

Kıbrıs'ta bu olaylar cereyan ederken Türkiye'de 1963'ün ilk günlerinin önemli gelişmesi de kısa bir süre geçici bir süre için CHP'den ihraç edilen Nihat Erim'in önergesi ile TBMM'de hükümetin izlediği dış politika konusunda bir genel görüşme açılmasıydı. Makarios'un Türkiye ziyareti ve ardından belediyeler ile ilgili yapmayı hedeflediği değişiklikler, bir anda II. Koalisyon Hükümeti'nin izlediği dış siyaseti tartışmalı bir hale düşürmüştür. 9 Ocak 1963 tarihinde başlayan görüşmeler ile ilgili önerge sahibi Nihat Erim'in günlüğüne şu satırları yazmıştı:

> *"Dış politika üzerine Millet Meclisi'nde genel görüşme benim verdiğim bir önerge ile açıldı ve bugün konuşuldu. Benim konuşmam beğenildi ve alkışlandı. Ben kürsüye çıkarken İnönü salonu terk etti. Eğlenceli. Herkes beni tebrik etti."*[77]

Başbakan İsmet İnönü, önerge sahibi Nihat Erim'e olan kırgınlığını, Erim kürsüye çıkınca salonu terk ederek göstermiştir. Ancak 1964 yılı Haziran ayında ABD'ye gerçekleştireceği resmi geziye katılan heyete Nihat Erim'i de dahil etmeyi ihmal etmeyecektir.

TBMM'de gerçekleşen genel görüşmelerde hükümetin Kıbrıs Sorunu karşısında izlediği siyaset diğer partiler tarafından eleştirilmiştir. Millet Partisi Meclis Grubu adına eleştirilerini dile getiren Ankara milletvekili Hüseyin Ataman, Rumların Ada'daki son politikalarının Londra ve Zürih Antlaşmaları'nı hiçe sayacak seviyeye ulaştığını belirtmiştir.[78] Türk Belediyeleri'ni ortadan kaldırma girişimini *"ENOSİS hayalinin yeni ve tehlikeli bir tezahürü"* olarak yorumlayan Ataman, TBMM'nin bu tür hareketlere *"Dur"* demesi gerektiğini de vurgulamıştır.[79] Aslında 1955'ten sonra Türkiye Kıbrıs için daha hassas davranmaya başlamış ve çalışmalarını bu yönde

[76] İsmail, *1571'den Kıbrıs Sorunu*, s.130.
[77] Erim, *Günlükler*, s.753
[78] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt 10, B: 27, O: 1, 09.01.1963, s. 658.
[79] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt 10, B: 27, O: 1, 09.01.1963, s. 658.

devam ettirmiştir. 1954'te kadar Türkiye'nin Kıbrıs Meselesi olmadığını dile getirmesinin nedeni hakkında Rauf Denktaş[80] şöyle diyor:

"Kıbrıs Türkiye'nin aklında var, ama zaman müsait değil. Onun içindir ki, Yunanlılar Kıbrıs meselesi, Kıbrıs meselesi derken, İngilizlere karşı, Fuat köprülü mecbur oluyor ve diyor ki: "Bizim bir Kıbrıs meselemiz yoktur." Bunu hep biz aleyhe yorumladık. "Denir miydi bu?" Halbuki Türkiye o zaman "Kıbrıs meselesinde ben vardım" dese ve İngiliz dönüp de bunu Rumlar lehine halledecek olsa Türkiye'nin gücü yok ki, buna engel olsun. Bu zorluklar vardı."[81] Bu süreçten sonra 1963-1964 yıllarında Türk Hükümeti'nin hassasiyeti hat safhaya ulaşmış ve bu yönde adımlar atmıştır.

1.2.1963 Sonu ve 1964 Yılı Olayları

1.2.1 Akritas Planı ve Kanlı Noel

1964'deki bir konuşmasında Makarios şöyle diyordu:

> *"Eğer benim herhangi bir ihtirasım varsa, o da ismimi Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesine bağlamaktır. Bu arzunun gerçekleşmesi için ölene kadar mücadeleye devam edeceğim, yegane ihtirasım Yunanistan sınırlarının Kıbrıs'la birleşmek suretiyle Kuzey Afrika sahillerine kadar genişlemesidir."*[82]

---

[80] Asıl adı Rauf Raif Denktaş'tır. 27 Ocak 1924'te Kıbrıs'ın Baf kasabasında doğdu. Denktaş soyadı ağabeyi Cahit tarafından Türkiye'de alınmıştır. Lise eğitiminin ardından, İngiliz Askeri Karargahında tercüman olarak çalışmaya başlayan Denktaş, daha sonra sırasıyla katiplik ve yurt öğretmenliği yapmıştır. 1944 yılında ise İngiltere'de hukuk tahsiline başlamış, 1947'de buradan mezun olarak avukatlık yapmıştır. Ada'ya döndükten sonra Kıbrıs'ta yaşananlarla daha çok ilgilenme fırsatı bulan Denktaş, İngilizlerin hazırladığı Anayasa'da Komisyon sekreterliği çalışmasında bulunmuştur. 1958'e kadar savcılık görevini yürüten Denktaş bu görevi Dr. Fazıl Küçük'ün isteği üzerine bırakmış ve Kıbrıs Türk Kurumları Federasyon Başkanı olmuştur. Kıbrıs'ta faaliyet gösteren Türk Mukavemet Teşkilatı'nın kurucularından olan Denktaş, Dr. Küçük ile örgütlenme çalışmalarına başlamıştır. Bir süre sürgüne de gönderilen Denktaş Kıbrıs siyasi hayatının en ön safhalarından yer alan bir lider olmuştur. 1973'de Geçici Türk Yönetimi'nin Cumhurbaşkanı olmuştur. Denktaş 1983 yılında kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı'dır. Ömrünü Kıbrıs'a adayan ve Kıbrıs için mücadele eden bir lider olan Rauf Raif Denktaş, 13 Ocak 2012 yılında 88 yaşında hayatını kaybetmiştir. Emrullah Yalçın, "Rauf R. Denktaş'ın Kıbrıs'ta Bitmeyen Mücadelesi", *Atatürk Dergisi, Cilt:4, Sayı:4*, Erzurum 2005, s.113-135.

[81] Mütercimler, *a.g.e*, s.58-59.

[82] Süleyman Oğuz, *50.Yılda Kıbrıs*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1974, s.22.

1959 Zürih ve Londra Anlaşmaları'ndan sonra Atina'da yayımlanmaya başlayan ve Kıbrıs'taki EOKA mensuplarına gönderilen *"Agonitis/Mücadeleci"* isimli gizli Rum gazetesiyle ortaya çıkan ve 21 Nisan 1966'da Grivas yanlısı yayın yapan Patris gazetesinin ana hatlarıyla yayımladığı ve EOKA liderlerinden Polikarpos Yorgacis'den Cumhurbaşkanı Makarios'a, Nikos Sampson'dan Glafkos Klerides'e kadar birçok kişinin kanlı katliamlarından sorumlu olduğu, adını bir IX. yüzyıl Bizans destanından alan ve bütün Kıbrıs Türklerini topyekûn ortadan kaldırarak Ada'yı bir Yunan adası haline getirmeyi hedefleyen Akritas Planı uygulamaya konulur.[83] Ada'da üslenmiş Yunan subayları ile istişare edildikten sonra yapılmıştır. *"Akritas"* bu planın uygulanması ile görevlendirilen gizli kumandanın kod-adı idi. Bu kumandan Polycarpos Yorgacis idi. Eski bir EOKA teğmeni olan Yorgacis daha sonra Makarios hükümetinde İçişleri Bakanı olmuştur. Planın gayesi, 1960 anlaşmasının Kıbrıs problemini halletmediği, Anayasa'nın işlemediği ve değiştirilmesi gerektiği fikrini yaymaktı. Türkler bazı olayları yaratmak için tahrik ediliyor, daha sonra da bunlar başkaldırmış gibi gösterilmeye çalışılıyordu.[84]

Ada Türklerini yirmi dört saat içinde yok etmeyi amaçlayan bu plan, ayrıca şu hedefleri öngörmekte idi:

> *"Türklere haklarını vermemek; idari baskılarla, Kıbrıs Türk toplumunu huzursuz etmek; dış dünya ile ilişkilerde Kıbrıs Türk yetkililerinin temaslarını engellemek; sürekli olarak Türkiye'yi Kıbrıs'a saldırıya hazır bir ülke olarak suçlamak; asıl davanın ENOSİS olduğunu perdeleyen propaganda faaliyetlerine hız vermek; Türk toplumunu içten parçalamak; Türk toplumunun sıkıntılarını ve bunalımlarını Türk'ü Türk'e düşürmek amacıyla kullanmak; Türkiye ile olan bağları zayıflatmak için önlemler almak; Türk toplumunun ekonomik ve sosyal gelişmesini önlemek için baskı yöntemleri uygulamak, tedhiş ve baskı yolu ile Türkleri bezdirip Kıbrıs'tan uzaklaştırmak; Türklerin elinden toprağını satın alarak Türk'ü Kıbrıs'a bağlayan değerleri ortadan*

[83] Ulvi Keser, "1963 Kanlı Noel Sonrasında Kıbrıs Türklerine Bilinmeyen Bir Yardım Girişimi Üzerine", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Ocak-Haziran 2013 (Kıbrıs Özel Sayısı-I), s.279.
[84] Sonyel, *a.g.e*, s.50.

kaldırmak; toplumun zayıf bir anında ya da bölündüğü gün ENOSİS'e sıçramak."[85]

Her ne pahasına olursa olsun, Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etmek isteyen başta Cumhurbaşkanı Başpiskopos Makarios olmak üzere sorumlu bakanlar, 1963 yılı sonuna doğru Kıbrıs'taki Türkleri imha etmek için hazırlıklara başlayarak *"Kanlı Noel Olaylarını"* başlattılar.[86] Bu olayların temelini Akritas Planı oluşturur.

1963 yılı sonunda Rumlar tarafından Türklere karşı yapılan Kanlı Noel saldırılarının nedeni, Rumlar'da bir ENOSİS saplantısının oluşu ve bu saplantının Yunanistan'ın yönetim ve kışkırtmasıyla daha da körüklenmesinden dolayıdır. Kısaca, Kıbrıs'taki Rumların ENOSİS saplantısı Yunanistan tarafından körüklenmektedir.[87]

4 Aralık günü, Lefkoşa'nın Baf kapısı civarında bulunan EOKA liderlerinden Marcos Dragos'un heykeline bomba konulmuştur. Patlamadan 2 saat sonra, EOKA bir bildiri yayınlayarak, bombanın Türkler tarafından konulduğunu ilan etmiş ve ertesi gün Türkler aleyhine mitingler yapılmaya başlamıştır.[88] Heykele bomba konulması muhtemelen Rumlar tarafından yapılan bir provokasyon eylemi idi ve bunu bir amaç olarak kullanmaktı. Sonraki günlerde 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Rum İçişleri Bakanı Yorgacis tarafından Akritas Planı'na göre oluşturulan paramiliter Rum kuvvetleri (Gizli Ordu)'nin elemanları, 21 Aralık Cumartesi gününün ilk saatlerinde, sabaha karşı saat 02.00'de, Lefkoşa'nın Türk mahallesi olan, günümüzde Rum tarafında bulunan Tahtakale semtinde, evlerine dönmekte olan iki arabadaki Türklerin kimliklerini kontrol etmek istediler. Kendilerinin polis olduğunu söyleyen sivil kıyafetli ve silahlı Rumların durumlarından şüphelenen Türkler, Rumlardan *"polis olduklarını belgeleyen kimlik kartlarını"* göstermelerini talep ettiler. Bunun üzerine silahlı Rumlar, arabadakilerin inmelerini ve aranmak için sıraya girmelerini zor kullanarak emrettiler. Kadınlarının erkekler tarafından elle aranmasına izin vermek istemeyen Türkler ile Rumlar arasında tartışma çıktı. Bu sırada bir Türk kadını, kendini polis olarak tanıtan

[85] M. Ali Gemuhluoğlu, *Kıbrıs Sorunu 1960-1974*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1990, s.34.
[86] Alasya, *Tarihte Kıbrıs*, s.200-201.
[87] Yakan Cumalıoğlu, *Rauf Denktaş'a Armağan*, Turan Kültür Vakfı, Ankara 2000, s.44.
[88] Derviş Manizade, *Kıbrıs: Dün, Bugün, Yarın*, Yaylacık Matbaası, İstanbul 1975, s.138

Rumlardan birini tanıdı ve O'nun polis değil, Olimpiakos Futbol Kulübü'nden Yanni adlı bir Rum olduğunu bağırarak duyurdu. Bunun üzerine paniğe kapılan Rumlar, ateş etmeye başladı. Açılan ateş sırasında durdurulan araçta bulunan Cemaliye Emir Ali ve Zeki Halil Karabülük can verdi, dört kişi de yaralandı. Bu olaydan bir saat sonra başıbozuk Rum askerleri Türk kamu binalarına ateş açtı. Aynı gün silah dağıtılan Rum polisler, Lefkoşa Türk Lisesi öğrencilerine ateş açtı ve iki öğrenci yaralandı. Daha sonraki günlerde de özellikle Lefkoşa'nın Dereboyu ve Küçük Kaymaklı mahallesindeki Türk evlerine karşı Rum taarruzları başladı ve olaylar tüm Kıbrıs'a yayıldı. Böylece Akritas Planı gereğince Türklerin yok edilmesi harekatı başlamış oldu.[89]

22 Aralık'ta, Kıbrıs'taki İngiliz Yüksek Komiser Yardımcısı ile Amerikan Büyükelçisi, Cumhurbaşkanı Makarios ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük'ü ziyaret ederek olaylardan duydukları endişeyi belirttiler. Daha sonra Dr. Küçük olayları yerinde izlemek üzere adaya muhabir göndermeleri hususunda dünya basınına müracaatta bulundu.

Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Küçük'ün uyarı ve müracaatlarına rağmen, Rumların çıkardığı olaylar birbirini izledi ve 22 Aralık Pazar gecesi Türk semtlerine yeniden ateş edildi. O gece ilk defa Türklerle Rumlar arasında Lefkoşa'nın dış mahallelerinde silahlı çatışma oldu. Bu arada Girne yolu üzerindeki Aspava Bar yanında pusu kuran Rum polisler tarafından yoldan geçen Türklere ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Vasit Mustafa isimli bir Türk şehit edilirken Saffet Anibal, Adil Salahi, Nevzat Mualla Hasan, Tacit Atai ve Hüseyin Halil Salih isimli Kıbrıslı Türk vatandaşlar da yaralandı. Muhtemelen aynı saatlerde Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın dairesine de ateş edildi. Rum çeteciler Lefkoşa'daki Hükümet Hastanesi'ni de işgal ettiler. Çarpışmalar gece saat 22:00'de başlamıştı ve geceden itibaren şiddetlenerek devam etti. Birçok ölen ve yaralanan oldu.[90]

Olayların gittikçe, ciddiyet ve önemini arttırması üzerine Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Küçük gece geç vakit Cumhurbaşkanı Makarios ile görüşmek istedi, fakat

[89] BCA, 030.01.64.394.29.
[90] Cumalıoğlu, *a.g.e*, s.49-50.

Cumhurbaşkanlığından yapılan açıklamaya göre, Makarios ayinde bulunduğu için kendisi ile ancak ertesi gün görüşebileceği cevabını aldı.

Bu son olaylardan sonra, 23 Aralık Pazartesi günü, 1 Ağustos 1958'de Türkiye'nin yardımı ile kurulan Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT), Türk'ün namus ve şerefini korumak, can ve mal güvenliğini sağlamak için Rum tahrik ve saldırılarına bütün gücüyle ve olabildiğince çabuk bir şekilde karşılık vermeye başladı. Lefkoşa o gün savaş alanına dönmüştü. Magusa Kapısı, Lidra Palas Oteli, Un Fabrikası ve Buzhaneden Türk bölgelerine devamlı olarak ateş edildi. Matyat köyüne de saldıran teçhizatlı bin kadar silahlı Rum, köyün Türk kesimini ateşe verdi. Bu saldırılara karşı TMT, Çetinkaya Spor Kulübü'nden Lidra Palas'a, Viktorya Sokağından Baf Kapısı'na Tanti'nin Hamamı'ndan Aykasiyano'daki Rum kuvvetlerine, Çağlayan'dan bu bölgeye ateş eden Rum kuvvetlerine, Küçük Kaymaklı'dan Büyük Kaymaklı'ya hareket eden Rum kuvvetlerine ki bunların başında Nikos Sampson vardı, Lefkoşa Erkek Lisesi'nden Buzhane ve Yenişehir'de ateş saçan Rum kuvvetlerine, Girne yolu üzerindeki Jandarma binasından Yenişehir ve Kızılbaş'ı Ortaköy'den Kızılbaş'a ve Digomo Rum köyüne karşı savunmaya geçtiler. En fazla ve şiddetli çatışmanın olduğu yerlerden biri de Türklerin kontrolünde bulunan Çetinkaya Spor Kulübü ile Rum çetecilerin kontrolünde olan Lidra Palas arasında oldu ve bu çatışmada Salahi Şevket isimli bir Türk başından vurularak şehit edildi. Türkler sadece o gün 6 şehit ve 11'i ağır 50 yaralı verdi. Toplam 3 günde verilen şehit sayısı 92, yaralı sayısı da 475 ve pek çok kayıp insandı. Rumlardan ise sadece 5 kişi öldü.[91]

Aynı gün, Dr. Küçük, Makarios ile olağanüstü durumdan dolayı Baf Kapısı'ndaki Polis İstasyonunda görüşerek, Makarios'a, Ada'da ki Türk varlığını ve gücünü azaltmak adına, Türk polislerden dört gün önce toplanan silahların iadesini, Türk ve Rum polislerinin anayollarda birlikte, Rum bölgelerinde Rum, Türk bölgelerinde ise sadece Türk polislerinin devriye gezmelerini teklifi etti. Makarios bu teklifi kabul eder gibi göründü. Makarios daha sonra, Polis Başkumandanı Hasabis'i çağırarak bunun ne derece mümkün olabileceğini sordu. Başkumandan ise, buna imkan olmadığını, çünkü Türk polislerinden toplanan silahların, sivil Rumları korumak için

[91] Cumalıoğlu, *a.g.e*, s.50-51.

Rum polislerine dağıtılmış bulunduğunu söyledi. Bu görüşme esnasında etraftan yeniden silah sesleri gelmesi üzerine Makarios, Dr. Küçük'e *"Bak sizin de silahınız var, işte sizinkiler polise ateş ediyorlar"* dedi görüşmede bitti.[92]

1.2.2 Kumsal Katliamı

ENOSİS'i gerçekleştirmek isteyen Rumlar 1963 sonlarında Türklere karşı tedhiş ve saldırı hareketine başlamışlardır. Bu saldırılardan biri de 24 Aralık 1963'te yapılan ve adı tarihe *"Kanlı Noel"* olarak geçen *"Kumsal Katliamı"* olmuştur.[93]

Saldırılar sırasında Kumsal bölgesi Türk kuvvetleri tarafından ölü bölge olarak düşünülmüş ve savunmasız bırakılmıştır. Bölgede yaşayan Avrağami adlı Ermeni asıllı bir Rum, bölgede Türk direnişi olmadığı haberini Rumlara ulaştırmıştır. Bunun üzerine Terezepulos isimli bir Yunan subayının komutasındaki 150'den fazla Rum Kumsal bölgesine gelmiş ve Lefkoşa'nın Kumsal semtinde İrfan Bey Sokak, 2 numarada oturmakta olan Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı doktoru Binbaşı Nihat İlhan'ın 37 yaşındaki eşi Mürüvet, çocukları 6 yaşındaki Murat, 5 yaşındaki Kutsi ve henüz 10 aylık olan Hakan saklandıkları küvetin içinde katletmişlerdir. Olaydan sonra olay yerini inceleyen yabancı gazetecilerden olan Morning Post Gazetesi Muhabiri: *"Bir banyo küvetinde bir anne ve üç küçük çocuğunun cesetlerini gördüm. Tek suçları babalarının bir Türk subayı olmasıydı."*[94]

Kıbrıs'tan gelen yardım çağrıları üzerine Türkiye garantör devletlerle temasa geçip, Türkiye İngiltere ve Yunanistan'ın olaylara üçlü müdahalesini sağladı. Ada'da bulunan Türk ve Yunan birlikleri İngiliz kuvvetleriyle birleştirilip Peter Young isimli bir İngiliz generali idaresine verildi. Yunan kuvvetleri, Rum çetecilerini organize eden ve onlara her türlü silah yardımı yapan bir birlik olduğu için düzenin sağlanmasına hiç çalışmamıştı. İngilizler ise Ada'nın bütün şehirlerine müessir olamamıştı.

---

[92] Cumalıoğlu, *a.g.e*, s.50-51.
[93] Ali Özkan, "Kıbrıs Mücadelesinde Kumsal Katliamı ve Nihat İlhan", *Türk Dünyaları Araştırmaları*, Sayı:203, Nisan 2013, s.122.
[94] *Akhisar*, 25 Aralık 1963.

Alınan tedbirler, Üçlü birleşme Türk köylerine Rum saldırılarını önleyememiş ve Türk köyleri yakılıp yıkılmıştır. Bunun üzerine binlerce Türk köylüsü, Türklerin çoğunlukta oldukları bölgelere göçmek zorunda kalmışlardır. Kıbrıs'taki bu durum karşısında Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel birçok yabancı hükümetlere 25 Aralık 1963 tarihinde mesaj göndermiştir. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Johnson, İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth, Fransa Cumhurbaşkanı General De Gaulle, Batı Almanya Cumhurbaşkanı Luebke ve Yunan Kralı Paul'e Kıbrıs Rumlarının saldırıları ile ilgili olarak aşağıdaki mesajı göndermiştir:

> *"Kıbrıs'ta gözleri dönmüş Kıbrıs Rum tedhişçileri, kendi ırkdaşlarından müteşekkil muntazam zabıta kuvvetlerinin de yardımıyla kadın ve çocuk gözetmeksizin Kıbrıs Türklerine karşı, önceden hazırlanmış bir planın icrası maksadıyla, mezalime girişmiş bulunmaktadırlar. Türk camiasına vaki bu vahşice tecavüzler 21 Aralık Cuma akşamından beri gittikçe artan bir şiddetle devam etmiş ve gayesi Kıbrıs Türklerini ortadan kaldırmak olan bir Jenosid hareketi şekline bürünmüştür.*
>
> *Bu katliamı durdurmak maksadıyla, gerek tek taraflı olarak bizim teşebbüs ettiğimiz, gerek Kıbrıs antlaşmalarına taraf olan devletlerce müştereken yapılan müracaatlar hiçbir netice vermemiştir. Garanti veren devletler olarak Türkiye, İngiltere ve Yunanistan tarafından müştereken yapılmış olan son teşebbüs olan beyanat, Kıbrıslı Rumlar tarafından kaale alınmamış ve feci durumda hiçbir değişiklik meydana getirmemiştir.*
>
> *İnsan hak ve hürriyetlerinin, evrensel resmi belgelerde teminatı bulunduğu şu yirminci asırda Kıbrıs Türklerine karşı girişilmiş bulunan bu alçakça katliam hareketini yüksek bilgilerinize sunar ve bu kan dökümüne derhal son verilmesi için elinizde bulunan her imkanın kullanılmasının temin buyrulmasını en ciddi şekilde rica ederim."*

Bu beyanı müteakip Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios Garanti Antlaşması'nı feshettiğini açıkladı. Türk parlamento heyetinin Kıbrıs'a gidip tetkikler yapmasını reddetti. Türk Hükümeti Makarios Hükümetinin her teklifini reddedeceğini anlayarak İngiliz ve Amerikan Elçiliklerine Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Haluk

Bayülken vasıtasıyla üçlü kuvvetlerinin arttırılması için muhtıra verdi. Bundan da bir netice alınamayınca Başbakan İsmet İnönü birçok Hükümetlere Kıbrıs durumunu açıklayan bir mesaj gönderdi.[95]

Kumsal Katliamı'ndan sonra Rauf Denktaş vasıtasıyla Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)'nin Türkiye'den yardım talebinde bulunduğu bir mesaj gelmiştir. Söz konusu mesaj şuydu;

> *"Her taraftan sarıldık. Son mermilerimizi atacağız. Bundan sonra bizi ancak Anavatan kurtarabilir. Kurtulmamızı bekliyoruz. Ancak Anavatan yardımımıza gelmezse, bunun bizim şu anda anlayamadığımız birtakım sebeplerden ötürü olduğunu kabul edecek ve müsterih öleceğiz. Kurtulamazsak vatan sağ olsun."* [96]

İnönü, önemli bir karar alarak Kıbrıslı Türklerin haklarını korumak amacıyla 25 Aralık 1963 günü öğleden sonra Lefkoşa üstünde Türk hava kuvvetlerinin uçuş yapacağını bütün dünyaya ilan etmiştir.

Türk Hava Kuvvetlerine ait savaş uçakları 25 Aralık günü Lefkoşa üzerindeki uçuşlarına başladılar. Türkiye'nin müdahaleye konusunda kararlı olduğunu gören EOKA'cılar "*Ateşkes"* anlaşması imzaladılar.[97]

Kütahya Postası Gazetesi, 25 Aralık 1963 tarihinde; *"Kıbrıs Semalarında Uçan jetlerimizden sonra donanmamız da Akdeniz'e Hareket emrini aldı"*, *"İnönü: Müdahale hakkını kullanıyoruz"* başlıklarıyla, Türkiye'nin Garanti Antlaşması'nın kendisine verdiği yetkiyi kullandığını yazdı.[98]

Türk jetlerinin yaptığı uçuşlar istenilen etkiyi yapmış İngiltere ve Yunanistan, Ada'ya Barış Gücü göndermeye hazır olduklarını bildirmiştir. Ada'daki düzenin yeniden tesis edebilmesi için Ada'da üç devletin askerî kuvvetlerinden oluşan

[95] Öndal Cam, *Anadolu Kokan Kıbrıs,* Ankara Yayınevi, Ankara 1966, s.134-135.
[96] Özkan, *a.g.m*, s.130.
[97] Mütercimler, *a.g.e*, s.99.
[98] *Kütahya Postası*, 25 Aralık 1963.

"müşterek müdahale gücü" (Barışı Koruma Gücü) 27 Aralık'tan itibaren görev yapmaya başlamıştır.[99]

30 Aralık günü İngiliz Tümgeneral Peter Young, Lefkoşa Türk-Rum sınırını yeşil mürekkepli bir kalemle çizdiği için Kıbrıslı Türklerle Rumlar arasındaki ateşkes anlaşmasının ismi *"Yeşil Hat Anlaşması"* olarak kaldı. Lefkoşa'nın Türk ve Rum taraflarını ayıran bu hat, Rum saldırılarının durdurulduğu bölümü ifade ediyordu.[100]

Diğer taraftan Kıbrıs'taki Rum vahşetinin çirkin yüzü, 13 Ocak 1964'de Ayvasıl Köyünde ortaya çıkarılan toplu mezarda daha da açıklık kazandı. Bu toplu mezardan, 120 Türk'ün yaşadığı Ayvasıl'dan Yılmazköy'e gidebilenler dışında köyde kalanlardan savunmasız 21 Türk'ün cansız bedeni ortaya çıkarıldı. Bunlardan kimisi ellerini havaya kaldırmış, kimisi de vücutları halka oluşturacak şekilde bağlanmış vaziyetteydi. Rumlar tarafından kurşuna dizilen ve toplu halde gömülen 21 Türk'ün cansız bedenlerinden, katliamın ateşkesin kabulünden sonra gerçekleştirildiği anlaşılmaktaydı. Toplu mezar İngiliz askerleri, St. John Ambulans örgütü temsilcileri, yerli ve yabancı basın mensupları önünde açıldı. Toplu mezar açılırken orada hazır bulunan 3 Rum gazeteci, yabancı gazetecilerin bu barbarlık ve vahşet örneğini görüntülemelerini engellemek istedilerse de başarılı olamadılar. Böylece o feci görüntüler tüm dünya kamuoyuna yansıtıldı.[101] Olayların devam etmesi üzerine İngiltere'nin teklifi üzerine, taraf toplumlar olarak Türkiye ve Yunanistan'ın katılımıyla 15 Ocak 1964'te Londra'da bir konferans toplandı.[102]

1.2.3 Londra Konferansı

Kıbrıs'ta yaşanan olaylardan sonra, Ada üzerinde Türk jetleri görünmüş, Türkiye'nin uyarı uçuşları üzerine İngilizler tarafından derhal Londra'da bir konferans düzenlenmiştir.[103]

---

[99] Şener, *a.g.m*, s.118.
[100] Tuncer, *a.g.e*, s.73.
[101] *Cumhuriyet*, 14 Ocak1964, s.1; *Hürriyet*, 14 Ocak 1964, s.1.
[102] Fahir Armaoğlu, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Cilt 1. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1992, s.786.
[103] Nasuh Uslu, *Türk-Amerikan İlişkilerinde Kıbrıs*, 21.Yüzyıl Yayınları, Ankara 2000, s.59

Yunanlılar, Rum yöneticilerle birlikte, Kıbrıs Türklerini suçlayıp, antlaşmaları feshetmek suretiyle ENOSİS'e ulaşmak isterlerken, Türk heyeti öncelikle antlaşmaların yürürlükte olduğunu, Kıbrıs Türklerinin can ve mal emniyetinin sağlanmasının icap ettiğini ve mevzuların bunları müteakip görüşülmesinin uygun olduğunu beyan ediyordu. Kıbrıslı Türk Liderler Türk Hükümeti'nin görüşüne aynen iştirak ediyorlar, yalnız antlaşmalarda her hangi bir değişiklik olacaksa TAKSİM'in göz önünde tutulmasını istiyorlardı.[104] Ancak yapılan görüşmeler sonucunda ortak bir uzlaşma ortamı sağlanamamıştır.

Londra görüşmeleri sessizce batağa saplanırken, Kıbrıs yeni olaylarla karşı karşıya bırakılmıştır. Tüm Ada'da ücra bölgelerde Rumlar tarafından yiyeceksiz bırakılan veya ev hapsinde tutulan Türkler, evlerini boşaltarak, daha güvenli olan büyük yerleşim yerlerine taşınmışlardır. Rumlar ise her yola başvurarak amaçlarına ulaşma çabası içerisindeydiler. Hatta 150 Kıbrıslı Rum 25 Ocak'ta Atina'ya gelerek General Grivas'ı ziyaret etmiş ve ondan bu duruma *"Artık daha fazla sessiz kalmayacağı"* sözünü almışlardır. Grivas daha da ileri giderek, Makarios ve İngiltere'ye saldırıda bulunmuş ve "*bir kez daha*" görevini yapacağını belirtmiştir. İngiltere bu süreçte NATO gücü fikrini ortaya atarken, Makarios bu teklifi taksime yardımcı olacağı gerekçesi ile geri çevirmiş ve devamlı olarak *"Rumlar ile Türkler arasındaki sürtüşmenin ana kaynağı ve kötülüğün kökleri Garanti ve İttifak antlaşmalarıdır. Antlaşmalar tüm tarafların özgür iradesi sonucu oluşmamıştır"* demiştir.

Peki, öyleyse niçin imzalamıştı?

"İmzaladım, çünkü kan dökülmesini durdurmak istiyordum." [105]

1963 Noel'inde kan dökülmesini önlemek için ateşkes ilan edebilecek güce sahip bir Cumhurbaşkanı iken bunu bir türlü yapmayan bir kişinin bu açıklaması inandırıcı gelmemektedir. Başpiskopos, anlaşmaları, Kıbrıs Cumhurbaşkanı olabilmek için imzalamıştı. Londra Konferansı'ndan bir sonuç alınamayınca konu Birleşmiş Milletlere havale edildi.[106]

---

[104] Cam, *a.g.e*, s.138.

[105] Erdem Karaca, *Türk Basınında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluş Süreci Ve Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1975 – 1983)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2010, s.12.

[106] Umut Arık, "Kıbrıs Krizi", *Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:2/1, 2011

1.2.4 BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs Kararı

Dış politikada diplomatik çabalar sürerken, Ada'da tedhiş hareketi devam etmiş, Türkler'den kayıplar artmaya başlamıştı. Dr. Fazıl Küçük tarafından Başbakan İnönü'ye iletilen telgrafta 20 bin insanın evsiz kaldığı Türkiye'ye iletilmiş ayrıca *"Her türlü imkanınızla Kıbrıs Türkü'nün yardımına koşmanızı rica ederiz"* denmiştir. Ayrıca Ada'daki Türklerden gelen *"umutsuz mesajlar"* Başbakan İnönü'yü üzmekteydi. Ada'daki soydaşlarını umutsuzluğa kapılmamaları konusunda telkinlerde bulunan İnönü, Amerikalılar ve İngilizler ile yapılan temaslar ile Kıbrıs Türkleri'nin yararına bir sonuca ulaşılacağını dile getirmiştir.

Kıbrıs'ta yaşanalar üzerine ABD bir kez daha harekete geçerek iki tarafı uzlaştırmaya çalışmıştır. Kıbrıs olaylarını görüşmek üzere BM Güvenlik Konseyi, 18 Şubat 1964 günü toplanmıştır. Başbakan İnönü, toplantıya Türkiye katılımcısı olarak Nihat Erim'i görevlendirmiş, Erim'e *"daha etkin bir savunma"* direktifini vermiştir. Yapılan müzakere görüşmeleri sonucunda seçilmiş beş Konsey üye ülkesi Bolivya, Fas, Brezilya, Fildişi Sahili ve Norveç tarafından bir tasarı hazırlanmıştır. Hazırlanan bu tasarıda şu hususlar yer almıştır: Kıbrıs'taki durumu zorlaştırıp, karmaşaya neden olacak ve uluslararası barışı zora sokacak davranışlardan kaçınmalarını tüm devletlere hatırlatmak, Kıbrıs'ta sükuneti sağlamak, Ada'da bir Barış Gücü kurmak, Meselesi'nin çözümünün uzlaşmacı, barışçıl bir yoldan çözümü için bir arabulucu tayin etmek gibi başlıkların yer aldığı bir taslak hazırlanmıştır.[107]

New York'tan gelen taslağı inceleyen Başbakan İnönü Nihat Erim'e taslağın kabul edilmesi bilgisini vermiştir. İnönü, Türk tezine uygun olan taslağı, Barış Gücü gönderilmesi ve aracı atanması maddelerinden dolayı tasarının kabul edilmesinin Türkiye'nin menfaatine uygun olacağı şeklinde yorumlamıştır.[108]

Güvenlik Konseyi 186 (1964) sayılı kararı almıştır. Karar sonrasında, Kıbrıs'ta konuşlandırılacak olan barış gücü UNFICYP (United Nations Peacekeeping Force in

---

Haziran, s.6.

[107] Gülen, *a.g.m*, s.400-403.

[108] Gülen, *a.g.m*, s.400-404.

Cyprus/BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü) Ada'ya gelmeden önce, Kıbrıs Rumları avantajlı bir duruma geçmek için yeniden saldırıya geçmişlerdir.[109]

4 Şubat 1964'te bazuka, havan ve ağır makinelilerle donanımlı bir Rum kuvveti Gaziveren Türk Köyü'ne, saldırdı. Aynı gün Limasol'da da Türklere saldırılar oldu. 9 Mart'ta Rumlar, Baf'ta, Ktima'da saldırıya geçtiler ve Büyük Camii tahrip ettikten başka 15 Türk'ü de şehit ettiler**.** Bu şekilde artarak devam eden saldırılar karşısında Türk Hükümeti, 12 Mart 1964 tarihinde Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunacağını açıkladı.[110]

Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale kararı Birleşmiş Milletler Barış Gücünün 14 Mart'ta Kıbrıs'a gönderilmesine vesile oldu. Ada'da tüm güç 27 Mart'ta konuşlanabildi. Bunlar yaşanırken BM Genel Sekreteri U Thant, Barış Gücü Komutanlığına Hintli General Gyani'yi, Arabuluculuğa ise Finlandiyalı Diplomat Sakari Tuomioja'yı atadı. Barış Gücünün Adaya çıkışı da çatışmaları durduramadı. Bunun üzerine Türkiye, ABD ve İngiltere'ye bir nota göndererek her an Adaya çıkartma yapabileceğini hatırlattı ve 16 Mart 1964'te TBMM Hükümete gerektiğinde Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunma yetkisi verdi.[111]

Rum yönetimi, bu gelişmeyi 17 Mart'ta BM nezdinde protesto etti. Makarios 31 Mart 1964'te Birleşmiş Milletler çerçevesinde bir barış gücünün kurulmasıyla, daha önce İngiliz denetimi ve kumandanlığı altına konulan Türk ve Yunan birliklerinin, bu durumlarının sona erdiğini Türkiye ve Yunanistan'a bildirerek, bu olayların kamplarına geri çekilmelerini istedi. Türkiye, Türk Alayı'nın yerini değiştirmesinin bu üçlü kuvvetle bir ilgisi bulunmadığını, bunun barışı ve güvenliği sağlamaya yönelik bir eylemi olduğunu ve bu amaç gerçekleştirilinceye dek birliğin, olduğu yerde kalmayı sürdüreceğini, 1 Nisan'da Makarios'a bildirdi. Bunun üzerine Makarios 4 Nisan'da *"Kıbrıs Cumhuriyeti"*yle Türkiye arasındaki ilişkiler bakımından İttifak Anlaşması'nı sona erdirdiğini Türkiye'ye bildirerek, İnönü'nün, Türk Alayı'nın kamplarına geri dönmesini kabul etmemesini, *"Antlaşma hükümlerinin ağır ihlali olarak"* nitelendirmiştir. Makarios ayrıca, Antlaşma'nın

[109] Şener, *a.g.m*, s.120-121.
[110] Necatigil, *a.g.e*, s.34-35.
[111] Oran, *a.g.e*, s.725.

amacının Cumhuriyet'in ülke bütünlüğünü korumak olmasına rağmen, bu konumuyla söz konusu birliğin, bu bütünlüğe bir tehdit oluşturduğunu ileri sürmüştür.

Türkiye Dışişleri Bakanı, 5 Nisan'da yaptığı açıklamada, muhtemelen yukarıda açıklanan, Kıbrıs Rum temsilcilerinin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yasal hükümeti olamayacakları varsayımından hareketle, Makarios'un bu açıklamasını dikkate almadıklarını, zaten Lefkoşa'daki Türkiye Büyükelçisi'nin de, *"tamamıyla yasa dışı, Anayasa'ya aykırı ve hiçbir hukuksal gücü bulunmayan"* bu notayı kabul etmediğini bildirdi. Öte yandan İnönü, Makarios'a 6 Nisan'da bir mektup göndererek, Türkiye'nin bu antlaşmadan doğan haklarını kullanmaya devam edeceği ve bunun engellenmesi durumunda, gerekli tüm önlemleri alacağı konusunda uyarıda bulundu. Türkiye, 7 Nisan'da Yunanistan'a da bir nota vererek, Kıbrıslı Rumların Türk Birliği'ne saldırmaları halinde, bunu Türkiye'ye yöneltilmiş bir saldırı olarak algılayacağını ve bu çerçevede yanıt vereceğini bildirdi. [112]

Uluslararası alanda bu gelişmeler yaşanırken, Makarios Hükümeti hızlı bir silahlanma ve askeri açıdan gücünü artırma çabası içine girdi. Bu çerçevede 27 Mayıs'ta yayımlanan bir kanuna göre, altı ay süreyle 18 ile 59 yaşları arasındaki tüm Kıbrıslı erkeklerin, Kıbrıslı Rumlardan oluşan Milli Muhafız Ordusu'nda askerlik hizmeti yapmalarının zorunlu olduğu ifade ediliyordu. Türkiye aynı gün, gerek bu zorunlu askerlik yasasını, gerekse silah alımlarını Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın rızasının alınmaması nedeniyle Anayasa ihlali olarak nitelemiş ve protesto etmiştir. 29 Mayıs'ta İngiltere de bu yönde bir notayı Makarios Hükümetine vermiştir. Garantör Devletlerin notalarına rağmen sadece Rum milletvekillerinden oluşan Temsilciler Meclisi, bahse konu *"yasayı"* kabul etmiştir.[113]

1964'ün Nisan ve Mayıs aylarında da çatışmaların devam etmesi, oluşan durumun vehameti üzerine İnönü Hükümeti, 2 Haziran 1964 tarihinde yapılan MGK toplantısında adaya askerî müdahalede bulunma kararı almıştır. Bu karar alınırken amaçlanan aslında olası bir çıkarmada Türk Hükümeti'nin isteklerini Makarios'a kabul ettirmekti. 6 Haziran'da müdahale kararı alındı. 12 Mart İhtilali'nin

[112] Kudret Özersay, *Kıbrıs Sorunu: Hukuksal Bir İnceleme*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Yorum Matbaası, Ankara 2002, s.79-80.
[113] Özersay, *a.g.e*, s.80-81.

Pençesinde Demokrasi Kitabı'nın yazarı ve dönemin önde gelen gazetecilerinden biri olan Mehmet Ali Birand'ın yazdıklarına göre:

> "*İnönü harekat için tereddütteydi, Türk Ordusu bu harekatı gerçekleştirebilecek miydi? Komutanlara son kez sordu, aldığı cevap: ordu yetersizdi, gücü yoktu, Türkiye bu harekat sonucunda başarısız olacaktı. İnönü bu cevaba şaşırdı, ancak Kıbrıs için bir şeyler yapmak gerekiyordu ve bunun için harekete geçti. Amaç harekatı ABD'ye haber vermekti, aslında İnönü'nün amacı burada harekat olmasa bile ABD'yi olayın içine çekmekti. ABD'yi taraf yaparak en azından Ada'ya asker göndermeden meseleyi farklı bir şekilde halletmekti. Dönemin Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin müdahale kararına karşı çıksa da sonuç alamamış, müdahale kararından ABD Büyükelçisi Raymond Hare de bilgilendirilmiş, Hare de bu durumu Washington'a aktarmıştır. Olası bir çıkarmayı önlemek isteyen ABD Başkanı Lyndon B. Johnson Büyükelçiye direktif vererek İnönü ile görüşmesini istemiştir. Görüşmede İnönü'yü çıkarmadan vazgeçirmek isteyen Büyükelçi Hare İnönü'den olumsuz yanıt almıştır. İnönü çıkarma da kararlı olduğunu vurgulamıştır.*"[114]

Ancak Türkiye, ABD Başkanı Johnson'un 5 Haziran 1964 tarihli mektubu ve NATO Başkomutanı General Lemnitzer'in Türkiye'ye gelerek baskı yapması ve zamanın Genelkurmay Başkanı'na *"Herhangi bir savaş harekâtından kaçınılması"* konusunda verdiği çok sert bir nota üzerine bu girişimden vazgeçmek zorunda kalmıştır.[115]

1.2.5 Johnson mektubu

Türkiye'de bu dönemde ordu içinde, Talat Aydemir'in darbe teşebbüsleri ve bu teşebbüslerin bastırılmış olmasına rağmen bunun huzursuzluğu mevcuttu. Ayrıca ordunun olası bir çıkarma durumunda teçhizat yetersizliğide aşikardı, bu nedenle İnönü'nün gerçek anlamda bir çıkarmadan çekiniyordu. Nitekim İnönü, Dışişleri

[114] Mehmet Ali Birand, *12 Mart İhtilali'nin Pençesinde Demokrasi*, İmge Kitabevi, Ankara 2008, s.109-112.
[115] *Milliyet*, 12 Aralık 1975.

Bakanı Feridun Cemal Erkin'in itirazlarına rağmen, çıkarma niyetinden 4 Haziran 1964'te ABD'yi haberdar etme kararını almıştır. [116]

Amerika Türkiye'nin Kıbrıs'a asker çıkartmasını önlemek amacıyla son derece sert bir adım atmıştır. Bu adım 5 Haziran 1964 günü Başkan Johnson imzası ile Başbakan İsmet İnönü'ye gönderilen mektuptur. Başkan Johnson, mektubunda şu konulara vurgu yapıyordu: Harekat fikri Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin olası bir müdahale konusunda Amerika devletine verdiği ortak tam istişare taahhüdüne uygun değildir. Tek taraflı müdahaleye gerek bir ortamın bulunmadığı, bu harekat ile Türkiye ve Yunanistan arasında bir savaşın kaçınılmaz olacağı, NATO üyelerinin birbirleri ile savaşmak için bir arada olmadığını, Kıbrıs'a olası bir Türk müdahalesi sırasında SSCB'nin buna karşı çıkabileceği ve bundan sonra oluşacak ortamda NATO'ya müttefik üyelerin olası bir SSCB-Türkiye savaşında Türkiye'ye yardım konusunda henüz bir karar almadığını, harekatın Kıbrıs'ta yapılan iyileştime çabalarına zarar vereceğini, BM üyelerinin çözümün riske girmesi durumunda Türkiye'ye sert bir şekilde cevap vereceğini, Türkiye'nin olası bir harekatta ABD yardımları sırasında verilen silahları kullanamayacağın ve bu müdahalenin Kıbrıs Türklerinin toplu olarak katledilmesine sebep olacağını dile getirmiştir.[117]

Hükümette büyük bir üzüntü ve öfke yaratan mektuptan, 13 Ocak 1966 tarihine kadar kamuoyu haberdar edilmemiş, mektubun varlığı kamuoyundan saklanmıştır.[118] İnönü, bu mektuptan sonra, Türkiye'nin bu mevcut durum karşısındaki yeni tutumunu *"gün gelir yeni bir dünya düzeni kurulur, Türkiye'de bu dünya içinde yeni yerini alır"* şeklinde tüm kamuoyu ve dünyaya duyurarak Türkiye'nin dış politika değişiminin ilk adımı sayılabilecek bir demeç vermiştir.[119]

Mektubun varlığının Türk kamuoyunda uzun süre saklanmasının sebebi ise, Türkiye'de iç politika açısından iktidarı yıpratabileceği düşüncesiydi. Aradan uzun bir süre geçtikten sonra *"Johnson Mektubu"* Hürriyet Gazetesi'nin Ankara Büro Şefi Gazeteci Cüneyt Arcayürek tarafından ele geçirilerek,[120] 13 Ocak 1966 tarihinde ilk

[116] Oran, *a.g.e,* s.726.
[117] Uslu, *a.g.e,* s. 96.
[118] "Cüneyt Arcayürek Johnson Mektubunu Anlatıyor 2", *Cumhuriyet*, 27 Mayıs 1982, s.9.
[119] "Cüneyt Arcayürek Johnson Mektubunu Anlatıyor 3", *Cumhuriyet*, 28 Mayıs 1982, s.9.
[120] Cüneyt Arcayürek'in Mektubu nasıl ele geçirdiği için bkz. "Cüneyt Arcayürek Johnson Mektubunu Anlatıyor 1", *Cumhuriyet*, 25 Mayıs 1982, s.9.

önce Hürriyet Gazetesi'nde, ertesi günde Cumhuriyet ve Milliyet Gazeteleri konuya, geniş yer vererek İnönü'nün yanıtını yayınlamışlardır. Mektup'tan 1965 yılında hükümet değişikliği sonrasında Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil ile muhalefet partisi CHP'nin mecliste Kıbrıs konusunda tartışmalarından dolayı[121] gazeteciler haberdar olmuş ve gazeteciler arasında mektuba ulaşma yarışı başlamıştır. Arcayürek, 22 gün süren gazetecilik yarışından sonra mektuba ulaştığını belirtmektedir.[122]

Işık Gazetesi'nde yer alan habere göre, Johnson Mektubu'nun tam metnini yayınlayan Hürriyet gazetesi 13 0cak 1966 tarihinde kapışılarak satış rekorları kırmıştır. Hatta gazetenin 15 Kuruş olan fiyatının 5-10 Liraya kadar yükseldiği de belirtilmiştir. Manisa ilini temel alan gazete, 3 gazete bayisine gelen 2.000 nüshanın, toplatılma kararına rağmen, sabahın erken saatlerinde tükendiği haberini vermiştir. Haberde ayrıca, Hürriyet Gazetesi sorumlularının 2-8 yıl hapsi göze alarak mektubu yayınladıkları yazılmıştır.[123]

Türk basınında da Amerika'nın Kıbrıs siyasetine yönelik eleştiriler yapılmıştır. Amerika'nın Kıbrıs buhranında yeteri kadar Türkiye'nin yanında yer almadığı kanısı Türk basınında da tescillenmişti. *Milliyet*'in *"Amerika'nın Tutumu ve Türk Politikası"* adlı başyazıda Türk Hükümeti'nin Amerika'dan beklediğini bulamaması ve hayal kırıklığına uğraması üzerine bazı eleştirilerde bulunulmuştur. Türkiye'nin Amerika ile olan ilişkilerini yeniden gözden geçirmesi ve batı bloğundaki yerini kaybetmeden aynı zamanda Amerika'nın tamamen karşısında olmadan yani dış politikasındaki tavrı dengeleyerek yeni bir yol çizmesi tavsiye edilmektedir.[124]

1.2.6 Başbakan İsmet İnönü'nün Johnson Mektubu'na Yanıtı

Başbakan İsmet İnönü'nün bu mektuba cevabı 13 Haziran 1964 tarihinde oldukça yumuşak tonda olmuştur. Askeri harekatın geri bırakıldığını vurgulayan İnönü

[121] "Johnson ile İnönü Arasında Mesajlar Teati Edildi mi?", *Yeni Asır*, 31 Ocak 1965; "CHP ile AP Arasındaki Kriz", *Ege Ekspres,* 14 Ocak 1966; "Johnson ve İnönü'nün Mektupları Açıklanacak", *Hür Aydın,* 14 Ocak 1966.
[122] "Cüneyt Arcayürek Johnson Mektubunu Anlatıyor", *Hür Aydın*, 25 Mayıs 1982.
[123] "Hürriyet Toplatıldı", *Işık,* 28 0cak 1966.
[124] *Milliyet,* 21 Nisan 1964.

mektubunda şu noktalara dikkat çekmiştir: Türkiye'nin en önemli müttefiki olan Amerika'dan böyle bir mektup aldığı için büyük hayal kırıklığına uğradığını, Amerika ile Kıbrıs konusunda büyük fikir ayrılıklarının ortaya çıktığını, Türkiye'nin Amerika'nın istişare iddasına uyarak harekat hakkında Amerikan mercilerine bilgi verildiğini, Amerika'nın Kıbrıs Sorunu konusunda hangi tarafın haklı olduğuna dair bir açıklama yapmadığını ve Yunanlıların tavrı karşısında sessiz kalındığını, Yunanlıların Rumları destekleme girişimlerine rağmen onlarla istişarede bulunduklarını, mektubun ABD ile Türkiye arasındaki müttefikliğin niteliği konusunda bazı sorunlara yol açtığını, Ayrıca NATO'nun mektuba göre hareket etmesi durumunda NATO'nun işlevini kaybedeceği gibi konulara vurgu yapmıştır. Ayrıca Başbakan İsmet İnönü, ABD'ye gelerek Kıbrıs meselesini Başkan Johnson ile görüşmekten memnun olacağını da bildirmiştir.[125]

Başbakan İnönü'nün ABD Başkanı Johnson'a verdiği cevaba istinaden Behzat Bilgin, İnönü'yü *"ABD'ye danışmadan kılımızı bile kımıldatamıyoruz. Bu anlayış dinamik ve haysiyetli bir politikayla asla bağdaşmaz"* sözleriyle eleştirirken; Bedii Faik ise meslektaşının aksine İnönü'nün tavrını destekler nitelikte şöyle demektedir:

> "*Johnson Mektubu'nda nasıl dostça bir ikaz sayhası ve ancak dostlara karşı gösterilmesi tabii olan bir uyarma aceleciliği havası varsa, İnönü'nün cevabında da vakar var, olgunluk var, bilgi var ve aynı ölçüde bir dostun yanılma noktalarına ışık tutma üstünlüğü var."*[126]

Mektup Türkiye-ABD siyasetini büyük şekilde meşgul etmiş. Türk siyaset tarihinin en önemli olaylarından biri olarak tarihe geçmiştir. Mektup tamamen İsmet İnönü'nün Kıbrıs için olayın içinde olmak yada olmamak mücadelesi idi. Amaçlanan ABD'yi olayın içine çekmek idi. Ama Johnson'un sert cevabı büyük üzüntü yaratmış, ABD-Türkiye ilişkileri bir süre soğuk geçmiştir.

[125] Gülen, *a.g.m*, s.412-413.
[126] Bedii Faik , "Vekar-Olgunluk-Bilgi", *Ege Ekspres*, 17 Haziran 1966.

1.2.7 Washington Görüşmeleri

ABD Başkanı Johnson'un uzun tartışmalara yol açan 5 Haziran 1964 tarihli mektubunun ardından, Türk Başbakanı İsmet İnönü görüşmelerde bulunmak üzere Amerika'ya çağrılmıştır.[127] Başbakan İnönü de Amerika'ya gitmeden önce, hükümetin Kıbrıs politikası konusunda TBMM'den güvenoyu istemiştir.[128] İnönü Hükümeti, 19 Haziran 1964 günü yapılan güven oylaması sonucunda 194 olumsuz oya karşı 200 olumlu oy sağlayabilmiştir.[129]

Başbakan 21 Haziran'da Washington'a gitmesi üzerine, 22-23 Haziran'da konuyla ilgili görüşmeler yapıldı. Türk Hükümeti Zürich ve Londra anlaşmaları ile Türk toplumuna tanınan hakların korunmasını, bunu sağlamak için daha sağlam güvenlik ve garanti tedbirlerinin elde edilmesini, Türkiye'nin Ada üzerindeki yetkilerinin artırılmasının devamlılığı gibi konular üzerinde duruyordu. Ayrıca bu görüşmelerde Kıbrıs meselesini nihai bir çözüme ulaştırmak amacıyla Amerika'nın eski Dışişleri Bakanlarından Dean Acheson aracı olarak tayin edilmiştir."[130]

ABD Başkanı Johnson, İnönü'nün Washington ziyareti sebebiyle Yunan Başbakanı Yorgo Papandreou'yu da Washington'a çağırmış, fakat Yunan Başbakan Washington'a gitmesine rağmen İnönü ile görüşmeyi kabul etmemiştir. 24 Haziran'da yapılan Johnson-Papandreou görüşmesi olmuştur. Arkadan yayınlanan ortak bildiride arabulucu teyit edilmekte ve yeni bir çözüm şeklinin zorunlu olduğu belirtilmiştir.[131]

Kıbrıs ile ilgili olarak Washington'da yapılan müzakerelerden bir sonuç alınamayınca arabulucu Dean Acheson vasıtasıyla Temmuz ayında Cenevre'de bir konferans toplanmasına karar verilmiştir. Konferansa ABD temsilcisi, İngiltere,

---

[127] "Mektubun Neticesinde…", *Kütahya Postası,* 11 Haziran 1964.
[128] "Hükümet Güvenoyu İstiyor", *Yeni Asır*, 16 Haziran 1964; "İnönü Güven Oyu İstedi ", *Ege Ekspres*, 16 Haziran 1964; "Hükümet Güvenoyu İstiyor", *Demokrat İzmir,* 16 Haziran 1964.
[129] "İnönü Güvenoyunu Zor Aldı", *Ege Ekspres*, 20 Haziran 1964; "İnönü: Netice Müsbet, Amerika'ya Gidiyorum", *Demokrat İzmir,* 20 Haziran 1964.
[130] Armaoğlu, *a.g.e,* s.789-791.
[131] Oran, *a.g.e,* s.727.

Türkiye ve Yunanistan katılmıştır. Konferansa Türkiye adına Nihat Erim katılmıştır.[132]

Nihat Erim'in Cenevre görüşmeleri öncesi Kıbrıs davamızla ilgili verdiği demecinde:

> *"Bizim davamız haklı ve sadedir. Medeni dünyada milletlerarası münasebetlerin temeli sayılan bir kaideye dayanıyoruz. İmzalanmış, yürürlüğe konmuş antlaşmalara kendimiz nasıl bağlılık gösteriyorsak, karşımızdakilerden de aynı dürüstlüğü ve sadakati istiyoruz."* demiştir.[133]

Acheson, 14 Temmuz günü Kıbrıs Sorunu için hazırladığı çözüm planını taraflara sunmuştur. Acheson Planı'yla, hem *"taksim"* hem de *"ENOSİS"* tezleri göz önüne alınmış, Türkiye'nin önemli stratejik güvenlik istekleri dikkate alınmış, Ada güvenliği NATO'nun denetimine alınarak Doğu Akdeniz güvenli bir hale getirilmiştir. Acheson planı Yunanistan ve Makarios hükümeti tarafından reddedilmiştir.[134]

Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşme fikrini destekleyen ve Kıbrıs'a karşı Meis Adası'nın Türkiye'ye verilmesini ön gören plan Türk tarafında da büyük tepkiye neden olmuştur. Amerika'nın Kıbrıs'a karşı Meis adasını teklif etmesi birtakım tepkilere neden olmuştur. Bu teklif Amerika'ya karşı Türkiye'de ve Türk basınında tepkilerin artmasına neden olmuştur. *Vatan* gazetesinin *"Amerikan Planı"* başlıklı yazısında Cenevre görüşmeleri esnasında Amerikalıların Kıbrıs adasına karşılık Meis adasını teklif etmelerinin siyasi çevrelerde soğuk duş etkisi yaptığı ve kötü karşılandığı haberine yer verildi. Yazının devamında Amerika'nın bu teklifinin iki memleket arasındaki dostluğu kökünden sarstığı ve Türk halkının kendilerine olan sempatisini tamamen kaybettiği bildirilmiştir.[135] Oktay Akbal'ın *"Kıbrıs'ı Ver, Meis'i Al"* başlıklı makalesinde Kıbrıs davasında Batı dünyasının özellikle de Amerika'nın Türklerin Kıbrıs konusunda hak sahibi olduğunu hiçbir zaman kabul etmediklerini fakat bunu açıkça dile getirmekten de çekindiklerini belirtmiş, Yunanistan'ın ise Batılıların bu tutumundan haberdar olduğunu, bundan dolayı en

[132] Gülen, *a.g.m*, s.414.
[133] *Cumhuriyet*, 9 Temmuz 1964, s.1-7.
[134] Tuncer, *a.g.e*, s.80.
[135] *Vatan*, 31 Temmuz 1964.

küçük bir tavize bile yanaşmadıklarına değinmiştir. Yunanistan'ı gözü doymaz bir ülke olarak nitelendiren Akbal, Yunanistan'ın küçücük bir Ada'yı bile gözden çıkarmaya yanaşmayacağı yorumunu yapmıştır.[136] Konuyla ilgili olarak *Tercüman* gazetesi, *"Amerika Kıbrıs'ı Yunanistan'a Teklif Etti"*[137] başlığı ile ABD'nin Kıbrıs davasında Türkiye'nin yanında yer almadığını göstermeye çalışmıştır. Daha sonra görüleceği üzere, planda değişiklikler yapılmış ve II. Acheson Planı ortaya çıkmıştır. Bu görüşmelerle nispeten yumuşayan havayı, 6 Ağustos 1964'te yoğunlaşan Erenköy çatışmaları ve ertesindeki gelişmeler dağıttı. [138]

1.2.8 Erenköy Saldırısı

1964 yılı Ağustos ayına gelindiğinde Ada'da şiddet hareketleri tüm hızıyla devam ederken Yunanistan Başbakanı Papandreou Rumlara destek amacı ile tam donanımlı ve ağır silahlı 9 bin asker ve 950 subayı Ada'ya çıkartmıştır. Bunun sonucunda Ada'daki tedhiş hareketi hat safhaya ulaşmıştır. 5 Ağustos tarihinde Erenköy ve Mansura'ya saldırılar düzenlenmiş, amaç bölgede bulunan Türkleri abluka altına alarak bütün bağlantılarını kesmek ve onlara dışardan gelecek yardımlara mani olmak olmuştur. 7 Ağustos günü Türk mevzileri düşmeye başlarken Barış Gücü, sadece olayları proteste etmekle kalmıştır. Cenevre Konferansı sonrası Ankara'ya dönen Nihat Erim, Başbakan İnönü ile yaptığı görüşmede tedhiş hareketini önlemek ve Makarios'a bir uyarı vermek amacıyla yapılacak fiili bir müdahalenin Amerika tarafından anlayışla karşılanacağını dile getirmiştir. Yaşananların son bulmaması hatta şiddetinin artarak devam etmesi üzerine İnönü, Ada'ya askeri müdahale fikrini gündeme almıştır. Ancak olası bir savaş durumunda yeterli teçhizatın olmayışı İnönü'yü askeri müdahale fikri konusunda düşündürmüştür. 7 Ağustos günü Türk jetleri Kıbrıs üzerinde bir ihtar uçuşu yapmışlardır. Ateş yetkisi de olan bu uçaklar Poli'de Rum hücum botlarına ateş açmıştır. Ada'da Yunan ve Türk tarafı arasında bir savaş olasılığının önüne geçmek isteyen ABD, Yunanistan aracılığı ile Rumlara Türk uçaklarına ateş edilmemesi yönünde uyarıda bulunmuştur. 8 Ağustos günü 30 jetin katılımıyla Rumlar tarafından kullanılan ikmal yollarına sınırlı bir hava saldırısı düzenlenmiştir. Açılan karşı ateş sonucunda Yüzbaşı Cengiz Topel'in jeti isabet

[136] *Vatan*, 3 Ağustos 1964.
[137] *Tercüman*, 31 Temmuz 1964.
[138] Özersay, *a.g.e*, s.82-81.

almış ancak uçaktan atlamayı başaran Topel, Rumları eline düşmüş ve çeşitli işkencelerle şehit edilmiştir. 9 Ağustos günü Rum saldırılarının devam etmesi üzerine Türk jetleri Kıbrıs semalarındaki uçuşlarını sürdürmüştür. Çatışmaların şiddetlenmesi üzerine olaylar BM'ye intikal ederken Rum tarafı çatışmaların duracağını açıklamıştır.[139]

Bombardımanın ardından Türkiye'nin bir çıkartma harekâtından çekinen Yunan Hükümeti, Yunanistan'ın olası bir Türk-Yunan savaşını göze alamayacaklarını, Türk-Yunan dostluğuna önem verdiklerini ve Kıbrıs sorununun barışçı yollarla çözülmesini arzuladıklarını Türkiye'ye iletmişlerdir.[140] Bunu, Türk Başbakanı ile Yunan Başbakanı arasında bu konuda karşılıklı notaların verilmesi izlemiştir.

Kıbrıs'ta bir süredir Türklere yönelik olarak devam eden abluka dönemi bittikten sonra sorunun tarafları II. Acheson Planı çerçevesinde Cenevre'de tekrar bir araya gelerek görüşmelere başlamışlardır. Yeni planda temel hedef Yunanlıları memnun ederek ilk plandaki hoşnutsuzluğu gidermek olarak belirlenmiştir. Türk tarafına da memurluklar verilerek hoşnutluk yaratılmaya çalışılmış. Ama bu planda da amaçlanan şey ENOSİS'i gerçekleştirmek olmuştur.[141]

Taksim ve federasyon tezlerinin dışına çıkan, Rum ve Yunanlıların tezine ödün veren II. Acheson Planı'na Türk Hükümeti sıcak bakmamış ortak bir çalışma ve düzenleme ile planı kabul edebileceğini bildirmiştir.[142]

Yunanistan'ın II. Acheson planını olumlu karşılamış bu planı, *"temel alınabilecek bir belge"* olarak nitelendirmiştir. Yunanistan Başbakan Papandreou, Türklere öngörülen arazi sınırlandırmasını olumlu karşılamıştır. Tabi Türk tarafına hiçbir ödün vermeden ENOSİS'i hedefleyen Makarios, II. Planı da reddetmiştir.[143]

---

[139] Gülen, *a.g.m*, s.416-417.
[140] "Kıbrıs Politikamız", *Cumhuriyet*, 22 Ağustos 1964, s.2.
[141] Gülen, *a.g.m*, s.417-418.
[142] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt 32, B: 3, 03.09.1964, s. 277– 278.
[143] Uslu, *a.g.e*. s. 141.

1.2.9 Galo Plaza Raporu

4 Mart 1964 tarihli BM Güvenlik Konseyi Kararı'nın 7. maddesi gereğince atanan arabulucu Sakari Tuomioja'nın 9 Eylül 1964 tarihinde hayatını kaybetmesi üzerine bu görev, 16 Eylül 1964 tarihinde Ekvator Devlet Başkanı Galo Plaza'ya verilmiştir.[144] BM Genel Sekreteri'ne sunulan 26 Mart 1965 tarihli raporla sonuçlanan arabuluculuk çalışmaları sırasında Galo Plaza, tarafların görüşlerini belirlemek ve bir uzlaşma sağlamak amacıyla Kıbrıs Türk ve Rum toplumları, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile danışmalarda bulunmuştur.

Galo Plaza'nın temasları sırasında, Kıbrıs Rum tarafı, Kıbrıs'ın üniter bir devlet olmasını, İttifak ve Garanti Antlaşmaları'nın iptalini, Türklere azınlık adı altında haklar tanınmasını, ayrıca belli konularda da muhtariyet verilmesini ileri sürmüştür. Kıbrıs Rum kesiminin amacı ise self-determinasyon ilkesinin yürürlükte kalması, böylece ENOSİS'e giden yolun açık tutulmasıdır.[145]

Kıbrıs Türk tarafı ise, 1960 Antlaşmaları ile kurulan düzene coğrafi bir temel sağlanmasını ve iki toplumu birbirinden ayıracak federal yapıda bir devletin kurulmasını önermiştir. Federal devletin bir başka devletle birleşmesi, Ada'nın ikiye bölünmesine karşı çıkılmalıdır. İttifak Antlaşması ve Garanti Antlaşması dikkate alınmalıdır.[146]

Galo Plaza'nın arabuluculuk çabaları, Türk ve Rum tezlerini uzlaştırmakta başarılı olamamıştır. Tarafların tezlerinde yapmış oldukları değişiklikler, bu tezlerin esasını değiştirmemiştir. Bilakis Rum tarafının tam bağımsızlık ve egemen bir Kıbrıs Devleti teziyle Yunanistan'la birleşmek isteği devam etmiştir. Yeni Asır Gazetesi'nde çıkan habere göre, Türkiye, BM Genel Sekreteri'ne yollanan 31 Mart 1965 tarihli mektupta, arabulucunun 4 Mart 1964 tarihli Güvenlik Konseyi Kararı'nda belirtilen yetkisini aşarak, raporda görüş, düşünce veya tedbirler adı

[144] "Türkiye, İngiltere, Yunanistan ve Kıbrıs Evet Derse, Arabulucu Galo Plaza Olacak", *Ülkü*, 19 Ağustos 1964.
[145] Sabahattin İsmail, *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu, Çöküşü ve K. K. T. C'nin Kuruluşu (1960-1983)*, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul, Basım Tarihi Yok, s.331.
[146] İsmail, *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*, s.106-107.

altında meselenin esası hakkında görüş belirtmesini kınamıştır.[147] Bu haberden bir gün sonra ise, Türkiye tarafından, 4 Mart 1954 tarihli Güvenlik Konseyi Kararı ile belirlenen yetkilerin dışına çıkan kısımların bulunması nedeniyle, Galo Plaza'nın arabuluculuk sıfatının son bulduğu belirtilmiştir.[148]

Kıbrıslı Rumların Kıbrıs Türklerine karşı tedhiş, terör eylemleri 1963'ten 1974 yılına kadar sürdü. Ancak bu süreci anlatmak konumuz dışındadır. Asıl konumuz olan 1960-1965 yılları arasında Rumların Kıbrıslı Türklere karşı tedhiş ve terör eylemlerine karşı Türkiye halkının tepkilerini ortaya koymak olduğu için ilgili tarihsel sürece burada bir nokta koymak gerekmektedir. Bundan sonraki bölümlerde Türkiye halkının tepkilerini basın ve arşiv belgeleri üzerinden ortaya koymaya çalışacağız.

[147] "Türk Hükümetine Sözünü Tutmayan Plaza'nın Tarafgirliği Tepki Yarattı", *Yeni Asır*, 1 Nisan 1965.
[148] "Kıbrıs Arabulucusunu Reddetti", *Yeni Asır*, 2 Nisan 1965.

BÖLÜM 2

KIBRIS OLAYLARINA KARŞI TÜRKİYE'DE BASINDA VE ÇEŞİTLİ PLATFORMLARDA YER ALAN TEPKİLER

Kıbrıs Sorunu, Türkiye'nin iç ve dış politikasında çözülmesi için sürekli olarak çaba gösterdiği ve özellikle uluslarası alanda gündemine aldığı önemli konulardan biridir. Bu nedenle de gerek görsel medyada, gerek yazılı basında sıkça konu edilmektedir. Bunun yanısıra konuya ilişkin çeşitli dönemlerde yoğun basın çalışmaları da yapıldığı görülmektedir. Bu bölümde Türkiye basınında ve bazı önemli platformlarda Kıbrıs'ta yaşananlara karşı Türkiye'deki halk hareketleri ele alınacaktır. Daha önce Birinci bölümde 1948-1965 yılları arasında Kıbrıs'ta yaşanan siyasi, kültürel, toplumsal olaylara değinilirken İkinci Bölümde Türk halkının tepkilerine yer verilecektir. Türk halkı Kıbrıs'a yardım için miting ve protesto hareketleri düzenleyerek her zaman Kıbrıs'ın yanında olmuştur. Dönemin gazetelerinden Akşam, Ulus, Cumhuriyet, Milliyet, Vatan ve bazı yerel gazeteler ile bazı eserlerde ülkenin hemen hemen her yerinde Kıbrıs'ta yaşananlara karşı tepki hareketi ortaya konmuştur. Üniversite gençliğinin öncülüğünde gerçekleşen bu protesto ve mitinglerle Kıbrıs Sorunu milli bir dava olarak nitelendirilmiştir. Bu bölümde özellikle basının dışında dönemin sembol isimlerinin (Rauf Denktaş) hatıralarından ve eserlerinden, ayrıca bu dönem ile ilgili yazılan eserlerden konu ile ilgili bazı hususlara yer vererek ortaya özgün bir çalışma çıkarılmaya çalışılmıştır. Kıbrıs Türkleri'nin beklentileri Türkiye'nin onlar için ne ifade ettiği incelenen eserlerce belirlenmeye çalışılmıştır.

2.1. Miting ve Protestolar

1947 yılından itibaren hem Kıbrıs'ta hem de Türkiye'de ENOSİS karşıtı mitingler düzenlenmişti. Bu ENOSİS karşıtı mitingler 1950'lere dek Kıbrıs meselesinin Türk kamuoyu tarafından benimsenmesinde çok önemli bir işleve sahip olmuştu. Ayrıca bu miting ve protesto hareketleri Türk halkının kenetlenmesine ve Kıbrıs için tek vücut olmasını da sağlamıştı. Kıbrıs Türkleri 28 Kasım 1948'de Lefkoşa'da

Ayasofya Meydanı'nda tarihe "*Ayasofya Mitingi*" adıyla geçen büyük bir miting düzenlemişti. Bu mitinge Dr. Fazıl Küçük, Rauf Denktaş, Faiz Kaymak, Avukat Ali Dana, Suphi Kenan, Hoca Salih ve Kemal Deniz katılarak ENOSİS karşıtı konuşmalar yapmıştı.[149]

Aynı dönemde Ankara'da ENOSİS karşıtı mitingler düzenlenmiştir. 25 Aralık 1948 tarihinde Ankara'da öğrenci dernekleri tarafından düzenlenen mitingde konuşan üniversite öğrencilerinden Erhan Löker şunları söylemiştir:

> *"Gayemiz bugünkü sınırlarımız dışında yaşayan asgari 60 milyon Türkün uzun yıllardan beri gördükleri kıtal, zülüm ve işkencenin ızdırap verici sesinin Türkiye'mizin de samimi bir azası bulunduğu BM Teşkilatı'na arzını istemektedir."*[150]

8 Ocak 1949 tarihinde Malatya'da düzenlenen mitinge binlerce kişi katılmıştır. Bu mitingde konuşma yapan Malatya Kültür Derneği Başkanı Müfit Yetkin Kıbrıs'ın, Kars kadar, Edirne kadar, Hatay kadar ve Malatya kadar Türk olduğunu ve Kıbrıs davasının 18 milyon Türkün davası olduğunu belirtmiştir.[151] Bu mitingi 15 Ocak 1949 tarihinde gerçekleştirilen Balıkesir mitingi takip etmiştir. Bu mitingde *"Kıbrıs Türkün ata yadigârıdır."* , *"Kıbrıs bizimdir, pazarlık istemeyiz."* , *"Kıbrıslılar, dileğiniz dileğimizdir."* yazılı pankartlar taşınmıştır.[152] Balıkesir mitinginden bir gün sonra Antakya mitingi düzenlenmiştir. Binlerce Antakyalı Kıbrıs'a bağlılıklarını belirtmişlerdir.[153] 20 Şubatta İzmir'de gerçekleştirilen mitinge binlerce kişi katılmıştır. Mitinge katılanlar *"Birleşmiş Milletlere güvenimiz tamdır."*, *"İnsanlığa hizmet edenlerin başındayız."*, *"Kıbrıs Türkleri kalplerimiz sizinle beraberdir."*, *"Sizin acınız bizim acımız olacaktır."* yazılı pankartlar taşımışlardır.[154]

Bu durum bize tepki hareketinin belli bir yıla dayanmadığını yıllar boyunca sürdüğünü, Türk halkının her daim Kıbrıs halkı için seferber olduğunu

---

[149] Turhan Ulusoy, *2. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye'de Kıbrıs İçin Yapılan Mitingler*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999, s.11.
[150] *Vatan*, 26 Aralık 1948, s.4.
[151] *Vatan*, 9 Ocak 1949, s.3.
[152] *Cumhuriyet*, 16 Ocak 1949, s.1.
[153] Cumhuriyet, 17 Ocak 1949, s.1.
[154] *Vatan*, 21 Şubat 1949, s.3.

göstermektedir. Kıbrıs konusu 1940'dan beri Türk halkının yakından takip ettiği bir meseledir. Bunun örneklerini basından da takip etmek mümkündür. Kıbrıs'taki tepkilerin tonuna paralel Türkiye'de de o denli tepkiler basında ver her alanda kendini daha yoğun bir şekilde göstermiştir.

Asıl konumuz olan 1963 sonu ve 1964 yılı mitinglerine değinir isek: Türk yükseköğrenim gençliği, 24 Aralık 1963'te İstanbul'da düzenlediği Kıbrıs Mitinginde, Kanlı Noel Olaylarını ve bunları yaratanları şiddetle protesto ettiler. Binlerce yükseköğrenim öğrencisinin katıldığı miting saat 15:00'da İstanbul Üniversitesi bahçesindeki Atatürk Anıtı önünde, Kıbrıs şehitlerine yapılan 3 dakikalık saygı duruşu ile başladı. Dolmabahçe yoluyla gelen Teknik Üniversite ve Teknik Okul öğrencilerinin İstanbul Üniversitesine girmesiyle tüm öğrenciler hep bir ağızdan İstiklal Marşı'nı söylediler. Ayrıca Diyarbakır, Kırşehir, İzmir ve Konya'da da yükseköğrenim gençliğinin düzenlediği Kıbrıs Mitinglerinde Kanlı Noel Olayları ve bunların sorumluları protesto edildi.[155]

1964 yılında üniversite gençliği kendi sınırlı öğrenci çevreleri içinde kalmamış, onun dışına çıkmış ve halk tarafından fark edilme şansına sahip olmuştur. Üniversite gençliğinin kanaatlarını ifade ettiği davranışları basında geniş yer bulmuştur.[156]

Türkiye'de Ankara ve yurdun dört bir köşesinde Kıbrıs'taki olayları lanetleyen mitingler düzenlenmiş, mitinglerde Hükümet'in politikası desteklenmiş ve Kıbrıs'ın Türkiye'ye ilhakı istenmiştir. Bir gençlik heyetiyle görüşme yapan Başbakan İnönü, asayişsizliğe kesinlikle yol açılmamasını ve Hükümete güvenilmesini istemiştir. Ayrıca Türk radyoları, 27-28 Aralık 1963 tarihleri arasında, Kıbrıs'ta Rumlar tarafından öldürülen Türklerin hatıralarına hürmet için matem yayını yapmışlardır.[157]

Mitingler ve protestolar tüm Türkiye'yi sarmıştı. 28 Aralık 1963'te Ankara'da yapılan bir mitingde ise; *"Taviz Yok"*, *"Kıbrıslı Kardeşim, Hükümet, Ordu, Gençlik Yanındayız"*, *"Pis-Kapos Yalanlarına Paydos"*, *"Hükümetin Kıbrıs Konusunda*

[155] *Hürriyet*, 25 Aralık 1963, s.1; *Cumhuriyet*, 25 Aralık 1963, s.1
[156] Duygu Sezer, *Kamuoyu ve Dış Politika*, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1972, s.310-350.
[157] *Milliyet*, 28 Aralık 1963, s.1; *Hürriyet*, 28 Aralık 1963, s.1; *Cumhuriyet*, 28 Aralık 1963, s.1.

Kuvvetli ve Azimkâr Bir Politika Takip Etmesini İstiyoruz" pankartları göze çarpıyordu.[158]

Yeni Asır Gazetesi, Ege üniversite gençliği ve işçi teşekküllerinin 31 Aralık 1963'te Kıbrıs'ta düzenledikleri mitinge geniş yer veriyor, gençlerin NATO'ya, Rum Mahallesine, İngiliz ve Yunan Konsolosluklarına yürümek istediklerini ancak görevliler tarafından güçlükle engellendiğini ve ayrıca gençlerin mitingde Makarios'u lanetleyerek *"Kıbrıs'ı ancak aldığımız fiata veririz: 63 bin şehit"* pankartlarıyla yürüdüklerini yazıyordu.[159]

Ankara'da üniversite gençliği Rum mezalimini protesto amacıyla büyük bir miting tertiplemişlerdir. Kıbrıs'ta devam eden katliam karşısında Ada'ya askeri müdahale isteyen on binlerce genç bir ağızdan *"Ordu Kıbrıs'a!... Gençler Kıbrıs'a!..."* diye bağırmış, Lefkoşa'dan gönderilen Kıbrıs toprağını Genelkurmay Başkanlığına bırakmışlardır. Gün boyu süren mitingler tüm ülkeyi sarmıştı. Saat 12:00'da Zafer alanında İstiklal marşiyle başlayan mitingde *"Barışı arkadan vuranların karşısına dikilmek zamanı gelmiştir… Varlığımızı bu yolda adıyoruz… EOKA ve onun köpek sürüleri Ada'dan çıkmazsa oraya Türk süngüsü çıkacaktır…"* diyen gençler, Makarios'un bir resmini ateşe vermiş ve küllerini ayakları altında çiğnemişlerdi.[160]

İzmir Ulaştırma Okulu memuru Yedek subayları da bir yürüyüş düzenlemişti. Güney- Deniz Kumandanlığından yürüyüşe geçerek Cumhuriyet meydanına gelmişler ve halkın tezahüratı arasında Atatürk heykeline çelenk koymuşlardı. 76 Asteğmenin yürüyüşü esnasında Konak meydanından toplanan büyük bir kalabalık genç subaylara *"Kıbrıs sizi bekliyor"* diye tempo tutmuşlardı. [161]

Kıbrıs'ta yaşanan olayları protesto etmek maksadıyla 12 Mart 1964'te çeşitli fakültelerde öğrenim gören 250 kadar Kıbrıslı öğrenci bir yürüyüş düzenlenmiştir. Öğrenciler ellerinde yarıya kadar indirilmiş bir Türk bayrağı ve *"Türk gençliği neredesin? Sabır Paşam 100 bin daha bitmedi. Kıbrıs elden gidiyor. Silaha karşı*

[158] "Ankara Mitingleri", *Kütahya Postası*, 29 Aralık 1963.
[159] "Yüksek Tahsil Gençliği ile İşçilerin Heyecanlı mitingi Hadisesiz Geçti", *Yeni Asır*, 1 Ocak 1963.
[160] *Akşam*, 14 Mart 1964, s.1.
[161] *Akşam*, 14 Mart 1964, s.1.

politika. Para değil, müdahale istiyoruz. Kıbrıs vatan değil mi? Yeter." ibareleri bulunan dövizlerle duygu ve düşüncelerini belirtmişlerdi.[162] Bu mitingin hemen sonrasında 13 Mart 1964'te de Ankara'da Zafer Meydanı'ndaki Zafer Anıtı'nın önünde on binlerce yükseköğretim öğrencisi ile binlerce vatandaşın katılımıyla büyük bir miting düzenlenmiştir. Mitingde Rumlar tarafından Kıbrıs'ta Türklere karşı düzenlenen kanlı saldırılar protesto edilmiştir.[163]

Türkiye'deki üniversite gençliğinin Kıbrıs Sorunu'nu bu derece yoğunlukla ve şiddetle tartışmasında, günlük Türk basınında Kıbrıs'ın önemli bir dış politika sorunu halinde çıkmasının önemli bir rolü olmuştur.

Sivas'ta ise Milli Eğitim memurları tarafından düzenlenen Kıbrıs mitingi saat 12'de Cumhuriyet alanında yapılmıştır. Binlerce öğrenci öğretmen ve Sivaslı'nın katıldığı mitinge, Atatürk büstüne, üzerinde *"Atam izindeyiz"* ibaresini taşıyan bir çelenk konulduktan sonra İstiklal Marşı ile başlanmıştır. Öğrencilerin ellerindeki dövizlerde, *"Kıbrıslı kardeş, yalnız değilsin"*, *"Yaşatmak için ölebiliriz"*, *"Yavru vatan için ölüm kutsaldır"*, *"Ölmek var dönmek yok"*, *"Kıbrıs'a hürriyet rüzgarları Türkiye'den esecektir"* yazılıydı. Miting yerinde söz alan öğretmen Mustafa Şahin:

> *"Bir gün en şiddetli kükreyişimizle karşınıza çıkarsak, girecek mezar bulamayacaksınız. Devir devir yazdığımız destanların mürekkebi kurumadı. Şimdiye kadar niçin sustuğumuzu anlamayacak kadar eceline susamışsın. İnsan hakları dedik, dinlemedin, dünya sulhu dedik, dinlemedin, sabrımızı taşırma"*

diye Kıbrıslı Rum idarecilere seslenmiş ve konuşmasını, Kıbrıslı Türklere hitapla şöyle bitirmiştir:*"Ey kardeşlerimiz, bizler her zaman Millet olarak sizlerin yanındayız."*

Daha sonra konuşan öğretmen Orhan Turan özetle şunları demiştir:

> *"Kahraman Kıbrıslı kardeşlerimiz, bütün sevgimizle, bütün amacımızla, bütün gücümüzle yanınızdayız. İnançlıyız, kararlıyız, yeminliyiz. Size kem gözlerle bakanlar kahrolacaktır. Size uzanan kanlı eller kırılacaktır. Size*

[162] *Cumhuriyet*, 13 Mart 1964, s.1.
[163] *Cumhuriyet*, 14 Mart 1964, s.1.

saldıran mütecavizler mahvolacaktır. Yeşil Ada Türk'tür ve Türk kalacaktır. Bir Türk dünyaya bedeldir, biz Atatürk soyunun şanslı çocuklarıyız, baş veririz vatan vermeyiz."

Ardından Öğrencilerin kanlarıyla resmettikleri bu Kıbrıs haritasını içeren bayrak bilahare Milli eğitim mensupları adına Vali Mehmet Varinli'ye takdim edilmiştir.[164]

İstanbul'da öğrenci grupları tarafından düzenlenen bir başka Kıbrıs mitingine 10 bin kişi katılmış ve mitingden sonra başlayan yürüyüşte bu rakam 50 bine yükselmiştir. Saat 12'de Saraçhane meydanını dolduran gençler hep bir ağızdan, *"Ordu Kıbrıs'a – Ordu Kıbrıs'a"* diye bağırmıştır.[165]

27 Ağustos 1964'te Ankara'da Kızılay Meydanında toplanan ellerinde *"Yankee Go Home"* yazılı dövizler taşıyan gençler, yürüyüşte *"Ordu Kıbrıs'a"* diye bağırdı. Binin üzerinde üniversitelinin katıldığı mitingde Türkiye'de ilk defa olarak Amerikan aleyhtarı bir miting yapmıştır. 100'e yakın Tıp Öğrencisi Saat 17:40'da Zafer Meydanında 100'e toplanmış ayrıca yüzlerce üniversiteli destek amacıyla bu alana gelmiştir. Alanda Amerika protesto edilerek, Kıbrıs konusunda Türkiye'ye karşı takınılan tavır ve Amerika'nın Kıbrıs politikasına karşı çıkılmıştır. Amerikan Büyükelçiliğine karşı yürüyüşe geçen gençler ellerinde *"Yankee Go Home"* (Amerikalı evine dön), *"You cant buy us with your dollars"* (Bizi dolarlarınızla satın alamazsınız), gibi dövizlerle protestolarına devam etmişlerdir.[166] Miting için toplanan gençler ertesi gün aynı saatte tekrar toplanmak üzere dağılmışlardır.[167]

Ankara'da saat 17'de başlayan, Amerika ve Yunanistan aleyhindeki gençlik gösterisi geç vakitlere kadar devam etmiş, Yunanistan Büyükelçiliği taşlanarak binada bulunan bütün camlar kırılmıştır. Türkiye Milli Talebe Federasyonu ve bazı birlikler adına yayınlanan bir bildiri ile Türk Gençliği saat 11'de İstanbul Üniversitesi bahçesinde, milli dava haline gelen Kıbrıs konusunda yapılacak mitinge davet edilmiştir.[168]

---

[164] *Vatan*, 14 Mart 1964, s.1.
[165] *Akşam*, 16 Mart 1964, s.1.
[166] *Milliyet*, 28 Ağustos 1964, s.1.
[167] *Akşam*, 28 Ağustos 1964, s.1.
[168] *Akşam*, 29 Ağustos 1964, s.1.

Mitingler tüm hızı ile devam ederken, manşetleri de şu başlıklar süslüyordu:
Halk: *"Ordu Kıbrıs'a!.."* diye bağırdı. Yunan diplomatları törene gelmedi.[169]
Adana mitinginde bir kilise taşlandı. "Teksas'ın koyunu şimdi çıktı oyunu, NATO kafa, NATO mermer, dövizleri bilhassa dikkat çekiyordu."[170]

1 Eylül 1964'te Zafer Meydanı'nda dün toplanan genç, ihtiyar, kadınlı, erkekli on binlerce Ankaralı Kıbrıs konusunda Amerika'nın aleyhtarlığına ve Makarios'un katline karşı haykırmışlardır. "*Kıbrıs Üçüncü İnönü*" olacaktır diyen gençler ellerinde Makarios'a karşı dövizler taşımışlardır. [171] Mitingler Türkiye'yi sarmış, İstanbul, Adana, Kırşehir, Kayseri gibi birçok şehirde protestolar aralıksız devam ediyordu, halk Kıbrıs'ın özgürlüğü bağımsızlığı için sokaklardaydı.

1964 yılında Kıbrıs için düzenlenen mitingleri, halkın tepkilerini Denktaş şöyle açıklıyor:

> "*1 Eylül 1964*
>
> *Ankara'da gençlik gövde gösterisinde Kıbrıs için miting var. Gençlik heyecanlı. Gençlik galeyan halinde. 'Ordu Kıbrıs'a' sesleri ile Ankara baştanbaşa inliyor. Her Türk Kıbrıs'ta akıtılmakta olan masum kanların öcünü alamamanın acısını hissediyor. Hatipler konuşuyor ardı sıra. 'Kıbrıs milli davamızdır. Bizi bu davadan döndürecek kuvvet yoktur. Zalim Papaz yaptıklarının hesabını yakında verecektir. Ordu Kıbrıs'a'.*
>
> *İçimde bir ürperme var kalabalığın kenarında izliyorum toplantıyı. Altı yaşındaki oğlum Serdar omuzumda. Ne olup bittiğini iyice görsün diye tırmanmış oraya. 'Baba bu kalabalık Kıbrıs'a mı gidecek?' diye soruyor. Dört yaşında ikiz kızlarım Ender ile Değer bir bayram havası sezmişler bir şey anlamadan takip ediyorlar söylenenleri ve ara sıra halkla birlikte tempo tutarak 'Ordu Kıbrıs'a' diye bağrışıyorlar. Binlerce insanın içinde onlar gibi bir şey anlamadan burada duran ve söylenen sözlerden hemen sonra Ordunun Kıbrıs'a çıkacağına inanan kaç kişi var düşüncesi geçiyor içimden…*
>
> *Kaç gündür bu mitingler devam etmekte.*

[169] *Akşam*, 31 Ağustos 1964, s.1.
[170] *Akşam*, 1 Eylül 1964, s.1.
[171] *Akşam*, 2 Eylül 1964, s.1.

Kalabalığın arasında beni tanıyanlar çıkıyor. Kıbrıs'ta öğretmenlik yapmış, Kıbrıs'ı bilen, Kıbrıs Türkünü tanıyan ve bugün silah başında nöbet tutan, şehit olan gençleri yetiştirmiş öğretmenlerdir bunlar. Yanıma geliyorlar. Fakat hepsinde bir keder, bir yas var. Fakat yine hepsinde aynı ümit; Bırakmaz bu işi Türkiye Papazın yanına. İstese de bırakamaz.

2 Eylül 1964

Mitingler her tarafta devam ediyor.

2 genç geldi. Bir tanesi Kıbrıslı, diğeri Türkiyeli. Kıbrıs'a, Erenköy'e gidelim diyorlar. Yol nerede? Yol kalmadı ki…

Lefkoşa'da miting var.

Büyük bir katılımla gerçekleşen mitingde Rumların iktisadi ablukası protesto edilmektedir. Kadınlar ve çocuklar çoğunlukta, çocukların, gıdasızlıktan yüzleri sararmış… Mitin alanından haykırışlar. Dünya bunları görmüyor mu?..."[172]

Dönem tanıklarının anlatımlarında gördüğümüz kadarıyla, bakkalından, manavına, dağdaki çobanına kadar herkes Kıbrıs için tek yürek, yek pare idi.

"Bir Kanadalı diplomat anlatıyor. Ankara'dan kilometrelerce uzak bir yerde, Türkçe bilen Afganlı bir meslektaşı ile avlanıyormuş. Dağ başında bir çobana rastlamışlar. Afganlı, çobanla konuşmuş sonra da konuştuklarını Kanadalıya anlatmış. Çoban 'Nereden geliyorsunuz?' diye sormuş. 'Ankara'dan' cevabını alınca 'Öyleyse siz şu bizim Kıbrıs meselesini bilirsiniz. Ne olacak şu Kıbrıs ?' diye sormuş.

Kanadalı diplomat 'Kıbrıs meselesi Türk kamuoyunu candan ilgilendiren bir konudur' diye basmış raporu!

Bakkala, manava, kasaba gidiyorum. Kıbrıs! Ne olacak şu Kıbrıs meselesi diye soruyorlar hep. Şu papazın hakkından gelir hükümetimiz elbette diyorlar. Her sabrın sonu selamettir diyorlar. Allah bu kafirin yaptıklarını yanına bırakmaz. Ah, hükümet bir müsaade etse, on binlerce kişi var Kıbrıs'a gidecek diyorlar.

Herkesin düşündüğü bu: Kıbrıs!

[172] Rauf R. Denktaş, *Rauf Denktaş'ın Hatıraları*, 1.Cilt, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1996, s.485-487.

Herkesin inancı aynı: Bırakmaz hükümet bu işleri papazın yanına!
Herkeste bir şey yapamamanın verdiği acı var. Bu muhakkak. Yıllarca 'Mahalle Papazı' dedirttiğimiz Makarios'la Türk Hükümeti başa çıkamıyor. Herkesin gördüğü manzara bu. Dünya konjektürü, Birleşmiş Milletler başka hediye…
Hükümeti tenkit edenler de, destekleyenler de hep aynı şeyi söylüyorlar: İsteseler de bırakamazlar Kıbrıs'ı. Kıbrıs'ı bırakan hükümet derhal düşer.
Kıbrıs yüzünden düşürülen hükümetlerin enkazı altında kaybolan bir Kıbrıs geliyor gözümün önüne!"[173]

Tabi bu mitinglere karşı Atina'da da karşı mitingler tertiplenmiştir. Kütahya Postası Gazetesi'ne göre, Atina'da da Kıbrıslı Rum üniversite öğrencileri mitingler düzenliyordu. 27 Aralık günü yapılan mitinge halk ilgi göstermemiş, öğrencilerin Türkiye Büyük Elçiliğine yapmak istedikleri yürüyüş polis tarafından engellenmişti.[174]

2.2. Yardım Faaliyetleri

Kıbrıs'ta Makarios, EOKA zulmü Türk bölgeleri arasındaki iletişimi ve ulaşımı tamamen kesti. Türk bölgeleri, yiyecek sıkıntısı da çekmeye başladı. Kıbrıslı Türklere ulaşabilen tek yardım, Türkiye Kızılay'ının yardımıdır. O da, sürekli olarak Rum Yönetiminin engellemeleri ile karşılaşmaktadır. Can güvenliği yanında, belirsizliğin verdiği büyük kaygı ve endişeler, gündelik yaşamın ağır ve karanlık bir parçası olmaktadır. Diğer bölgelerde yaşayan yakınlarının ne düşündüğünü, ne hissettiğini, nasıl bir baskı altında olduğunu ve günlük yaşam koşullarını bilememek, onların duygularını karşılıklı paylaşamamak ise, Kıbrıs Türk halkının genel morali üzerinde ciddi ve tahrip edici olumsuz etkiler yaratmaktaydı. Bu moral, çöküntüsünü önemli ölçüde etkileyen unsurlardan biri de, hiç kuşkusuz, yıkılan Kıbrıs Cumhuriyeti'ne ait *"Kıbrıs Radyo Yayın Koperasyonu"*nun, yani, Kıbrıs Adası'nda Türkçe yayın yapan tek devlet radyo istasyonunun, bütün bu

[173] Denktaş, *12'ye 5 Kala Kıbrıs*, s.21-22.
[174] "Rum Öğrencilerin Mitingine İlgi Gösterilmedi", *Kütahya Postası*, 30 Aralık 1963.

olaylar sonrasında Kıbrıs Rum Yönetiminin eline geçmesi ve her türlü psikolojik propaganda yayınlarının tamamıyla Rumlar tarafından denetlenir ve uygulanır olmasıydı. O günleri yaşayan Kıbrıslı Türkler, Rum radyo görevlilerinin, özellikle *"Bekledim de gelmedin/ Hiç mi beni sevmedin"* adlı Türkçe bir şarkıyı günler boyu ısrarla yayınladıklarını ve bu şarkıyla da Türklere, *"Boşuna beklemeyiniz, Türkiye gelmez, Türkiye sizi sevmez ve kurtarmaz!"* mesajını vererek Türk halkı üzerindeki moral bozukluğunu arttırdıklarını vurgulamaktadırlar.[175]

Bu dönemde Yunan Basınında da bir karalama kampanyası düzenlenmekte ve Türkiye'nin Kıbrıs'a yardıma gelmeyeceği vurgulanmaktaydı. Özellikle Yunan Basınında yer aldığı iddia edilen karalamalara rağmen, Türkiye'nin Kıbrıs Türkleri'ne desteği devam ediyordu.

Kırşehir'de başlatılan bir kampanya ile Kıbrıs'ta şehit olanların ailelerine maddi yardımda bulunulması kararlaştırıldı.[176] Tokat, Antalya, Kandıra, Kayseri'de yapılan mitinglerde ilaç yardımı kampanyası başlatıldı.[177]

Türkiye basını, dünya kamuoyunun dikkatini Kıbrıs üzerine çekerek, Kıbrıs Türkleri'nin haklılığının anlaşılmasını sağlamak için elinden geleni yapıyordu. Türkiye kamuoyunun tepkisi şiddetini arttırmaya başlamıştı. Özellikle TMTF gençlikten tahriklere kapılmamasını istiyor, Hükümet'le Ordu'nun bütün imkanları seferber ederek bir çözüm yolu bulmaya çalıştığını açıklıyordu.[178] Türk Basını, Yunan Basınına karşı Kıbrıs için tek yürek olmuştur. Özellikle Kıbrıs'a maddi yardımlar gazete yazıları ile toplanmış, hesap numaraları buradan yayılmış ve para gönderen, bağış yapan kişiler gazeteler aracılığı ile lanse edilmiştir.
Mersin'deki Anadolu Rafineri İşçileri Sendikası beş gün devam eden grevi durdurmuş ve sendika yöneticileri şu duyuruyu yapmıştı:

> *"İşverenle sendikamız arasında mevcut ihtilaf dolayisiyle beş günden beri grev halindeyiz. Ancak, Kıbrıs olayları dolayisiyle Türk Hükümeti kritik bir durumdadır. Bu durumda Türk işçisi alakasız kalamaz. Biz*

[175] Ozan Fikretoğlu, *Toplumsal Psikoloji Perspektifinde Kültür ve Kültür Değerleri*, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Özkan Matbaacılık, 1990, s.55.
[176] "Kırşehir de Kampanya Başlatıldı", *Ege Ekspres*, 29 Aralık 1963.
[177] "Protesto Mitingleri", *Ege Telgraf*, 29 Aralık 1963.
[178] *Hürriyet*, 27 Aralık 1963.

işverenden bir teklif beklerdik, işverenle aramızdaki ihtilafı bilahare halletmek üzere şimdi ödev başında olmak istiyor bu kararımızla da Türk işçisinin ne kadar memleket sever olduğunu ispat etmiş oluyoruz."[179]

Yukarıda da gördüğümüz gibi parasını alamayan, ya da iş yerindeki sıkıntıları için grev yapan insanları Kıbrıs için bu durumu bir süre daha yaşamak zorunda kalmış olsalar bile grevlerini durdurmuşlardır.

Kıbrıs'ta açlık tehdidi baş göstermişti. Manşetlerde: *"Yeni yıl açlık tehdidiyle başladı."*
"Kıbrıs'ta kan ve ölüm saçan barbar Rum çetelerinden sonra soydaşlarımız yeni bir tehdit ile karşı karşıyadır: AÇLIK", gibi ifadeler yer almış, Kıbrıs için yardım kampanyaları basın aracılığı ile faaliyet göstermeye başlamıştır:

"Çocuklarımızı şehit vermiş analar, tüm ailesini kaybetmiş babalar, evleri ateşe verilmiş, köyleri yağma edilmiş, varlıkları ellerinden alınmış insanlar dayanılmaz ızdıraplarının yanı sıra şimdi de açlığa da göğüs germek zorundadırlar. Hükümet enerjik bir kararla gerekeni yapmış, bundan sonra yapılması lazım olanı yerine getirmeye azimlidir. Fakat bunun yanı sıra bizlere düşen görevler de vardır: Kıbrıslı soydaşlarımızın karşı karşıya bulundukları maddi sıkıntılarına merhem olmalı bizden beklenen yardım elini bütün şefkatimizle onlara uzatmalıyız."[180]

Ulus gazetesinin aylarca alt manşet olarak verdiği bu kampanyaya yoğun katılım olmuş ve gazete katılımcıları gün ve gün bağış miktarları ile açıklamıştır.

Kıbrıs'tan yardım çağrıları hat safhaya ulaşmış ve Türkiye'nin bu yıllarda maddi, manevi yanlarında olunması istenmiştir. Bu çağrılar Rauf Denktaş ve diğer üst düzey yöneticilerden gelmiştir. Rauf Denktaş hatıralarındaki 3 Ocak 1964 tarihinde şu notları yazmıştı:

Türk bölgelerine sığınan göçmenlerimizin durumu yürekler acısıdır. Yiyecek giyecek ve paraya ihtiyaç vardır.

[179] *Vatan*, 26 Aralık 1963, s.1.
[180] *Ulus*, 1 Ocak 1964, s.1

Makarios hükümeti, Türk memurlara maaş vermeyi durdururken Rum tüccarlar da Türklere gıda maddelerini vermemektedir.

Türkiye'ye sesleniyorum:

Türk cemaat Meclisi Başkanı Dairesi 3 Ocak 1964

Ekselans Dr. Mazhar Özkol Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs Büyükelçisi Lefkoşa

Cemaatimizin ana gıda maddeler stoku süratle tükenmektedir. Un stokumuz 4 günlük kalmıştır. Lefkoşa ve muhacirleri, Gönyeli, Fota, Hamit, Mandres, Kermia ve muhacirleri, Lefke bölgesi ve muhacirleri ile mahsur kalmış diğer köylerin ihtiyaçları merkezden karşılanmaktadır. Rum tüccarlar bütün ada Türklerine gıda maddesi vermemektedir. Bunun için talep edilen maddelerin bütün ada çapında ihtiyacımızı karşılayacak şekilde Anavatan hükümeti tavassutu ile veya doğrudan doğruya Kızılay'dan temini için tavassutunuzu rica ederim.

Türk cemaatinin anavatanı olan bağlılığını ve bugüne kadar yapılan yardım ve gösterilen ilgiye karşı sonsuz şükranımızı saygı ile duyururum.

K.T.Cemaat Meclis Başkanı Rauf Raif Denktaş[181]

Denktaş hatıralarında bu çağrıdan iki buçuk ay sonra yardımlarla ilgili olarak 25 Mart 1964 tarihinde şunları yazmıştı:

Kızılay Genel Merkezi'ni ziyaret ediyorum. Kıbrıs Türkleri adına yapılan yardımlara teşekkürlerimi bildirdim. Kızılay Genel Merkezini ziyaretimden sonra Türkiye Radyolarına verdiğim demeç:

"*Kızılay vasıtasıyla Kıbrıs Türklerine yapmakta olduğunuz yardıma, üç aydan beri hak ve hukukunu milli şeref ve namusunu canları pahasına müdafaa Kıbrıslı kardeşlerimiz adına sizlere teşekkür etmeyi zevkli bir vazife addederim.*

Bu uzun mücadelede, siz Anavatan Kardeşlerimizin devamlı yardımlarına muhtacız. Bu güne kadar yapmış olduğunu cömertçe yardımlara bütün kalbimle teşekkür ederken Kızılay'ın Kıbrıs Türklerine yardım kampanyasını her fırsat buldukça cömertçe desteklemenizi rica ederim. Şehit aileleri, hastalar, çocuklar, işsiz kalmış binlerce, on

[181] Denktaş, *Hatıralar*, s.8-9.

binlerce Türk yardımlarınıza teşekkür ediyor, yardımlarınızı bekliyor…"[182]

Makarios'un, Kıbrıs Türklerine gönderilen gıda yardımlarına mani olacağı haberleri yoğunluk kazanmaktadır.

İlgilileri uyarmak ve tedbir alınmasını sağlamak için radyo ve gazetelere şu demeci veriyorum:

"*Makarios'un, Kıbrıs Türklerine Kızılay tarafından yapılan yardımlara mani olacağı haberleri gelmektedir. Kıbrıs Türklerine gönderilen gıda yardımlarının adaya gelmesine mani olunması Kıbrıs Türklerinin imha etmesi kampanyasının ikinci safhasını teşkil edecektir. Silah zoru ile sindirilemeyen Kıbrıs Türkü açlığa mahkum edilmek suretiyle sindirilmek ve mahvedilmek istenmektedir.*

Makarios bu tehdidini kuvveden fiile çıkardığı takdirde Birleşmiş Milletler kararını alelen çiğnemiş olacak, bu durum karşısında ise teminatçı devlet olarak Türkiye'nin müessir bir şekilde harekete geçmesi gerekecektir."[183]

Türkiye'deki Kıbrıs'a yardım çalışmalarını, Denktaş hatıralarında şöyle devam etmektedir:

"*Ankara'da 19 Mayıs gösterilerin girişin ücretli olması kararı alınır. Elde edilen Kıbrıs Türklerine gönderilecek. Türk milletine, Kıbrıs Türkleri adına teşekkür ediyorum. Kıbrıs Türklerine yardım kampanyasının bir devamı olarak 19 Mayıs gösterilerine girişin ücretli olması kararı, yardım hususunda gösterilen hassasiyet ve azmin yeni bir nişanesidir.*" [184]

Yine Denktaş yardımlara şu şekilde değiniyor:

"*Tüm Türk Amme görevlileri aylardır maaş alamamakta, Türkiye'den gelen yardımla geçinmektedirler. Türklerin sosyal sigorta hakları kesilmiştir. Terk ettiğimiz köylerde Rumlar Türk topraklarına, ürünlere*

[182] Denktaş, *Hatıralar*, s.224-225.
[183] Denktaş, *Hatıralar*, s.253.
[184] Denktaş, *Hatıralar*, s.301-302.

ve hayvanlara sahip çıkmışlardır. Türklere ait bağ ve bahçeler kurumuştur.

Ana gıda maddelerine, ilaca ihtiyaç vardır. 16900 göçmen açıktadır. Türklere yardım Kızılay kanalı ile gelmektedir. Lefkoşa civarında 3000'den fazla kişi yaşamaktadır. Bunların yarısı çocuklar ve sıhhatleri hakkında ciddi endişe vardır.

Yaz sıcağında kavrulan Hamitköy'de çocukların üzerine su serpilmesi önerilmektedir!... Dünya'dan ne ses, ne de tepki vardır!...

Türkiye'de olmasaydı, Kızılay olmasaydı çoktan bitmiştik!"[185]

Kıbrıs'tan gelen yardım çağrıları üzerine Türk halkı harekete geçmiş ve Kıbrıs'a yardım faaliyetleri başlamıştır. Ayrıca 8 Ocak 1963'te Kıbrıslı liderlerle hükümet arasında resmi görüşmeler başlamıştı. Yapılan ilk toplantıda Kıbrıs Cemaat Meclisine yardım yapılması kabul edilmişti.[186]

Türk gençlik kuruluşları da Kıbrıslı Türkler için harekete geçerek yardım kampanyaları düzenlemiştir. TMTF Kıbrıslı Türklere ulaştırılmak üzere yardım malzemeleri toplayarak, Kızılay vasıtasıyla Kıbrıs'a göndermek üzere bir kampanya başlatmıştır. Ayrıca MTTB Kıbrıs'ta şehit düşen Türklerin ailelerine yardım edilmesi maksadıyla, Ziraat bankasında bir hesap açmıştır. Yine MTTB Kıbrıs'taki yaralı Türklere kan bağışında bulunmak üzere üniversite ve yüksekokullarda harekete geçmiştir.[187] Amerika'da yükseköğrenim gören Kıbrıslı Türk öğrenciler dünya kamuoyunun dikkatini çekmek maksadıyla, *"Birleşmiş Milletler! Rum barbarlığını durdurun."* ibaresi yazılı pankartlarla New-York'ta BM merkezi önünde bir yürüyüş yapmışlardır.[188] Diğer taraftan TMTF tarafından, Kıbrıs'taki Rumların vahşetini ortaya koyan resimli bir tebrik kartı hazırlanarak tüm devlet başkanlarına, öğrenci kuruluşlarına, BM Güvenlik Konseyi Üyelerine, Papa Paull'e ve Rum Ortodoks Patriği Athenagoras'a gönderilmiştir. Hazırlanan tebrik kartının bir tarafında Nihat İlhan'ın evindeki banyoda öldürülen ve küvetten taşan çocuk cesetleri fotoğrafı,

[185] Denktaş, *Hatıralar*, s.310.
[186] *Tercüman*, 9 Ocak 1963.
[187] *Halkın Sesi*, 29 Aralık 1963.
[188] *Hürriyet*, 30 Aralık 1963.

diğer tarafında ise, *"Bu şartlar altında dahi Noel'inizi ve yeni yılınızı kutlarız."* yazısı bulunmaktadır.[189]

Yardım örgütlenmesi sadece Kıbrıs ile sınırlı değil dünyanın çeşitli yerlerinden Kıbrıs'a ve Kıbrıs halkına destekler vardır. New York'taki Türklerden oluşan "*Turkish Aid Society of New York*" Kıbrıs Türklerine iletilmek üzere yardım toplamış. Gelen yardım yazısında, Kıbrıs Türklerine iletilmek üzere Amerika'da toplanmış olan elbise ve sairenin 5 Nisan Pazar günü İstanbul'a müteveccihen Amerika'dan ayrılan Namık Kemal Şilebi ile Kızılay Cemiyeti'ne gönderildiği bildirilmiştir.[190]

21 Aralık 1963 sonrası ilk etapta Kıbrıs Türk Cemaati Başkanlığına ulaştırılan bilgilere Kıbrıs içinde Türkler'in hayatta kalmak için farklı şehirlere sığınmak durumunda kalmışlardır. Rum saldırıları ve sığınmak zorunda oldukları bölgelerdeki gıda, ilaç ihtiyacı üzerine Türkiye Kızılay Derneği hemen harekete geçmiş Türk Hava Kuvvetlerine ait üç uçakla 25 Aralık 1963'de Ankara'dan Kıbrıs'a yiyecek, giyecek, ilk yardım malzemeleri, çadır ve battaniyeler, 500 şişe kan ve ihtiyaç duyulan sağlık personelini sevk etmiştir.[191]

Kızılay ayrıca Kıbrıs halkına yardım da bulunmak isteyenler için özel bir komite kurmuştur. Kıbrıs'a Yardım Komitesi olarak adlandırılan komite nakdi ve ayni yardımlarda Kızılay makbuzları kullanacak, üzerlerine Kıbrıs'a Yardım Komitesi ibaresi yazacak idi. Ayrıca toplanacak paralar her gün Genel Merkez emrine, aynı bağışlarda Kızılay Etimesgut ambarlarına gönderilecekti.[192]

Kızılay Genel Başkanlığı Kıbrıs Türklerine yardım amaçlı olarak Ankara'da 14 Mart 1964 Cumartesi günü akşamı sanatçı İdil Biret resitaline de ev sahipliği yapar. Ve bu gecede toplanan yardımlar Kıbrıs'a gönderilir.[193]

---

[189] *Cumhuriyet*, 31 Aralık 1963, s.1-3.
[190] Denktaş, *Hatıralar*, s.259.
[191] Ulvi Keser, *Kızılay Belgeleri Işığında Kıbrıs 1963-1964*, Pulat Basımevi, Ankara 2013, s.63.
[192] Keser, *Kızılay Belgeleri*, s.64.
[193] Keser, *Kızılay Belgeleri*, s.308.

Kıbrıs'ta yaşayan yardıma muhtaç, çalışamayan kişilerden de Türkiye tarafına yardım çağrıları olmuştur. Yine bunlar arasında olaylarda gazi olan, zor günler geçiren kişilerde vardı. Bunlardan bir kaçı olan ve Doktor Nihat İlhan'ın şehit olan eşi ve çocuklarıyla birlikte ailesini kaybeden ve zor günler geçiren Hasan Yusuf Gudum'un maddi destek talebi ve Kumsal Faciasında yara alan kızı için yardım talebinde bulunanlardan Ayşe Halil İbrahim'in taleplerine süratle karşılık verilmiş devletçe bu kişilere yardım eli uzatılmıştır.[194]

Yine Kıbrıs'ta savaşan Kıbrıs askerlerinden biri Kızılay yardımlarından şu şekilde bahseder:

> *"Limasol'dan Kızılay erzakı için on bir kamyon geldi. Bir tanesi hüviyet kartı olmadığı için Rum polisler tarafından alındı. Tahkikattan sonra iade edildi. Yüklenerek öğleden sonra ayrıldılar.*
> *Baf'tan dün gelerek kuru fasulye getiren bir kamyon, Kızılay erzakı yüklenerek Limasol konvoyu ile gitti."*[195]

Özellikle Ulus gazetesi özelinde uzun bir süre gazetenin ön sayfasında *"Kıbrıs Sizden Yardım Bekliyor"* kampanyası başlatılmış ve yardım yapan kişiler kurumlar gazeteden ilan edilmiştir. 1963'ün sonlarında başlayan kampanya uzun süre devam etmiştir. Toplanan yardımlar Kızılay vasıtasıyla ya da devlet yetkilileri vasıtasıyla Kıbrıs'a gönderilmiştir.

Kıbrıs için düzenlenen kampanyalardan biri de Kıbrıs'a yardım maçıdır. Adana Demirspor önderliğinde diğer Adana kulüpleri de bir haftalık gelirlerini kampanyaya bırakmışlardır. Ordu takımının Kıbrıs'a yardım için Pazar günü Adana'da yapacağı maça gösterilen ilgi her gün biraz daha artmaktadır. Adana bölgesi tarafından hazırlanan pankartlar şehrin belirli yerlerine yarın konulacaktır. Bu arada Adana Kulüpleri de bu kampanyaya katılacaklarını bildirmişlerdir. Bu amaçla yarın yapılacak iki Lig maçının geliri Kıbrıs'a yardım kampanyasına bırakılacaktır.

---

[194] Ulvi Keser, "Kıbrıs'ta 21 Aralık 1963 Kanlı Noel'i ve Kızılay", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: XII/24, Bahar 2012, s.262-263.
[195] Lütfi Özter, *Kıbrıs'ta Mücahit Güncesi*, Türk Metal Sendikası, Ankara 2001, s.121.

Adana'nın diğer kulüpleri de gelirlerini Kıbrıs'a vereceklerini açıklamışlardır. Bu güzel hareket Adanalılar tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.[196]

Tabi bu yardımlar sırasında ilginç bir olay da yaşanmıştır:
Ordu Takımı, Adana'dan sonra Kıbrıs için Mersin'de de bir maç yapmıştır. Geliri *"Kıbrıs Sizden Yardım Bekliyor"* kampanyasına bırakılacak olan bu karşılaşma da Mersin Şehir Stadında yapılmış ve 75.dakikada oyundan atılan bir İdmanyurdu futbolcusunun sahadan çıkmaması sebebiyle, hakem tarafından tatil edilmiştir.[197]

"*Kıbrıs Sizden Yardım Bekliyor"* kampanyasına ilgi artmış ve önemli bir bağış daha yapılmıştır. Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu memur ve işçileri adına Kıbrıs için 53.908,60 lira bağış yatırılmıştır. O güne kadar yapılmış en büyük bağış miktarı için kurum memurlarına Kıbrıs halkı ve Türk halkı adına gazetede teşekkür yazısı yazılmıştır. Bunun dışında Ankara'da birçok okulda küçük öğrenciler birikmiş haftalıklarını bir araya getirerek Kıbrıs'a yardım amacıyla bağışta bulunmuşlardır. Bu öğrencilere bu vesile ile ayrı ayrı teşekkür ederiz, yazısı yazılmıştır.[198]

Abluka altında tutulan erzak ve gıda sıkıntısı çeken Kıbrıs'a gönderilecek yiyecek yardımı Kızılay emrine verilmiş ayrıca askeri nakliye uçakları ile süratle ulaştırılması çalışma başlatılmış ve 8 Ocak saat 13'te Etimesgut hava alanından kalkan C-54 tipi iki uçak 20 ton yiyeceği Lefkoşa'ya götürmüştür. Ayrıca Kızılay, Kıbrıs'a deniz yoluyla da 200 ton yiyecek göndermiştir.[199]

Gazete manşetlerinde en önde Kıbrıs vardı. *"Hükümet, Kıbrıs'a 30 milyon lira verdi. Dünya Gençlik Teşkilatı, Rum çetecilerin vahşetini bir bildiri ile kınadı."* Türkiye'de oluşan tepki hareketinin öncülerinden olan yükseköğrenim öğrencileri Kıbrıs Türkleri liderlerinden Rauf Denktaş ile bir araya gelerek Kıbrıs için görüş alışverişinde bulunmuşlardır. Denktaş gençlere soğukkanlı olmaları hususunda uyarılarda bulunmuştur. Ayrıca gençlere *"İstanbul'daki Rumlara herhangi bir tecavüzde bulunulmaması için bilhassa gençliğin dikkat etmesi lazımdır, bizim*

[196] *Ulus*, 11 Ocak 1964, s.8.
[197] *Ulus*, 14 Ocak 1964, s.1.
[198] *Ulus*, 17 Ocak 1964, s.1.
[199] *Akşam*, 9 Ocak 1964, s.1

mücadelemiz Kıbrıs'tadır ve Makarios'ladır." demiştir. Üniversite gençlerinin Kıbrıs'a gönüllü gitmek istemelerine karşı Denktaş *"Gençliğin bu ilgisine bütün Kıbrıslılar adına minnettarım."* demiştir.[200]

1964 yılı Şeker Bayramı dolayısıyla Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel Türk Milletine bir mesaj yayınlamıştı. Mesajın önemli bir kısmını Kıbrıs konusuna ayıran Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel şu mesajı yayınlamıştı:

> "*Aziz vatandaşlarım,*
>
> *Şeker Bayramının bütün vatandaşlarıma kutlu olmasını yürekten dilerim. Yılbaşında da hitap ederken, Kıbrıslı kardeşlerimize de seslenmiş ve kendilerine en sıcak sevgi hislerimizi yollamıştım. Bu bayram gününde de, kalblerimiz elem ve fakat ümit ve muhabbetle kendilerine yöneltmiş bulunmaktadır.*
>
> *Türkiye Hükümeti, bir taraftan dost ve müttefik devletlerle birlikte, Kıbrıslı Türkleri, istikballerinden emin, müreffeh bir cemaat statüsüne kavuşturmanın esbabını temine titizlikle gayret sarfederken, diğer taraftan da cereyan etmiş olan ve maalesef hala yer yer devam etmekte bulunan tedhiş hareketlerinin günahsız kurbanlarına yardım elini uzatarak yardımlarda bulunmalıyız…*"

Gürsel bu mesajı ile halkına Kıbrıs için bir nevi yardım çağrısında bulunmuştur.[201]

Ayrıca Kızılay maddi yardımların yanında manevi yardımlarına aralıksız devam etmekteydi. Kızılay seyyar hastahanesi, Kıbrıslı Türk doktorların büyük gayreti sayesinde tedaviler aralıksız devam ederek vahşetin yaraları sarılmaya çalışılmıştır.[202] Aralıksız devam eden Kızılay yardımlar için kongreler, toplantılar düzenleyerek, Kıbrıs için öncü yardım gücü olmuştur. Kızılay Kongresi sonrası hazırlanan raporda Kızılhaç'ın yardıma engel olmak istediği açıklanmış ve Kıbrıs'a 7 milyonluk yardım kararlaştırılmıştır.[203]

---

[200] *Akşam*, 11 Ocak 1964, s.1.
[201] *Ulus*, 15 Şubat 1964, s.1.
[202] *Milliyet*, 12 Nisan 1964, s.3
[203] *Ulus*, 1 Mayıs 1964, s.1.

Amerika'ya yerleşen ünlü Türk dansözlerinden Süreyya Melik'te Kıbrıs için kampanya açanlardan biriydi. Yıllarca evvel Ankara'da bir Amerikalı subay ile evlenerek yurdumuzdan ayrılan ve New-York'ta yerleştikten sonra buranın en tanınmış eğlence yerlerinde şark dansları yaparak isim sahibi olan Süreyya Melik Amerika'da "*Prenses Süreyya*" adı ile oryantal danslar yaparken meşhur petrol kralları tarafından, dolar yağmuruna tutulan ve bazılarından evlenme teklifleri alan biriydi. Prenses Süreyya halen New York'un en çok iş yapan ve Türk yemekleri ile şöhret yapan Golden Horn restoranında şark dansları yapmaktaydı. Bunun yanında burada yaşayan Türkiye Türkleri ve Kıbrıslı Türklerinin tertipledikleri gecelere de ücretsiz olarak iştirak etmekteydi. Hatta Kıbrıslı Türklere yardım kampanyasının öncülerinden biri olduğu herkesçe kabul edilen Süreyya bu vesileyle tertiplenen gecelerde Türk Milli kıyafeti ile mahalli dansları da başarı ile yapmakta ve Kıbrıslı Türklere yardım kampanyasında öncü olanlardan biriydi. [204]

Bu dönemde Kıbrıs' a yapılan yardımlar öncelikli olarak Kızılay önderliğinde olmuştur. Yardımların en önemli bölümünü oluşturan Kızılay yardımlarıdır. Yukarıda da değindiğimiz gibi Kızılay yardımları sayesinde Kıbrıs halkı derin nefes almış yaralarını bir nebze sarmıştır. Kızılay yapılan yardımları organize etmiş ve Kıbrıs'a ulaşmasında öncülük etmiştir. Türk halkının yardımları bireysel ya da Kızılay önderliğinde Ada'ya ulaştırılmıştır. Ülkenin dört bir yanından gelen yardımlar Kızılay çalışanları ya da halktan kişiler ile organize edilmiş, bu yardımlar Kızılay uçakları ile Ada'ya ulaştırılmaya çalışılmıştır. Kızılay ve halk önderliğinde gerçekleşen maddi yardımlar için, Türkiye halkı varını yokunu her şeyini ortaya koymuştur. İşçiler grevlerinden vazgeçmiş, öğrenciler birikmiş paralarını Kıbrıs için Kıbrıs'a Yardım kampanyasına göndermişler, memurlar aralarında para toplayarak bağışlarda bulunmuşlardı. Böyle bir ortamda Kıbrıs için hemen hemen her kesimin bir yardım hareketi içinde olduğunu söyleyebiliriz.

[204] *Akşam*, 22 Ağustos 1964, s.3.

2.3 Diğer Tepki Hareketleri

Manevi destek olmak isteyen insanlar Kıbrıs'a gitmek için her yolu deniyor, aldıkları şanlı madalyalarını iade ediyordu. Bu bölümde de bu tarz tepki hareketlerine değineceğiz.

Bir grup Kıbrıslı öğrenci İstanbul'dan 5 otobüsle 27 Aralık'ta Antalya'ya gitti. Kıbrıs'a geçerek Türklere yardım etmek isteyen 160 kişilik grup, Şükran isimli bir motoru işgal ederek geceyi motorda geçirdiler. Antalya Valisi Nuri Teoman'ın, *"Kıbrıs davasının hükümetçe kesin bir şekilde ele alındığını"* açıklamasından sonra, öğrenciler eylemlerine son vermişlerdi.[205]

Kıbrıs Davası ile ilgili Aralık ayında yapılan bir protesto Kütahya'da yapıldı. Kütahya Postası Gazetesi, haberi *"Kıbrıs Hadiseleri Dolayısıyla"* başlığı ile verdi. Kütahya'nın Sosyal ve Kültür Dernekleri, Sendikalar, Esnaf ve Spor teşekkülleri ve diğer kurullar, Rumların Kıbrıs Türklerine karşı giriştikleri insanlık dışı katliamlarını tel'in eden aşağıdaki bildiriyi yayınladı:

> *"Bir haftadan beri Kıbrıs'taki soydaşlarımıza karşı girişilen menfur tecavüz, adam öldürme, topyekûn Türkleri yok etme gibi yirminci asırda rastlanmayan bir canilik hareketi, insanlık için büyük bir utanç ve yüzkarası olarak tarihe geçecektir. Bu canavarca adam öldürme, masum ve müdafaasız insanların kanını dökme olayında milletçe elbette seyirci kalınmayacaktır. Devletimizin ve hükümetimizin yerinde ve haklı müdahalesi soydaşlarımızın kaderleriyle baş başa bırakılmayacağını kara ruhlu Makarios ve adamları anlamış bulunmaktadırlar.*
>
> *Türk milletinin tarih boyunca vefalı bir dost ve müttefik olduğu, milletler arası akitlere sadakat gösterdiği gerçektir. Fakat Kıbrıs Anayasası'nın Rumlar lehine değiştirilmek gibi bir teşebbüs ile EOKA'nın ve onun idarecilerinin uşaklığını yapan kara cüppeli Makarios denilen katil papazın oyunları artık Türk milletinin sabrını taşırmıştır.*
>
> *Öte yandan her türlü savunmadan yoksun çocuklar ve kadınlar hunharca öldürülürken Rum ajanslar dünya kamuoyunu da aldatma yoluna girişmişlerdir. Elde ettikleri kendi tarafları muhabirler ve ajanslarla, bu*

[205] Vali'nin Açıklaması", *Kütahya Postası*, 30 Aralık 1963.

katliamı Türklerin başlattığı aldatmacasına tüm dünyayı inandırmak istemişlerdir.

Dost bildiğimiz devletler de bu işte kayıtsız kalmakta ve beklenen tutumu göstermemektedirler. Dünya kamuoyunu aldatma yolunda neşriyat yapan ajanslar ve neşriyat organları için gerçeğini ortaya koymak için tarafsız bir heyetin Kıbrıs'taki olayları yerinde incelemelerini, katliamı kimin yaptığının gerçek yönünü ortaya çıkarma teklifini yapsalardı, herhalde daha namuslu bir iş yapmış olurlardı.

Kütahya ilinin çeşitli kurum ve dernek temsilcileri olarak Kıbrıs'taki soydaşlarımıza karşı girişilen bu barbarca, insanlık dışı hareketleri tel'in eder, Kıbrıslı kardeşlerimizle beraber olduğumuzu dosta düşmana bir kere daha duyururuz."[206]

Yeni yılın ilk manşetlerini, Kıbrıs'ta yaşananlar sebebiyle yeni yıl eğlencelerinin iptal edildiği, yeni yıla sessiz bir giriş yapıldığı gibi manşetler süslüyordu. Başta Ankara olmak üzere 1964 yılına, üzüntülü ve sessiz bir şekilde girilmiştir. Eğlence yerleri yılbaşı eğlenceleri için özel bir program uygulamamışlardır. Düzenlenen birçok eğlenceler ise iptal edilmiştir.[207]

Kıbrıs için yoğun hassasiyet içinde olan Türkiye'de yeni yılın ilk saatlerinde çeşitli hastane ve doğumhanelerde 33 çocuk dünyaya gözlerini açmıştı. Yeni yılın ilk çocuklarından 22'si kız 11'i erkek iken, yeni yılda İstanbul'da doğan ilk çocuk Süleymaniye Doğumevinde dünyaya gelmiş ve ona *"KIBRIS"* adı verilmişti.[208]

Ankara gibi, İstanbul'da da yılbaşı gecesi çok sönük geçmiş ve Türkiye Turizm Endüstrisi İşverenler Sendikasının Kıbrıs olayları dolayısıyla turistik eğlence yerleri yılbaşı programlarını iptal etmiş, gazinolarını da kapatmışlardı. Lüks oteller ise müşterilerine sadece yemek vermiş ve salonlarını saat 24'de kapatmışlardı. Sadece Spor ve Sergi Sarayın da düzenlenen yılbaşı eğlencelerinin yapılması gençlik ve halk arasında üzüntü yaratmıştı. Tepki olarak bazı gençler gruplar halinde gezerek eğlence

[206] *Kütahya Postası*, 31 Aralık 1963.
[207] *Ulus*, 1 Ocak 1964, s.1.
[208] *Akşam*, 2 Ocak 1964, s.1.

yerlerine gerekli ikaz da bulunmuşlardı...[209] Kıbrıs'ta yaşanan gelişmeler Türkiye halkının yılbaşı kutlamalarını etkilemişti. 1964 yılbaşında matem havası hakim olmuştu.

Kıbrıs için yurdun dört bir yanından tepki haberleri geliyordu. Bunlardan biri de Konya Ereğli'nin Alan köyünden 80 yaşındaki İstiklal Savaşı gazilerinden Şevki Avcı'nın, Kıbrıs'a gönüllü gitmek için 8 Ocak 1964'te askerlik şubesine bir dilekçe ile başvurmasıydı. Dilekçede *"Yunanlıları denize dökenlerin içinde ben çavuştum. Papaz Makarios'a Türk süngüsünü hatırlatmak için Kıbrıs'a gitmeme izin verilmesini rica ederim."* denilmekteydi.[210] Böyle bir ortamda yekpare olan Türk halkından başka bir şeyde beklenemezdi. 7'den 70' e herkes Kıbrıs için bir şeyler yapma, bir uğraş verme çabası içindeydi.

Gönüllü hareketler devam ederken bir diğer haberde Silifke'den gelir. 65'lik İstiklal gazisinin kumandasındaki Silifke köylüleri ilçede heyecanla karşılanmıştı. İlçe merkezine 13 kilometre mesafede bulunan dört komşu köyün sakinleri Kıbrıs olaylarını protesto ve yavru vatana gönüllü gitmek için bir yürüyüş yapmışlardı.
On üç kilometrelik yolu yürüyerek ilçeye gelen bini aşkın köylü ilçe halkı tarafından heyecanla karşılanmışlardı. 65 yaşındaki bir İstiklal Harbi gazisinin kumandasında ellerinde bayraklar ve Kıbrıs olayları ile ilgili dövizler olduğu halde şehre giren köylüler: *"Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır"* diye bağırmışlardı.[211]

Bu dönemde ayrıca Türkiye'nin uyguladığı politikalardan biri de Türkiye'de yaşayan Rumların Makarios'a ve Yunanistan'a yaptıkları yardımları önlemek idi: Türkiye ani bir karar ile bazı Yunan uyruklu vatandaşları sınır dışı etme kararı aldı. 1930 Anlaşmasını feshederek karşı bir hamle yapan Türkiye bir nevi bu yardımlara karşı tedbir almak durumunda kalmıştır. Üçüncü bölümde bahsi daha detaylı geçecek olan bu hamleye karşı halktan da büyük bir destek olacaktır.

Türkiye sınırları içinde Kıbrıs'ta yaşananları destekleyen Rum uyruklu kişiler de vardı. Devlet bu kişiler için yaptırım uygulama kararı aldı.

[209] *Vatan*, 1 Ocak 1964, s.1.
[210] *Akşam*, 9 Ocak 1964, s.1.
[211] *Akşam*, 17 Mart 1964, s.1.

Kıbrıs'a para gönderen Rumlar tespit edildi, Patrikhane matbaasının faaliyeti yasaklandı. Ayrıca Yunan uyruklu 32 Rum için de sınır dışı edilme kararı alındı.[212]

Rumların faaliyetleri sadece Kıbrıs ile sınırlı değildi. Türkiye Cumhuriyeti topraklarında da faaliyetlerine devam eden Rumlar Kıbrıs için *"Makarios'u destekleyin"* diye mektuplar yazarak birbirlerini bu şekilde organize etmekteydi. Olayların yaşandığı günlerde Rum okullarında oynatılması soruşturma konusu olan iki film Emniyet Müdürlüğü fotoğraf bölümünden bilirkişi huzurunda oynatılarak incelenmiştir.[213]

Kıbrıs olayları karşısında en büyük tepki hareketlerinden biri de her daim Türkiye basını olmuştur. Bu gazeteler zaman zaman maddi yardımın öncüsü, zaman zaman da organize hareketinin öncüsü olmuşlardır. Dönem gazetelerinde atılan manşetlerden biri de şöyle idi:

Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur
Bu kin benden
Billah gidemez
Bin gavur kellesi
Bir kin ödemez
Sonuna kadar müdafaa edeceğiz vatan sağ olsun.[214]

Milli duyguları birleştirmede de öncü rol oynayan basın, bu manşetlerle halkın Kıbrıs için birlik ve beraberlik içinde olmasını sağlamıştır.

İzmir'de her yıl 20 Ağustos geldi mi fuar açılır insanlar eğlence ve alışveriş mekanlarına hücum ederdi. ABD, Rusya, İngiltere gibi ülkelerin de stand kurduğu bu fuarda bir takım olaylar yaşanmıştı. 1964 yılında düzenlenen fuarda yaşananlar manşetlere şu şekilde yansımıştı:

Dün akşam saat 20'den sonra Fuar içerisinde yer yer toplanan gençlik grupları gittikçe büyüyerek saat 23'e doğru yürüyüşe geçmişler ve Amerikan aleyhinde bir müddet tezahürat yaptıktan sonra Rus pavyonunun önüne gelmişlerdi.[215]

---

[212] *Akşam*, 11 Nisan 1964, s.1.
[213] *Akşam*, 10 Mayıs 1964, s.1.
[214] *Akşam, sayı 221, 1964 ilave sayısı.*
[215] *Akşam*, 30 Ağustos 1964, s.1.

Bir grup gençte İnönü'ye İnönü savaşlarının sembollerinden olan çizme göndermişlerdi. Çizmelerle beraber yollanan mektupta, İnönü'ye 42 yıl önceki savaş hatırlatılıyor. Milli Türk Talebe Birliği dün Başbakan İnönü'ye 40 numara bir çift çizme ile bir de mektup göndermişti. İki öğrenci tarafından dün akşam Ankara'ya götürülen çizme, T.B.M.M'nin 4-5.inci devresinde milletvekilliği yapmış bir çizmeci tarafından hazırlanmıştı. Gençler Başbakana gönderdikleri mektupta şöyle demekteydiler:

> *"Sayın İsmet İnönü, Garp Cephesi Kumandanı, Ankara…*
> *Size bir çift asker çizmesi gönderiyoruz. 42 yıl önce Başkumandan Mustafa Kemal'le birlikte ayağındaki tozlu çizmelerle aziz vatanımızı istilaya gelenlere vurduğunuz darbeyi aynı canlılıkla hatırlarız."*[216]

denerek bir nevi İnönü'nün Kıbrıs'a da müdahalede bulunmasına dikkat çekilmişti.

Bu dönemde yaşanan önemli olaylardan biri de Kıbrıs'ta yaşanan olaylara karşı sessiz kalan Birleşmiş Milletlere yapılan madalya iade hareketiydi. Kore Gazileri kendilerine takdim edilen madalyalarını iade kararı almışlardır.

Milli Türk Talebe Birliği, İkinci Başkanı Edip Geyik, bir basın toplantısı düzenleyerek, Kore Gazileri tarafından Birleşmiş Milletlere iade edilen madalyalar hakkında bilgi vermiştir. Edip Geyik o güne kadar birliğin İstanbul merkezine 135, Ankara merkezine de 250 adet olmak üzere 385 madalya gönderildiğini bunların teker teker kutulara konduğunu ve madalyalarını iade edenlerin mektuplarının İngilizce tercümeleri ile birlikte Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U'Thant'a gönderileceğini vurgulamıştır…[217]

Ankara ve İstanbul'dan sonra bir iade haberi de Konya'dan gelir. Konya şeker fabrikasında çalışan Kore gazisi Ali Osman Küçükmolla'nın Birleşmiş Milletler Hizmet Madalyasını, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U'Thant'a iade etmesi bütün yurtta, geniş yankı uyandırmıştır. Kore Gazisine bugün bu hareketinden dolayı yurdun muhtelif yerlerinden 450 tebrik telgrafı gelmiş ayrıca kalabalık gruplar

[216] *Akşam*, 14 Eylül 1964, s.1.
[217] *Vatan*, 10 Mayıs 1964, s.1.

Gazinin iş yerine giderek kendisini tebrik etmişlerdir. Diğer taraftan 10 Kore Gazisi daha B.M madalyalarını U'Thant'a iade etmeye karar vermişlerdir. Kore Gazileri madalyalarını Kore'den hatıra getirdikleri toprağa gömerek bu toprağı yine Kore'den hatıra getirdikleri kanlı bir gömleğe sararak paket halinde U'Thant'a göndermişlerdir.[218]

Yaşanan ilginç olaylardan biri de Makarios'un Sivrihisarlı olduğu iddiası idi. Bir gazetede Makarios'un Sivrihisarlı olduğuna dair Sivrihisar Nüfus Memuru ile yapılarak yayınlanan röportaj üzerine Sivrihisarlı gençler bunun asılsız olduğunu ileri sürmüşler ve muhabir Rıdvan Uysal'dan bunun tekzibini istemişlerdir.
Rıdvan Uysal tekzip etmeyince Sivrihisarlı bir kısım gençler Porsuk İş Hanında bir toplantı yapmışlar, *"Makarios aslen Kayseri'nin Yeşilhisar kasabasında kayıtlıdır. Makarios'un Sivrihisar'la bir ilgisi yoktur. Bu tamamen asılsızdır."* demişlerdir.[219]

Türk basını bu dönemde hem halkı, hem de Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerini Kıbrıs konusunda yönlendirme de etkili olmuştur. Basını yakından takip eden halk Kıbrıs için düzenlenecek her türlü yardım, miting hareketlerinden haberdar olmuş ve bu faaliyetlerde öncü olmuştur. Halkın tepki hareketleri, toplanan on binler Hükümet kanadının da dikkatini çekmiş ve Kıbrıs için daha duyarlı davranılmasını sağlamıştır. Çalışmamızın son bölümünde basının dışında, tepki hareketini anlatan başka bir kaynağa arşiv belgelerine değineceğiz. Basın kısmında anlattığımız gibi arşiv belgelerinde de maddi yardımları ve tepki hareketlerini anlatacağız.

[218] *Ulus*, 1 Mayıs 1964, s.1.
[219] *Vatan*, 4 Mart 1964, s.1.

BÖLÜM 3

KIBRIS OLAYLARINA KARŞI SİYASETÇİLERE GÖNDERİLEN MEKTUP VE TELGRAFLAR YOLUYLA TESPİT EDİLEN TÜRK HALKI'NIN TEPKİLERİ

Türkiye Cumhuriyeti'nin idarecileri ve halkı Kıbrıs'ta yaşananlara karşı tepkisiz kalmamış, gerek dünya kamuoyu önünde gerekse kendi sınırları içinde her zaman bir tepki ve yardım hareketi içinde olmuştur. Gençlik kuruluşları, işçiler, halktan insanlar bu tepki hareketine öncülük etmişlerdir. Çalışmamızın bu bölümünde arşiv belgelerindeki halk, gençlik, idareci ve yöneticilerin birbirlerine göndermiş oldukları mektup ve telgraflara değineceğiz. Kıbrıs'ta yaşanan olaylara karşı özellikle Anadolu'nun dört bir yanından tepki mitingle ve toplu hareketlerle devam ederken bir yandan da halktan devletin üst mercilerine mektuplar ve telgraflarla tepkilerini dile getirmeye başlamıştır. Özellikle dünya kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla Türk liderler tarafından bazı devlet liderlerine mektuplar yazılmıştır. Cemal Gürsel, İsmet İnönü gibi liderlerin yazdıkları mektup ve telgraflara karşılık olarak bu liderlerden de üzüntü ve destek cevapları gelmiştir. Halktan gelen mektuplar özellikle Türkiye'deki tepki hareketinin temelini oluşturacaktır. Bu mektuplarda telkin, tepki ve destek ifadeleri yer almaktadır. Bu mektup ve telgraflarda göze çarpan en önemli nokta Kıbrıs'a gönüllü gitme ve savaşma arzusudur. Halk Kıbrıs'ı, Kıbrıs halkını büyük bir sahiplenme duygusu ile korumak için elinden gelen ne varsa yapmaya hazır olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca bu belgelerde dünyanın belirli yerlerinden Kıbrıs için bağışlar, maddi yardımlar olduğu göze çarpmaktadır. Bu bölümde sırasıyla devlet liderlerine gelen mektup ve telgraflara, yurtdışından gönderilen mektup ve telgraflara, Kıbrıs'a gönüllü olarak gitmek isteyen kişilere ait mektup ve telgraflara değineceğiz.

3.1. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e Gelen Mektup ve Telgraflar

Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Rauf Denktaş'ın Devlet ve Hükümet Başkanı Cemal Gürsel'e yazmış olduğu teşekkür telgrafı.(18.08.1960)

Sayın Orgeneral Cemal Gürsel

Devlet ve Hükümet Reisi

Ankara

Kıbrıs Türklerinin bugünkü mertebeye erişebilmesi için Büyük Devletimizin göstermiş olduğu gayret ve fedakarlığa ve siz büyüklerimizin hizmetlerine müteşekkir ve medyunuz. Anavatanımızın yardım ve desteğine mazhar oldukça Cemaatımızın süratle kuvvetlenecek ve Kıbrıs da Anavatana layık bir mevkii işgal etmekte devam edecektir.

Rauf Raif Denktaş / Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı[220]

Bu tepkiler ve belgeler arasında göze çarpan tepkilerden biride Antakya'da bulunan Ortodoks halktandır. Kıbrıs'ta yaşananlara karşı Türk halkının yanında olduklarını belirterek Rumlara karşı tepki göstermişlerdir. Telgraf/mektup aşağıdadır:

Sayın Cemal Gürsel Cumhurbaşkanı

Antakya 03/01/1964

Kıbrıs'taki Türk kardeşlerimize başta Makarios olmak üzere EOKA mensupları ve hempalarının (ayakdaş, omuzdaş) reva gördükleri hunharca hareketleri Antakya Türk Ortodoks Cemaati olarak protesto ediyor ve bu çeşit insanlık hareketlerde bulunanları lanetliyoruz. Kıbrıs'taki Türk kardeşlerimizin korunması ve davalarının halli yolunda siz büyüklerimiz ve hükümetimiz tarafından alınan cesurane kararları ve takdire şayan tutumu bütün kalbimizle desteklediğimizi ve Kıbrıslı Türk kardeşlerimize maddi manevi her türlü yardımı yapmaya hazır olduğumuzu bildirir üstün saygılarımızı sunarız.

Antakya Türk Ortodoks Ruhani Reisi ve Cemaati Başkanı Butsoz İsa ve Vedi [221]

[220] BCA, 030.01.00.00.7.40.17/1.
[221] BCA, 030.01.00.00.40.236.20/2.

3.2. Başbakan İsmet İnönü'ye Gelen Mektuplar ve Telgraflar

Kıbrıs için yaptıklarından dolayı İsmet İnönü'ye 1964 yıllında gelen tavsiye, teşekkür mektupları ve telgrafları:

Ankara 25/12/1963

Muhterem Büyüğümüz!

Son günlerde arzettiği vahim gelişmelerle Türk efkbarı umumiyesini derin bir teessür

ve asabiyete sevkeden Kıbrıs olayları zatıalilerinizce malûmdur.

182'denberi Osmanlı devletinden toprak koparmak suretiyle gelişen ve genişleyen "Megalo İdea"cı Yunanistan aynı metotlarla hareket ederek Türkiye Cumhuriyetin'den de arazi koparmak ümidindedir. Yunan zenginlerinin ve bizzat Yunan hükümetlerinin desteklediği koyu Yunancı ve "Enosis"çi "EOKA" teşkilatı Ada'da tepeden tırnağa silahlanmış ve bir katliam "genoside" için gerekli plan ve hazırlıklarını tamamlamış ve tatbikinde sabırsızlandığı planın ilk safhası olarak Kıbrıs'taki Türk iskan noktaları arasındaki yollarda pusuya girerek irtibatı kesmiştir. EOKA'nın bu irtibat kesme taktiği her yönden son derece ciddiyet arz etmekte ve üzerinde ısrarla durulması gereken ehemmiyet arz etmektedir. Harekete geçmek için tertiplenen zaman yani Noel'e ve Türkiye'de hükümetin kurulamadığı bir zamanın seçilmesi çok dikkat çekicidir. Yunan radyosu "Atina Radyosu" mütemadiyen kilise müziği neşretmektedir.

Bu meselenin dünkü ve bugünkü ve yarınki muhtemel gelişmeleri muvacehesinde en makul ve müspet hal çaresi naçizane kanaatime göre şudur ve bu kanaatimi hiç bir iddia taşımayan mütevazi bir düşünce olarak arz ediyorum.

KIBRIS'ın bir gece içerisinde sivil istilâ altına alınması. Bu sivil istilâ hareketi sivil giyinmiş askerler, Kıbrıslılar ve sivil halktan müteşekkil olacaktır. Bu münasebetle şunu arz etmek isterim ki eğer ihtilaf konusu Kıbrıs değil de Girit olmuş olsaydı Yunan balıkçıları ve halkı çoktan

Girit Ada'sını sivil istilâ altına almış bulunurlardı veya buna teşebbüs ederlerdi: Kıbrıs bize Girit'in Yunanistan'a yakınlığı mesafesindedir.

Bu sivil istila hareketi şöyle olabilir:

1. Marmaris, Fethiye, Antalya, Alanya, Finike, Manavgat, Mersin, Anamur ve İskenderun, vs. yerlerde mevcut motorlu tekneler ani bir emirle bir gece yarısı 15.000 sivil giydirilmiş asker ve 35-40 bin eli silah tutan sivil halk (çoğunluğu Türkiye'deki Kıbrıslılar) en az bir aylık erzakları ile ve kifayetli durumda silah ve cephaneleri ile birlikte bir gece yansı saat 1'de ışıklarını söndürmüş olarak son sür'atle Kıbrıs'a hareket ederler. Önceden tespit edilen noktalardan sahile çıkan sivil müfrezeler 100'er kişilik gruplara ayrılarak yerli Kıbrıslıların rehberliğiyle derhal Türk köylerinin yardımına koşar ve bir katliama girişmeksizin Rum köylerini silahtan tecrit ederler ve bu suretle en geç 8-10 saat zarfında Kıbrıs fiilen sivil işgal altına sokularak Türkiye sınırları içerisine alınmış olur. Mevcut motorlu tekneler bu hareket için yeterlidir.

2. Bu iş için hareket saatinden 4 saat evvel ilgili mıntıkaların yani yukarıda sayılan il ve ilçelerin idari ve askeri makamlarına merkezden ani emir verilebilir.

3.Sivil çıkarma kuvvetlerinin yani halk hareketi donanmanın ve devriye uçaklarımızın uzaktan himayesi altında bulunurlar. Ve Yunan donanmasının Ada'ya asker çıkarması ihtimaline binaen donanmamız da mukabil çıkarma için hazırlıklı bulunur.

Böylece memleketimizin aynı düşman tarafından cenuptan da çevrilip kontrol altına alınmasının önüne geçilmiş olur ve Akel Komünist Partisi'de[222] *Ada'nın kontrolünü ele geçirmek imkanından ebediyen mahrum kalır.*

Müttefiklerimiz bir emri vaki karşısında kalacaklarından işin masa başında halline tevessül etmek zannında kalacaklardır ki bu da Kıbrıs'ın Türkiye'ye ait olmasıyla neticelenecek veya lehimize müspet şartları havi bir Taksim'e derhal gidilebilecektir. Yunanlıların bizimle bir harp ilanına cesaret edemeyecekleri ve boyun eğecekleri muhakkaktır ve böylece bir Türk Yunan harbine de müracaata lüzum kalmayacaktır.

[222] BCA, 030.01.00.00.22.127.17/8.

Askeri müdahale Rus tehlikesi muvacehesinde müspet bir yol değildir inancındayım.

Kıbrıs Rahmetli "Atatürk"ün Hatay'ı ilhak metotları ile yani sızma "infiltration" ile alınabilir ve bu mümkündür. Anavatanda, teşkilâtlandırılacak yerli Kıbrıslılar ve bunların aralarına sokulacak gerillacı subaylar ve siviller .Kıbrıs'ta durunu lehimize çevirecekleri gibi Ada'da gizlice her türlü otomatik silahlar ve bomlalar imalatına derhal girişilebilir. Eli silah tutanlar gerilla ve sokak savaşları eğitimine tabi tutulabilir. Sır kamplarında silâh kullanma öğretilebilir. Devletimizin iktisadî desteğinin lüzumunu söylemeye hacet yoktur.

Sizce'de pek teferruatla bilinen bu hal çarelerini düşünen vatandaşlardan birisi olarak ve tertemiz vatanperverlik hisleri ile ve gerektiğinde gönüllü olarak Kıbrıs'ta çete savaşlarına, gerilla faaliyetlerine ve bilfiil savaşa katılmaya hazır 30 Milyon Türk'ten biri olarak bu kısa maruzatımı yüksek dikkat nazarlarınıza arz etmek istedim. Hoş görüleceği ümidiyle, en derin hürmetlerimi arz ederim.

Her biri 10 Grivas'a bedel 30 Milyon'dan bir fert.[223]

Sayın İnönü

Şu an bütün bir milletçe ölen kardeşlerimizin arkasından kalplerimiz sonsuz ızdırap larla kavrulmaktadır Kıbrıs'ta sükünün teminini saatlerimiz, dakikalarımız sonsuz ve acı bekleyişlerle geçmektedir. Oysa her an dehşet verici, insanlığın yüz karası olan cinayetlerin kalplerimizde açtığı yara daha da büyümektedir.

Aziz İnönü, devletimizin ve tarihi zaferlerimizin kahramanları olan sizlere; Türk büyüklerimize itimadımız sonsuzdur. Kıbrıs'ta ulusumuz bir an bile kaybetmeden, daha fazla kardeşlerimizin bağrı yanmadan, onların haklarını müdafaa etmek, onları korumak, Türk vatandaşlarının istikballerini garanti altına almak, vatanımızın bir parçası olan Kıbrıs'ı bir an evvel haksızca işlenen fiillerden korumaktır.

Ben bir Türk kızı olarak; benim Türk anam, Türk babam şu an acı bir matem içindeyiz. Kıbrıs'taki olayları bütün Türklerin kalplerinde acı bir

[223] BCA, 030.01.00.00.22.127.17/9.

yara açmıştır. Ama Türk kızı olarak ben ve herkes Atatürk'ün yolunda yürümeye, sabırla beklemeye ve nihayet haklarımızı almaya azimlidir. Şu an bizler de oluşan düşüncelerimizin siz Aziz büyüklerimizde de yaşamasından sevinçliyiz. Sizlere güveniyoruz Kıbrıs'taki vatandaşlarımızın, kardeşlerimizin haklarını fiilen müdafaa edecek olan sizlere ve devletimize bir Türk genci olarak inanıyorum ve güveniyorum. Şu an sizlerden beklediğimiz Türk'ü Türk olarak tarihe tanıtabilecek azim ve cesaretle doluyuz ve haklarımızın kurtarılmasını istiyoruz. Tanrı acılarımızı bir an evvel dindirsin.

Sonsuz hürmet ve saygılarımla bir Türk kızından, Ahsen Karaduman Hukuk Fakültesi 1. Sınıf öğrencilerinden.[224]

Sayın İsmet İnönü Başbakan Ankara

Balıkesir 15/03/1964

Kıbrıs'taki Türk siyasetini bütün dünyaya kabul ettiren siyasi maharetinizden dolayı sizi Merkez İlçe teşkilatı namına tebrik eder Türk milletinin başından eksik olmamanızı ulu tanrıdan niyaz ederim. CHP Merkez İlçe Başkanı Rıza Taner[225]

Sayın İsmet İnönü Başbakan Ankara

Balıkesir 15/03/1964

Kıbrıs davasında Türklük şerefimize yakışır davranışınızdan ve hayırlı neticesinden dolayı tebriklerimi sunar uzun ömürler dilerim.

Mehmet Toprakçı Gündoğan Mah. 3 Engin Sokak No:4 Balıkesir.[226]

Sayın İsmet İnönü Başbakan Ankara

15/03/1964

Dünyayı üçüncü bir cihan harbine sürükletecek olan Kıbrıs davasındaki cihanı kendinize hayran bırakan tutumunuzu naçiz takdirlerimle tasvip

[224] BCA, 030.01.00.00.22.129.6/18-19.
[225] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/20.
[226] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/21.

eder size ve mesai arkadaşlarımızla teşkilatımız adına en derin şükranlarımızı saygı ile sunarız.

CHP il Başkanı Nadir Serpen[227]

Sayın İsmet İnönü Başbakan Ankara

Balıkesir 15/03/1964

Kıbrıs davasındaki isabetli tutumunuzla Türklük ve bütün insanlık için en olumlu sonucu hazırlamanızdan dolayı Balıkesir İl Gençlik Kolu Kongresi adına tebrik eder en derin saygılarımızı sunarız.

Kongre Başkanı Nihat Kosova CHP[228]

Sayın İsmet İnönü Başvekil

15/03/1964

Zatıalinizin geçmişteki ve halen hizmetleriniz münasebetiyle en az Türklüğü ve Türk milletini seven yakından ve onu müdafaa eden insanların fevkinde olduğunuzdan asla şüphem yoktur. Türkiye Cumhuriyeti hükümetini mesuliyetini deruhte eden başvekil olarak her mevzuda olduğu gibi Kıbrıs mevzusunda da isabetli karar vermiş takip ettiğiniz politikayı takdiren aciz bir vatandaşımız değilim. Ancak 13-14 Mart 1964 günlerinde Türkiye radyolarının vermiş olduğu haberlerden öğreniyorum ki Kıbrıs'ta bulunan Türk soydaşlarımızın can ve mal kayıpları dışında ırz ve namuslarına da tecavüz vaki olmaktadır. Zatıalinize izahtan varestedir ki bir Türk ölmeyi mukadder telakki eder ve buna razı olur. Fakat ırz ve namusunun haleldar olmasına razı olmaz. Şayet orada bulunan soydaşlarımız çok kötü seraiyetler muvacehesinde böyle bir durumla karşı karşıya bulunuyorlarsa zatıalinizde dahil olmak üzere biz burada huzur içinde değilizdir. Bu mevzu bir devlet mevzusudur. Şahısların bu noktada fikirlerinin ne dereceye veya ne derecelere kadar nazarı dikkate alınabileceğini bilemiyorum. Ancak ben zatıalinizi tensip ve takdir eden bir vatandaşınız olarak Kıbrıs'ta vukuu bulan soydaşlarımızın iffet ve namuslarına tecavüz hadiselerini bir türlü

[227] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/22.
[228] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/23.

hoş göremiyor ve politik mulahazalarlada olsa tasvip edemiyorum. Yukarıda arz ettiğim gibi Türkiye'de yaşaması mevzubahis değil dünyanın neresinde olursa olsun Müslüman cemaatler veya şahıslar ölümlerine razı olurlar namus şeref ve haysiyetlerinin payimar olmasın rıza göstermezler. Kıbrıs'ta bulunan soydaşlarımızın bugünkü durumlarının böyle olduğunu devlet radyosunda öğrendiğim zaman isyanda bulunmamak ve müessed devlet nizamını muhallin bozmamak için kendimi çok zor zapt etmekteyim. Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin her halükarda payidar olmasını arzu eden bir vatandaşınız olduğumdan da asla tereddüt etmemenizi ve daima Atatürk ilkelerine bağlı zatıalinizin icraatlarınızı tasvip eden bir vatandaşınız olduğumu ancak duymuş olduğum milli bir acının neticesi olarak bu telgrafı yazmak cüretinde bulunduğumu bilmenizi arzu eder bilvesile hürmetlerimle ellerinizden öperim.

İhsan Caner[229]

Sayın İsmet İnönü Başbakan Ankara
Kıbrıs'ta daha ne vakte kadar aslanı fareye boğduracaksınız.

Avukat Mehmet Tolon.[230]

Sayın İsmet İnönü Başbakan Ankara
Diyarbakır
Kıbrıs'ta cereyan eden çirkin olaylara her gün bir yenisi eklenmekte, namusu için yaşayan ırkdaşlarımızın namuslarına bile el atıldığı bir ortamda aylardan beri sabırla takip edilen bu olaylara artık son verilmelidir. Vatan ve namus için yaşayan bir milletin gözler önünde namusları ile oynanarak şeref ve haysiyetlerinin paçavraya çevrilmesi ve hürriyetlerinin yok edilmesi hür yaşamış ve hür yaşayan milletimizin kalplerinde bir yara olarak kanamaktadır. Kanayan yaramızın tedavisi için Türk milletinin sabrı tükenmiştir. Bu millet tarihi bir şahsiyet olarak

[229] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/16-19.
[230] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/26.

size güvenirken şanlı ordumuzdan zaferlerine bir yenisini eklemesini beklemekteyiz.

Adilcevaz Öğretmenler Derneği Diyarbakır[231]

Sayın İsmet İnönü Başbakan Ankara

Burdur 19/03/1964

Kıbrıs olaylarını sabır ve sükünetle izleyerek azim ve sebatla takip neticesinde ilk hedefine ulaştırılmıştır. Bu gibi siyaset alanındaki idari hareketlerinizi Dünya devletlerininde takdir edeceklerine emin bulunmaktayım. Sonunda hayırlı ve başarılı olunmasını tanrıdan diler hürmetlerimle ellerinizden öperim.

Hozat J.K Ehkeli Sabri Özsunar[232]

Sayın İsmet İnönü Başbakan Ankara

Radyonun katliam haberleri Zürih ve Londra anlaşmalarına göre müdahale hakkımızı doğurmaktadır kanaatindeyiz. Birleşmiş Milletlerin bir üyesi olarak Kıbrıs'a Yunan asker çıkarmaktan çekinmeyen bizlere karşı diğer üyelerin tutumu hatta masraf mevzuu ileri sürmeleri samimiyetsiz hallerini ifade etmektedir. Türk'ün zulüm içinde yaşamaktansa ölmeyi tercih eden bir millet olduğunu hatırlatır ellerinizden öperim. Avukat Şerafettin Yazıcı, Kerim Mahmutoğlu, Niyazi Alpaslan, Alparslan Kazım, Salih Zeki Özdemir.[233]

İsmet İnönü Başbakan

18/03/1964

Sevgili Paşam Rumların güzel Türkiye'mizi terk etmelerini kararını[234] *aldığınız için pek çok mutluyuz. Hürmetler eder ellerinizden öperim uzun yıllar dilerim.*

---

[231] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/27-28.
[232] BCA, 030.01.00.00.38.228.5.12.
[233] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/14-15.
[234] Dışişleri Bakanlığından bildirildiğine göre, Türkiye ile Yunanistan arasında 30 Ekim 1930 tarihinde Ankara'da imzalanmış bulunan İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Anlaşmasının 36.maddesinin taraflara tanımış olduğu yetkinin taraflarından kullanılması suretiyle feshedilmesi Bakanlar kurulunca kararlaştırılmıştı. *Vatan*, 16 Mart 1964, s.1. Gazeteler bu anlaşmanın yenilenmemesi durumunda Türkiye'de bulunan 12 bin 592 Rum'un fesih kararının yürürlüğe gireceği 16 Eylül 1964'te sınır dışı

Türk Turizm Tanıtma Derneği Başkanı Yüksel Hazar[235]

Sayın İsmet İnönü Başbakan

18/03/1964

Hükümetimizin Yunan uyrukluları hakkında almış olduğu kararı bütün kalbimizle ve sevinçle karşıladık. En samimi duygularımızı sunar hürmetle ellerinizden öperiz. Kadıköy Direkli Pasaj Esnaflarından İhsan Özoğuz, Necati Erunsal, Sedat Argıt Unsel, Aybek Cahit Erunsal, Hüseyin Akbulut[236]

Mustafa Halil'in İsmet İnönü'ye Kıbrıs meselesi ile ilgili olarak gönderdiği mektup.(28.05.1964)

Kıbrıs'ta Girit gibi elden gidecek Yunanlılar Kıbrıs'a çok büyük bir kuvvet ve silah yığdırıyor. İş işten geçtikten sonra Türkiye müdahaleye kalkışsa dahi diğer Devletler buna mani olacak ve bu şekilde Kıbrıs elden gidecek. Türkiye de aynı şekilde Kıbrıs'a büyük bir kuvvet sokmalı ve Papazın önüne geçirilmelidir. Bunu Yunanistan gibi açık yapılamazsa kuvveti gizli bir şekilde göndermeli ve Birleşmiş Milletleri artık istememeli, çünkü onlara düşen vazifeyi yapmadılar.[237]

İnönü'ye gönderilen şiir kitabından bazı kısımlar:

Sayın İsmet İnönü Başbakan

28/09/1964 Ankara

İnsana bin şevk verir azmindeki şaşaa,

İmanları tazeler onun ölmez varlığı;

Lisana sığmıyor hele İSMET PAŞA'ya

---

edileceğini yazıyordu. Hükümetin fesih kararının üzerine Yunanistan'da aynı kararı alıp Türkleri sınır dışı edeceğini yazıyordu. *Ulus*, 18 Mart 19644, s.1. Rum ve Yunan uyruklular arasında bu karar tepkiye ve telaşa sebep olsa da Türk Ortodoks Patrikhanesi Vekili ve Papa Eftim'in oğlu Turgut Erenerol bu kararı desteklediklerini ve Türkiye'de kendilerini Türk olarak hissetmeyen, Yunanistan'a ve Rumlara yardım eden kişilerin tasfiyesini doğru bulduklarını dile getirmiştir. *Vatan*, 18 Mart 1964, s.1-7.

[235] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/10.

[236] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/11.

[237] BCA, 030.01.00.00.8.45.35/1.

Bu küçük kitabımı sunmak bahtiyarlığı…

En derin bakışları yanıltan mesahalar
Senin sayende bu gün takibim halindedir;
En insan üstü'leri, en müstesna Dehalar
Sana uhudiyette rakibim halindedir…

Sükunetin salıyla en yüce hücumdasın,
En büyük şevki verir o dev kaygılar sana;
Bu aziz satırlarda çırpınan ruhumdasın,
Sana sonsuz Sevgiler, sonsuz saygılar SANA…
C.SOLYALI[238]

Kıbrıs Türk Gencine
Ecdadımın kanı ile yoğrulmuş bucak bucak
Kıbrıs masmavi tatlı, Kıbrıs yemyeşil güzel
Toprağını bir karış kazsan çağıldayacak
Fatih dedelerinin kanını taşıyan sel…

İlk doğan zengin bilir, en son fukara bilir:
Sana göre değildir bu hayatın zilleti.
Seni o güzel Yurttan nasıl çıkarabilir?
Makarios denilen papaz yahut milleti?

Bin destan söyler her gece, bin hamaset okur gün,
Şehitlerden ses verir bayrakta yel, dalda yel;
Bütünüyle tarihi, büyüklüğünü Türk'ün
Gücünü dedelerinin yüklen de gel al da gel…

Unutma benliğine yapılan tecavüzü,
Hatırla Selim'ini ve hatırla Yavuz'u;
O ikrah verenleri ve o ikrahtan iğrenç

[238] BCA, 030.01.00.00.1.2.8/2.

Katilleri bir daha affetme ey yüce genç.

Nazlı H. Avni /Avusturya

Önsöz…

Karsım, koca Ankaram, Edirnem uzanın
Sen Larnaka sen Lefkoşa, Girnem uzanın
Sel misli akan kanları tarih silecek
Ey kız uzan, el kundağı süt kanlı bebek
Tarihe uzan bin şu kadar yıl geriden
Yırtsın bu yalan torbayı maktül Feriden
Göklerde bulunmazdı bu vahşet gecesi
Kan dökmeye hırsın bu kadar kahbecesi
Artık bu mudur şefkate muhtaç bu mudur?
Din sembolü olmak şanı ey haç, bu mudur?
Tarih kimi bendendi ve oydum kimi ben
Bir gün bu papazdan alırım hakkımı.

Cavit H. Avni

Kıbrıs Şehitleri
Ben, Küçük Kaymaklıdan Mustafa
Bir gece yarısı
Sekiz defa, dokuz defa
Vuruldum delik deşik:
Duyulmaz kurşunun ağrısı,
Düşünülmez ölüm
Ama bir sızı var içimde
O küçük odadaki beşik
Benim dölüm
Uyanamadı uykusundan
Birkaç yüz katilin göbeğini
Bebek elleriyle deşemedi
Ay-yıldızı çeker gibi sura
Vura vura

Devleşemedi…
Vuruldum daha yüz defa
Ben Küçük Kaymaklıdan Mustafa…

Ben üç şehitlerdenim ismim yok
Daha koymamıştı anam babam;
Osman mı olacaktım Mehmet mi?
Belki Hasan belki Fehmi…
Adımın düşündeyken tam
Üç kalleş tıkırtı duydum,
Şehit oldum…
Korkaklığa açtım, yiğitliğe tok
Ben, Üç şehitlerdenim ismim yok…

Ben Fotalı Sabri,
Hakkından geldimde seksen yılın
Aklımdan atamıyorum bunu,
Hakkından geldimde seksen yılın
Oniki tanecik Rum kurşunu
Nasıl devirdi beni?
Ne Zamansız şehadet yarabbi
Ben Fotolı Sabri…

Ben Konedralı Hüseyin
Aklım Gülsüm'de
Komasaydı Muradımu tam öksüz
Onbeş delik sayıyorum göğsümde.
Çok şükür sırtım dümdüz
Daha dövüşebilirim
Bana bir siper döşeyin
Ben Konedralı Hüseyin…

Ben Larnakadan Emine,

Bir hamlede koştum on sekiz yılı
Kurşunlara karşı taşlarla
Mavzer sapan, göğsüm tarla;
Bayrağım kalbimde çakılı
Babam tekbir getiriyor salibe
Küçük kardeşim kayıpta;
Bir tuhaf oluyorum galiba
Şehit olmayıp da
Gelin mi olacaktım ne?
Ben Larnakadan Emine…

Ben Koragulu Seniha
Kıbleye dönmüştüm yüzümü
Mavi mavi gülmektdeydim;
Sabah oldu diye açtım gözümü
Gökteydim…
Korkutacaklardı beni ha
Ben Koragulu Seniha...

Ben Solyalı Emir,
Gerçi ölürken gülüyordum
Ama başka türlü ölseydim
Daha çok olsaydı aldığım yara;
Bir kıpırdayabilseydim…
Göstermek isterdim onlara
Kurşun nasıl yenir
Ben Solyalı Emir…

Etrafında toplandık ayın
Küçükler büyükler
Ne istediğimizi sormayın
Ey Yiğitler,
Doyulmaz bayrak tadına,

Gazamızın bahtı şaşmasın
Tek istek bütün şehitler adına
KANLARIMIZ PIHTILAŞMASIN

Ben Cengiz Topel
Gel diyordunuz gel
Hasret ve hırs içinde ölürken
Kiminin babası kiminin kızı
Geliyorum işte ve gelirken
Getiriyorum intikamınızı…

Gel diyordunuz, gel
Başka neresi olur yerim ki
Ben Cengiz Topel
Sizi temin ederim ki,
Sizin için edilen andı gök, yer
Kainatın Allah'ı duyacak
Ve ey aziz Şehitler,
KANLARINIZ PIHTILAŞMAYACAK…

Kıbrıs Şehitleri adlı şiir kitabını gönderdiği için Başbakan'ın C.Solyalı'ya teşekkür ettiği 07.10.1964 tarihli telgrafı:

Ankara
Sayın Cahit Solyalı
Kıbrıs Şehitleri adlı eseriniz için Başbakan'ın teşekkürlerini size iletir, saygılarımı sunarım.

Necdet Calp
Başbakanlık Özel Kalem Müdürü

Bayındır Sokak. No:28/2
Yenişehir-Ankara[239]

[239] BCA, 030.01.00.00.1.2.8/1-11.

Şiir kitabından da görüleceği üzere Kıbrıs için, derinden bir acı ve üzüntü vardır, şairlerin dizelerinde genç, yaşlı, kadın, erkek fark etmeksizin Kıbrıslı şehitlerin hikayeleri yer almıştır.

3.3. Yurtdışından Gönderilen Mektup ve Telgraflar

Destek mektuplarının yanında telkin ve uyarı mektupları da gelmektedir. Bunlardan biri de Kıbrıs meselesi hakkında Kıbrıs'tan İsmet İnönü'ye gönderilen imzasız mektuptur.(31.01.1964)

> *Sayın Başkan İnönü biz Kıbrıs Türkleri anladık Kıbrıs kumarını kaybediyorsunuz son dakika sizlere seslenmeyi faydalı gördük masun Kıbrıs Türkü derdiki Ada Türk olacak vatana kavuşacağız bugün diyoruz hayallerimiz sönüyor Türk milletinin şerefiyle oynanıyorlar. Sizde biliyorsunuz söz vermiştiniz Türk tarihine leke sürülüyor unutmayın Türk'ün şerefi vardır. Tarihimizi şerefimizi koruyan İngiliz Yunan palavralarına kulak asıp vatan parçasını terk ediyorsunuz NATO'yu sokuyorsunuz. Tehlike artıyor korkaklıktan başaramazsanız askere ve başkasına bırakın geç olmadan kalpleri parçalanmış masun vatansız kalmaya göz tutmuş Kıbrıs Türkünün son mesajı.*[240]

Bu arada Kıbrıs'ta vuku bulan olaylar karşısında özellikle dünya kamuoyunu bilgilendirmek ve olaylardan haberdar etmek adına Cemal Gürsel, İsmet İnönü gibi devlet adamları, diğer ülke hükümdarlarına mektuplar göndererek onları olaylardan haberdar etmek istemişler ve bu olayları dünya kamuoyu nezdinde protesto etmişlerdir. Bu mektuplara cevap olarak gelen mektuplarda:

Bosna, Hersek ve Sancak Müslümanlarından Cemal Gürsel'e Gelen Mektup

> *General Cemal Gürsel*
> *Türkiye Cumhurbaşkanı*
> *09/12/1963*
> *Zati Devletleri,*

[240] BCA, 030.01.00.00.8.45.3/1.

Hükümetimizin Kıbrıs'taki Türk ahalisinin haklarını korumak yolunda gösterdiği sıkı tutumdan son derece mütehassis olup size derhal tebrikatımızı bildirmek ve bu görülmemiş haksızlığa karşı girişilen harekatı desteklediğimizi belirtmek isteriz.

Bosna, Hersek ve Sancak Müslümanları teşkilatı adına, Kıbrıs'taki Türk ahalisine bütün imkanlarımızla yardıma ve onların düşmanları müstebitlere karşı fiilen çarpışmaya hazır olduğumuzu bildiririz.

Kıbrıs'taki din kardeşlerimize gönüllü olarak iltihak etmek ve ifl'ah olmaz şoven haydutlar ile kara tethiş unsurlarına karşı beraberce çarpışmak üzere şimdiye kadar teşkilatımız azaları tarafından 2000 (İki bin) müracaat yapılmıştır.

Lütfen durumu Kıbrıs'taki mes'ul Türk liderlerine duyurmanızı ve ezeli düşmanlarımızın bu hainane taarruzları ile hayatlarını kaybeden bütün masumlara kardeş taziyetlerimizin iletilmesini rica ederiz.

Zati Devletlerine üstün saygılarımızla, Bosna Hersek ve Sancak Müslümanları, İcra komitesi adına, Genel Sekreter Derviş Sehoviç[241]

Arnavutluk Halk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu Başkanı Mehmet Sehu'nun Kıbrıs konusunda Başbakan İsmet İnönü'ye gönderdiği mektup.(18.01.1964)

Kıbrıs'taki son olaylara dair bana göndermek lütfunda bulunduğunuz mesajı özel bir dikkatle okudum. Arnavutluk halkı ve Arnavutluk Halk Cumhuriyeti Hükümeti, bütün halkların hürriyet ve bağımsızlıklarına ve haklarına tam saygı gösterilmesine daima taraftar olmuş ve olacaktır.

Kıbrıs'ta cereyan eden olaylar bizi müteessir etmektedir. Ekselanslarının mesajlarından da öğrendiğimiz gibi, Ada'da Türk halkına karşı cinayetler işlenmiş ve katliam hareketlerine girişilmiştir. Kıbrıs Türk halkına karşı duyduğumuz sempatiyi zatıâlilerine ifade etmek isteriz. Biz Arnavutlar, halen bugün dahi Güney Arnavutluk'u Yunanistan'a ilhak yolunda saçma taleplerde bulunmağa devam eden Atina'nın müfrit milliyetçi Rumlarının halkımıza karşı takip ettikleri düşmanca politikalarını yakinen biliriz. Bu politikayı ve Yunanlıların takbih edilmesi gereken şoven (megali idea) gayelerini siz de bizzat yakinen

[241] BCA, 030.01.00.00.40.236.20/3.

gördünüz ve Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Kemal Atatürk'ün mümtaz idaresi altında bu politikaya karşı başarı ile savaştınız. Bu münasebetle, Kıbrıs meselesinin hakkaniyete uygun bir şekilde hallini temenni eder ve Ekselanslarına, Türk halkına karşı taşıdığımız sempati hislerimizi ve Türkiye Cumhuriyeti ile daima dostluk münasebetleri idame etmek arzumuzu belirtmek isteriz.

Hürmetlerimle. Mehmet Sehu Arnavutluk Halk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu Başkanı.[242]

Kıbrıs Rumlarının zulmünü protesto eden Almanya merkezli Batı Avrupa'daki İslam Cemiyeti tarafından yazılan yazı. (07.01.1964)

Batı Avrupa'daki Müslümanların Cemiyeti

Sayın Başbakan İsmet İnönü Kıbrıs Rumları tarafından, Müslüman kardeşlerimize karşı girişilen katliamı, Cemiyetimiz namına şiddetle protesto ederiz.

Türk Hükümeti'nin, bu kanlı katliama bigane kalmaması, yurt dışındaki bütün Müslümanları sevindirdiğini ve her an hükümetin emirlerine amade olduklarını bildiririz. Hunharca öldürülen kardeşlerimiz için, saygı duruşunu müteakip, ruhlarına Mevlüt okunmuştur. Cemiyetimiz mensupları adına geçmiş olsun der, bilvesile derin hürmetlerimizi bildiririz.

İbrahim Gacaoğlu İslam Cemiyeti Başkanı[243]

Kanadalı Peter Nikas'ın Kıbrıs meselesi ile ilgili olarak yazdığı bir temenni mektubu.(11.04.1964)

Kanada halkı namına sizden Kıbrıs meselesini iyilikle halletmenizi ve sivil vatandaşlarınızın nasun hayatlarını kurtarmanızı rica ediyoruz. Bütün ayrılıkları bertaraf ederek Kıbrıs milletinin birbirini kardeşçe kucaklamasını istiyoruz. Her şeyden üstün olan Tanrı'yı kızdırmayalım ve tahrik etmeyelim onun arzularına göre yaşayalım.

[242] BCA, 030.01.00.00.38.228/4.
[243] BCA, 30.1.0.0.64.394/1.

Eddie Rodriguez ve Kanada Halkı[244]

Yurtdışından gelen yardımlar da önemli bir yer tutmaktadır:

> *Radyolarda ve gazetelerde okuduğum ve dinlediğimde Kıbrıs'ta bulunan Türk kardeşlerimize karşı yapılan hakaret ve zulme Türklük namına katiyen dayanamıyorum. Benim de Kıbrıs'a kadar giderek kardeşlerimle birlikte omuz omuza bu kâfirlerle harp etmek için içerimde sonsuz bir sabırsızlık duyuyorum. Lütfen bendenizi gönüllü olarak kabul ederek Kıbrıs'a gitmem için yüksek müsaadelerinizi derin saygılarımla arz ve istida eder hürmetle ellerinizden öperim.*
>
> *Gaziantep Yavuzeli kazası Hürriyet Mahallesi'nden Vakkasoğlu Arap Kılınç Gaziantep Yavuzeli kazasının Cingife Mahallesi'nden Hasanoğlu Mehmet Çakar*[245]

Stanford'daki Türk talebeleri ve Palo Alto ve civarındaki Türk Kolonisi adına Kıbrıs Türklerine verilmek üzere Atıf S. Aktar tarafından gönderilen yardım çeki.(16.06.1964)

> *Sayın Bay İsmet İnönü Başbakan*
> *Türkiye Cumhuriyeti, Başbakanlık*
> *Bakanlıklar, Ankara*
> *Türkiye*
> *Pek muhterem beyefendi:*
> *16 Mayıs 1964, Cumartesi gecesi, Stanford Üniversitesinde bulunan Türk talebeleri ve Palo Alto civarındaki Türk kolonisi bir araya gelerek bir "Türk Gecesi" hazırladılar. Evvela 150 kişilik bir yemek ve akabinde de, 4 saatlik, film, konuşma, müzik ve milli danslı bir program Amerikalı dostlarımıza takdim edildi.*
> *İlişik, şahsınıza ödemeli, $ 153.22 çek, masraflar çıktıktan sonra geriye kalan kardır. Geceyi hazırlamakla vazifeli komuta mensupları bu meblağı Kıbrıs Türklerine göndermeğe karar verdiler.*

[244] BCA, 030.01.00.00.8.45.20/1.
[245] BCA, 030.01.00.00.22.129.6/10.

Bu yekünün karşılığının Kıbrıs Türklerine iletilmesi için yardımınızı rica eder, bilvesile saygı ve selamlarımızı göndeririz.

Stanford'daki Türk talebeleri ve Palo Alto ve civarındaki Türk kolonisi adına Atıf S. Aktar[246]

Stanford'daki Türk talebeleri ve Palo Alto ve civarındaki Türk Kolonisi adına Kıbrıs Türklerine verilmek üzere Atıf S Aktar tarafından gönderilen çek. Çek için Başbakanlıktan şu cevap yazıldığı görülmektedir:

Sayın Atıf S.Aktar,

Sayın Başbakan vasıtasiyle Kıbrıs Türklerine ulaştırılmak üzere gönderdiğiniz $ 153.22 alınarak T.Kızılay Cemiyetine şartlı olarak yatırılmıştır.

Buna ait banka döviz bonosu ve bağış makbuzu ekte sunulmuştur.

Örnek davranışınız Sayın Başbakanımızı mütehessis etmiş. Stanford ve Palo Alto'daki Türklere teşekkürlerinin ulaştırılmasını benden istemişlerdir.

Sizlere iletir, bu vesile ile saygılar sunarım.

Başbakanlık (İhtisaf) Kalem Müdürü[247]

2 Ekim 1964

Muhterem Paşam,

"Türk Hükümeti Noel gününden beri anlaşmazlığı barışçı yollardan bir Lozan Zaferi ile sonuçlandırmaya azimli olduğunu ispat etti; hatta bunun için her fedakarlığı göze almış görünüyor. Yalnız (Kahire, Atina ile Londra, Washington yüzünden) neyi Lozan zaferi olarak ilan etmesi gerek bir türlü karar veremiyor." denilince ne cevap vereceğimizi bilemedik.

Paşam, bu ikinci milli mücadelede çarpışmak azimini artık hiçbir kuvvet yenemez. Politikacı yüzü edinmeden politikacı kafası edinmiş olmak yüzünden başarısızlığa uğramış, maddi manevi çok sıkıntılar çekmiş o tecrübesiz genç yok artık karşınızda. 8 yıl 5 ay 4 gün önce

[246] BCA, 030.01.00.00.8.46.5/2.
[247] BCA, 030.01.00.00.8.46.5/1.

kütüphanenizin kapısında, ayrılırken belki de "Erdal sana minnettarım bana böyle bir arkadaşını tanıştırdığın için" demenizle kendini şaşırıveren 29 yaşındaki o genç (hak etmediği iltifatlar yüzünden) "gücümü Halk Partisi'ne katarak ihtilale lüzum kalmadan Menderes hükümetini devireceğiz" gibi çocukça hayallere kapılmış sonra da mecburi hizmet cenderesi altında aktif politika sahasından çekilip gidivermişti. Yurtiçinde seçim, ihtilal öncesi ve ihtilal sonrası yıllarını içinden yaşamış, yurtdışında doktora çalışması yaparken gücünün yarısını tarih ve politika ile uğraşarak geçirmiş, kütüphane, politika ve gazete koleksiyonlarından en az 19'uncu yüzyıl başından başlayarak tarihi ve olayları Amerikan halk oyununun gözünden günü gününe izlemek fırsatını bulmuş, nihayet 9 aydır uykusuz geçen üzüntülü gecelerini bile bu milli dava uğrunda çalışmakla geçirmiş karşımıza çıkan güçlüklerin kaynağını (masa başında, halk arasında teori, gözlem ve denemeyi birbirine katarak) büyük bir titizlikle araştırmış 37 yaşında bir Türk politikası olarak bugün ne istediğimi çok iyi biliyorum. İsteklerimde en küçük bir hayal payı bile yoktur, hatta bugün dört kişilik aile reisi olarak Başkent'in Okyanuslar ötesinde yaşamaya mahkum bulunuşum bile içimdeki azme engel olamayacaktır. Milli Mücadele'ye katılacağım. Sekiz yıl önce bana ayırmış olduğunuz saatlerden sadece bir taneciği bile bu milli mücadelede beni Başkumandanın yanı başında çarpışmak imkan ve şerefine eriştirecektir, inanıyorum. Hiçbir zaman yarışmadan çekinmedim fakat hayatımda hiçbir zaman bu derece hazırlıklı olduğum, bu derece hızlı ve kendime güvendiğim an olmamıştı. Milli mücadeleyi yaşayanlar kişilerin benliklerini nasıl yitirip de birer destan kahramanı haline geldiklerini anlatırlardı. Ancak şimdi o ruhlardan inen kıvılcımların mucize kudretini anlayabiliyorum.

Paşam, bu milli mücadeleyi kan dökmeden ve karşı tarafa kan dökme imkanı vermeden kazanmak üzere gücümü Başkentin gücüne katmak azim ve kararındayım. Sadece bugüne kadar Başkentte dönememiş olmak yüzünden bugün kazanabileceğim her bir dakika bana bir ömür kadar değerli gelmektedir. Ne tenkitlerle oyalanacak ne yeni haberlerin toplanmasını bekleyecek zamanımız olmadığını biliyorum:

Başkumandan'ın odasında durum muhakemesi yapılması sırasında bana da söz imkanı verilmesi için her türlü taze bilgi ile hazır bekliyorum. Başkumandanlıkla temas halinde olmadan, uzaktan savaşın stratejisine ekleyecek değerde fikirler ortaya atmak imkansızdı. Kendimi her ne pahasına olursa olsun yurda aldırtmak istedim. Gösterdiğim çabalar bir sonuç vermedi. Bu yüzden, belki karşılığında ömrümü bile vermeye hazır olduğum derecede önemli bulduğum bir görevi mektupla istemek zorunda kaldım. Bu görev sadece ve sadece Kıbrıs davanızla ilgili olup zaferi elde edince son bulacak. Fakat bu süre boyunca bana bu savaşın yürütücüsü İsmet Paşa'nın yanı başında çalışma imkanı verecek. Bu dilek kendini bu milli davaya adamak isteyen bir genç babanın tarihin İsmet İnönü'sünden ilk ve son dileğidir. Karşı karşıya konuşmadan bir karara varmanın da ne derece güç olduğunu biliyorum; 24 yaşından beri Türk politika hayatı içinde ve başında rol oynamış asker devlet adamı İsmet Paşa'nın bana bu milli mücadelede gücümü kullanma imkanı vereceğine inanıyorum.

İster Türkiye ile Yunanistan arasındaki bir sınır anlaşmazlığı isterse Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin ve Rumların kendi geleceklerini tayin etmeleri meselesi olsun davamızı Dünya halkoyuna tanıtmak için nelere ihtiyacımız var artık kesin olarak öğrenmiş bulunuyorum. Yunan, İngiliz ve Amerikan hükümetlerinin çeşitli blöflerinin Amerikan halkındaki tepkilerini, Amerikan basınındaki Yunan ajanlarını, reklam faslından satın alınmış kalemleri zararsız hale getirmenin çarelerine Amerikan halkı içinde araştırma yaparak ulaşmayı denedim. (1960'da Kennedy'nin kendi Katolikliğini istismar ederek Protestanların reylerini çekmeyi başardığı bir seçmen kitlesi üzerinde propaganda yolları yakından incelemeye değerdi). Yunan Propaganda makinesi, önemli olayların propaganda kudretinden faydalanarak nasıl yenilebilir, burada sokaktaki adam üzerinde gözlem yaparak tespit etmeye çalıştım.

Her bir Türk köyünün her bir Türk kesiminin 4 yanındaki bütün yolları kesen tarihin en insafsız silahlı Yunan baskısı ile Lefkoşa Türk Kesimi ile dört beş Türk köyü arasındaki biricik yolu tutmak için alınmış basit savunma tedbirleri aynı cinsten şiddet hareketleri olarak görülebildikçe

bu davayı kazanmamız imkânsızdır. Yunan bunu böyle göstermek isterken mazurdur, çünkü Yunandır. Fakat tarafsız veya dost çevrelerin ve Yunan olmayan yetkili bazı politikacıların (uyku içinde) böyle düşünegelmesine bir son vermek bizim ödevimizdir. Sesimizi duyurmak için sert ve kesin diplomatik çarelere başvurmak gerekirse onları da arayıp bulmalıyız.

Dünya halkoyuna Kıbrıslı Rumların ve Yunanlıların davaları uğruna ölümü göze aldıklarına inandırılmış bulunsa bile, onların davasının 120 bin Türk'ü Yunan tebaası yapmak davası olduğu açığa serilince mesele kalmayacaktır. Tarafsız çevreler, (suçları garip bir siyasi talihsizlik zincirine vurulmuş doğmaktan ibaret bulunan) on binlerce insanı ölüm ve açlık tehdidi altında Yunan tebaasına geçirmek veya yüzlerce yıllık yurtlarından sürmek gibi asil! Bir ideal uğruna ölümü göze almanın fazilet olmadığını Atina'nın yüzüne çarpmakta gecikmeyecektir. Son 140 yılın en saldırgan, en muzaffer en garip devleti Yunanistan'ın, Anadolu'yu kuşatmak hakkını kullanmak üzere anayurdundan 900 kilometre uzaklara sarkmasından gülünçlüğü, NATO Komutanlığı, BM Genel Sekreterliği veya Dünya Kiliseler Birliği'nin kararları ile değişemez.

Türk Hükümeti çaresiz kalarak rıza gösterse bile Kıbrıs'taki Türklerin Yunan tebaası olmaktansa ölümü tercih edecekleri Amerikan hükümeti tarafından bilinse idi Bay Johnson, Lloyd George'un şerefsiz Sevres teşebbüsü bile dahil, tarihte ilk olarak Anadolu'nun bu son Adası'nı Anadolu'dan ayırarak Yunanistan'a vermek üzere dost Ankara hükümetine baskı yapmak cesaretini kendinde bulur mu idi? Elbette hayır!

Muhterem Paşamı bu mektupla fikirlerimi açmak hemen hemen imkansız olduğu için buna girişemiyorum, özür dilerim.

Altmış yıldır her çeşit politika adamı ile karşılaşmış, en önemli anlarda, en önemli görevlere soğukkanlılıkla arayarak adam seçmesini bilmiş İsmet Paşa'nın kararını güvenle bekliyorum.

Ellerinizden öper, en içten sağlık ve başarı dileklerimi sunarım.

Derin Saygılarımla

Necdet Üçoluk

Not: Mektubumu burada ve Şikago'da daktilo ettirmek imkanı bulamadığım için eşimin el yazısı ile sunmak zorunda kaldık, özür dileriz.
4 Ekim 1964
Necdet Üçoluk/5-3 Ross Ade Drive West Lafayette, Indiana, U.S.A[248]

Sağduyulu davranıp barış siyaseti güdülmesi adına gelen mektuplar da vardır.

Kıbrıs Türk halkı adına Başbakan İsmet İnönü'ye gönderilen bir telgraf(20.06.1964)

Sayın Başbakan İnönü
Baskiyle Kıbrıs Türkünün başına geçenler halkımızı felakete sürüklediler şimdi anavatanı ateşe atmak istiyorlar. Atatürk'ün yurtta sulh cihanda sulh prensibini çiğnetmeyeceğinize inanıyoruz. Toplantımız saygı bağlılık bildirir.

Dalı Türk halkı Kıbrıs.[249]

Makarios'a yakınlığı ile bilinen ve Rum tarafında yaşamayı seçen Dr. İhsan Ali Baf tarafından İnönü'ye bir mektup gönderilmiştir. Türk tezini değil de Rum tezini destekleyen üzücü mektup şudur:

(08.08.1964)

Sayın İsmet İnönü Başbakan Ankara
Büyük devletlerin baskısına rağmen İkinci Cihan Savaşı'ndan Türkiye'yi korumasını becermiş ve dünyanın hayranlığını kazanmış olan o zamanın devlet başkanı zatı devletlerinin bugün Kıbrıs hakkında tutumunuzla hainlerin ve harislerin yaratmaya muvaffak oldukları cereyana mukavemet edemediğinizi görmekle üzülüyorum. Hükümet olarak millet ve fert olarak aklımızı başımıza toplamalıyız, realist olmalıyız. Haksız bir davanın peşinde olduğumuzu kabul etmek büyüklüktür. Sizi İkinci Cihan Harbi'nin mesulu Hitler yapmaya çalışan fenaniyetlerin ağına düşmemeniz için ikaz etmeyi bir vazife bilirim. Daha dün ağza alınmayacak küfürlerine maruz kaldığınız insanların tahriklerine kapılmayınız. İnsanların tahriklerine kapılmayınız. Hörmetleriniz bir

[248] BCA, 030.01.00.00.22.129.6/1-5.
[249] BCA, 030.01.00.00.8.46.8/1.

insan olarak samimiyetime inanacağınızı ümit ve temenni eder saygılarımı sunarım.

Dr. İhsan Ali Baf Kıbrıs[250]

Mektubun özüne bakacak olur isek gayet samimi ve içten yazılmış bir mektup gibi duruyor. Ancak bu mektubu hangi vaatler ve psikoloji ile yazdığı muammadır. Rum tedhişleri hat safhada, Kıbrıs Türk halkı yardıma muhtaç iken Dr. İhsan Ali Baf'ın bu sözleri pek gerçekçi gelmemektedir. Dr. Fazıl Küçük, Rauf Denktaş gibi liderlerden farklı halinden memnun, Makarios ile beraber hareket etmekten memnun üstüne Türkiye'nin haklı müdahalesini eleştirmekten de geri kalmamıştır.

3.4. Kıbrıs'a Gönüllü Olarak Gidip Savaşmayı İsteyenlere Ait Telgraflar

Halktan gelen mektupların bir kısmında Kıbrıs'a yardım edilmesi hususunda istekler, önemli bir kısmında ise Ada'ya gitmek ve orada Kıbrıs halkı için savaşmak isteyen insanların tepkisi vardır.

Sayın Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e İzmir Alsancak'tan gelen bir mektup

Sayın Paşam Kıbrıs olaylarında Türk vatandaşlarına yapılan alçakça katliam halen devam etmektedir. Komünist ruhlu EOKA'cılara artık tahammülümüz kalmamıştır. Bende Türk gençliğinin bir ferdiyim. Din kardeşlerimize yardım etmek için Kıbrıs'a gönüllü olarak gitmek istiyorum. Bu hususta gereken mercilere emir ve müsaadelerinizi rica ederim.

Sayın Paşam adresim Tekel Tütün Fabrikası Necmettin Deniz.[251]

Sayın Cemal Gürsel Cumhurbaşkanı Ankara

Kayseri 11/08/1964

Kıbrıs'taki masum Türk halkına Rum barbarlarca yapılan alçakça tecavüz ve saldırlar karşısında hükümetimizin aldığı tedbir enerjik ve

[250] BCA, 030.01.00.00.8.46.25/1.
[251] BCA, 030.01.00.00.22.127.17/2.

soyuna yakışır hamlesini Kayseri Öğretmenleri olarak candan destekler gerekirse şanlı ordunuz da vazife almaya hazır olduğumuzu saygılarımızla arz ederiz.

Öğretmenler Dernek Başkanı Avni Seyhan[252]

Sayın Cemal Gürsel Türkiye Reisi Cumhur Ankara
Çorlu 03/05/1964
Türk olarak Kıbrıs Mevzunda ölüme hazırız, belki geç bile kaldık

Sami Ertekin[253]

Reisi Cumhur Cemal Gürsel Ankara
Vatan için fedaiyim, her emrinize amadeyim

Bahattin Engin Yeni/Trabzon[254]

Sayın Cemal Gürsel Devlet Başkanı Ankara
Urfa 17/04/1964
Kıbrıs hadiseleri dolayısıyle içte ve dışta aldığınız ve alacağınız bilumum kararlarınızı canı gönülden destekliyoruz. Gözünü budaktan ayırmadan Çanakkale'lerde Bingazilerde Dumlupınarlarda kahramanca çarpışarak şehit ve gazi olanların torunları olarak emrinizde ve hizmetinizdeyiz. İşaretinizi bekliyoruz, ellerinizden öperiz.

Ali Rıza Fırtına, Mahmut Onbaşı, Kemal Tosun, Hasan Altın[255]

Mesudiye 26/12/1963
Sayın Başbakanım!...
Dolu dolu, karabulutlu gözlerle, bir tarafta dinlediğim radyo bu yağmur bulutumu arttırırken, gerçek duygularımı ifadan aciz şu satırlarımı size ulaştırıp biraz olsun ferahlamak istiyorum. Benim taşıdığım bu duygularla dolu olmayan bir Türk'ün bu topraklarda yaşaması imkansız olmakla beraber, benim içimi nasıl kemiren bu duygularımı

[252] BCA, 030.01.00.00.40.236.20/1.
[253] BCA, 030.01.00.00.22.129.6/13.
[254] BCA, 030.01.00.00.22.129.6/14.
[255] BCA, 030.01.00.00.22.129.6/15.

haykıramamak ve bunun ızdırabıyla kıvranmak. Ben burada medeni alemden kilometrelerce uzakta halkıma biraz olsun faydalı olmak isterken diğer soydaşlarım bütün dünyanın gözü önünde canından, malından ve hatta kimbilir sizlerin yüksek dirayetleriniz olmasa idi namusundan da olurdu.

Ben bir Türk olarak Türk'e hudut tanımıyorum. Türk nerede olursa olsun şerefiyle yaşar şerefiyle ölür. Onun küçük düşmemesi için, atalarımdan gördüğüm gibi, şu Allah'ın verdiği canı tereddütsüz vermekten çekinmiyorum. Kıbrıslı kardeşlerimizle yalnız gönlümün beraberliğini değil omuz omuza dava[256]ları uğruna bedenimin de onlarla beraber olduğunu bildiriyorum. Bu arzumu buradaki köylü vatandaşların anlattığımda, Onların da aynı duygularını görmekle biraz olsun teselli buldum.

Aynı şekilde, köyümüz muhtarı da, bu duygularınızı aziz kardeşlerimizin bilmesini dilemektedir. Hürmetlerimizle Efendim.

Arıkmusa Köyü Muhtarı *Arıkmusa Köyü yedek subay öğretmeni*

Hasan Özer *Mustafa Yıldırım*[257]

29/12/1963

Aziz büyüğüm

20 Aralık Cuma gününden beri Kıbrıs'ta Rum polisi ve askeri ile birlikte tethişçilerin yaptıkları Türk katliamından duyduğum derin acıdan dolayı bu mektubu yazıyorum.

Benim bildiğim bileliğim 17 senedir bu acı olaylar devam etmektedir. İnsan haklarını, hukukunu korumak gayesiyle kurulmuş Birleşmiş Milletler, Kıbrıs meselesini İngiltere Yunanistan ve Türkiye üyesi olduğundan aralarında anlaşmalarını istemiştir. Fakat şimdiye kadar yapılan anlaşmaları alınan kararları hiçe sayan Makarios Türklerin haklarını, hürriyetlerini almak, ezmek için iptal etmeye, hükümsüz kılmaya kalkıştı. Esasen dördüncü senedir adil hükümet kurulmamış,

[256] BCA, 030.01.00.00.22.127.17/7.
[257] BCA, 030.01.00.00.22.127.17/10.

senelerdir elinden gelen kötülüğü bir din adamı olmasına rağmen devam ettirdi.

Bir Cumhurreislik vasıflarına sahip olmak şöyle dursun insanlık vasıflarından mahrum olduğundan, artık Kıbrıs Cumhurreisliğinden uzaklaştırılmalıdır. Yunanistan'da kiliselere kapanıp ömrü boyunca günah çıkarsa, silahsız bunca masum Türk'ün kanı döktüğü için Allah onu affetmeyecektir.

Bu son olaylar tethiş olayı olmaktan çıkmış, Makarios hükümetinin teşvikiyle Rum polis ve askerinin yapmış olduğu vahşettir. Birleşmiş Milletler huzurunda bunun hesabı sorulması gerektir.

1- Dünya kurulduğundan beri hangi devirde, hangi millet tarafından hastahaneler ateşlenmiş bombalanmıştır?

2- Mesken masuniyetini hiçe sayarak eşine tecavüz edilip kadın ve çocukları katledilmiş ve rehine alınmıştır.

3- Beynelminel kaideleri hiçe sayarak elçilik binalarına hücum edilerek kurşun yağmuruna tutulmuştur.

4- Yaralıların kurtarılması için hastahanelerden kan isteyen Türk doktor hanıma ret cevabı verildiği gibi alıkonulmuştur.

5- Köylerin şehirlerle telefon irtibatı kesilerek, tecavüze uğratılıp ölüleri gömerek vahşetlerini gizlemeye kalkmışlar.

6- Yoldan giderken arkalarından kurşunlanmışlar vatandaşların durumunu öğrenmek için evlerinden çıkamaz olmuşlar. Dükkanlarını açamaz olduklarından açlığa terk edilmişlerdir.[258]

7- Birleşmiş Devletler tarafından kabul edilmiş olan insan hakları evrensel beyannamesini de hiçe sayan Rumların bu vahşetlerine son verme, hesap verme zamanı geldi. Resmen işledikleri bu kanlı olaylara bir çizgi çekilemez. Güvenlik Konseyi'ne asıl biz şikayetçi olmalıyız. Artık sabır göstermemeliyiz. Kıbrıs Türklerini silahsız bırakıp ölüme terk etmemeliyiz. Rumlar el altından fier ferdi en modern silahlarla teçhiz edilip ilk tecavüze geçtikleri için suçludurlar. Kıbrıs'tan Rum askerini geriye almalarını istemeliyiz. Kıbrıs'ta kanlı olaylara son vermek için ne gerekiyorsa bütün tedbirlerin alınması gerekmektedir.

[258] BCA, 030.01.00.00.22.127.17/1.

17 sene içinde dünya milletleri arasında insan haklarını ve hürriyetlerini temin maksadıyla haksızlığa uğrayanlar kan döktüler.

Mağdur olan milletlerin hakları Birleşmiş Milletler'de görüşüldü. Çareler aranarak dertlerine son verildi, hak ve hürriyetlerine kavuşturuldu. Kıbrıs'ta ise senelerdir masum Türk kanı dökülüyor. Üç devlet arasında çaresi bulunsun isteniyor. Kalleş Rumlar protesto edilmedikçe hadleri bildirilmedikçe durum değişmiyor. Kıbrıs ikinci cumhurreisi Fazıl Küçük ve hükümetimiz kesin bir şekilde bu kanlı olaylara son vermek için gerekeni yapmalı, tedbirler alınmalıdır.

Kıymetli büyüğümüz Türk milletini bütün güveni siz de Allah sizi milletimizin başından eksik etmesin. Ömrünüzün uzun sıhhatinizin daim olması için her zaman duacıyız. Sevginiz içimizde Atatürk gibi dopdolu. Size bu mektubu gözyaşları içinde yazıyorum. Size her zaman minnettarız hükümeti yeniden kurdunuz. Seçim masraflarından kurtardınız seçim yapılsa idi ve netice bugünkü gibi karma hükümet kurulması gerekseydi netice aynıydı. Hiç olmazsa iç üzüntülerden kurtulmalıyız.

Sizin ve hanımızın ellerinden sonsuz hürmetle öper daima sıhhatli olmanızı dilerim.

Aliye Üsküp[259]

Çok Muhterem
Başbakanımız
Sayın İsmet İnönü
ANKARA

Bendeniz aslen Urfa Vilayetinin Siverek kazası halkındanım. Boyum, 1,90, Kilom 81 30 Yaşında 5 Çocuk babasıyım. Askerliğimi Topçu Onbaşısı olarak ifa ettim.

Kıbrıs'ta mel'un papaz Makarios ve onun şerirleri tarafından en şen'i bir şekilde katledilen masum soydaşlarımızın intikamını almak üzere teşkil olunacak birliğe gönüllü olarak katılmak arzusundayım. İçimizdeki cevherden ve yanan ateşten bihaber bulunan bu bayağı adamlara Türkün

[259] BCA, 030.01.00.00.22.127.17/3.

ve Türklüğün Allah sayesinde nelere muktedir olduklarını göstermek emelindeyim.

Bu hususta Sayın Hükumetimizce verilecek emirlere intizaren en derin saygılarımı sunar, hürmetle ellerinizden öperim.

11/01/1964

Koç Ali Özalan[260]

Sayın Başbakanım ve Muhterem Babacığım

Ankara

Bendeniz Adana Belediyesi zabıta memurlarından Nurettin Karasaçlı olup kardeş KIBRISIMIZDA vukua gelen ve müsebbibi olan Başpiskopos Makarios'un kardeşlerimize karşı girişmiş olduğu canice katliamlarından dolayı bu esef verici haberlerden bu ana kadar sinir krizleri içerisinde adeta yarı çılgın vaziyetteyim. Siz büyüğümden istirham lütfedeceğiniz bir gazeteci kartı, bir el bombası ile Kıbrıs topraklarına ayak basmam hususunda göstereceğiniz bu yardımda Türk Kadar Kuvvetli ve Türk Kadar Cesur Tezini bir daha Dünyaya tanıtmak amacıyla ve binlerce katliama kurban giden Türk kardeşlerimizin öcünü bu şerefsiz ve insafsız Makarios'tan alacağıma ne pahasına olursa olsun siz büyüğüme söz verir yeni yılınızı candan kutlar sıhhat saadetler dilerim ve hürmetle her iki mübarek ellerinizden öperim.

Not:

Zatıalilerinizden bilgi ve talimat almam içinde ayrıca Ankara'ya çağrılmamı gözyaşlarımla sabırsızlıkla beklerim. Hürmetlerimle.

10/01/1964

Nurettin Karasaçlı Adana Belediye Zabıta Memuru Adana[261]

Yukarıda da gördüğümüz gibi 5 çocuğu geride bırakmak bile önemli değil, bir gazeteci kartı ve bir el bombası Türk Halkı'nın Kıbrıs'a gitmesi için yeterli idi. Kıbrıs için, soydaşları için savaşmak için izin isteyen mektuplar birbirini izlemiş, Ankara'ya Türkiye'nin dört bir yanından mektup ve telgraf yağmıştır.

[260] BCA, 030.01.00.00.22.128.3/1.
[261] BCA, 030.01.00.00.22.128.3/2.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı İsmet İnönü'ye

Sayın İsmet İnönü Başbakan

12/03/1964

Kıbrıs'ta mahsum Türk kardeşlerimize karşı üç aydır devam eden ve pek biteceğe benzemeyen Rum katliamı kalbimizde derin yaralar açarak sabrımızı tüketmiştir. Tarihe şeref veren Malazgirt İnönü Dumlupınar gibi birçok zafer kazanan Alparslan'ların Fatih'in Barbaros'un Atatürk'ün torunları sizleri artık Kıbrıs zaferi beklemektedir, gönüllüyüz.

Hürmetlerimle. Hasan Akyol. [262]

Sayın İsmet İnönü Ankara

12/03/1964

1961 senesinin altıncı ayda asker olarak Kıbrıs'a gidip orada vatani vazifemi bitirmiş bir gencim her yerini harfiyen bilirim. Gönüllü olarak en kısa bir zamanda emirlerinizi beklerim, hürmetler.

Nuri Küçükakyüz/Yenihayat Lokantasında Usta[263]

Sayın İsmet İnönü Ankara

13/03/1964

Kuracağım sivil ekiple Kıbrıs'a göndermenizi saygılarımla arz ederim.

Manavgat M. Kemal Güzel[264]

13/03/1964

Radyo ve basının bizlere duyurmuş olduğu üzücü haberlere göre Kıbrıs'taki Türk kardeşlerimizin malına canına ırzına ve hatta ırzına tecavüz edildiğini ve Türk kardeşlerimizin diri diri gömüldüğüne dair tahammülüz kalmamıştır. Biz Giresun Mücahitlerinin evlatları olarak bir daha melun Rumların hak ettikleri dersi vermeye hazırız emirlerinizi bekliyoruz. Tahammülümüz kalmamıştır.[265]

[262] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/7.
[263] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/9.
[264] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/13.
[265] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/5.

İsmet İnönü Başvekil Ankara

13/03/1964

Türk evladı olarak damarlarımızdaki kanda mevcut kudret ve kuvvetle Kıbrıs'a gönüllü olarak gitmek veya başarı göstermek için emirlerinizi bekler saygılarımı sunarım.

Adres Fevzipaşa Mahallesi Kuyu sokak no 2 Ç.Kale Aslen Konyalıyım/Süleyman Kırbas[266]

Sayın İsmet İnönü Başvekil

16/03/1964

Tarihe altun harflerle yazılacak Üçüncü İnönü zaferinden dolayı bütün kalbimizle tebrik eder, en derin saygılarımızı sunarız.

Hilmi Direkçi Shell Bayii Silvan[267]

19/03/1964)

Sayın İsmet İnönü Başvekil Ankara

Sayın Paşam ne olur… Kıbrıs'a bende gönüllü gitmek istiyorum ne yılbaşı yaptım ne bayram. Eğer gider oradaki vatandaşlara yardıma koşarsam işte o zaman düğün bayram ederim. Ya zaferle dönerim yahut şehit olurum müsaadelerinizi arz ederim.

Hülya Güneş Ağa Camii arkası Naime Sokak No:17/2 Beyoğlu.[268]

İzmir 09/05/1964

Başbakan Sayın İsmet İnönü Yüksek Huzurlarına

Konu: Kıbrıs mücahitlerine iştirak için gerekli iznin verilmesi dileğidir.

İstiklal madalyası ile taltıf edilmiş ve düşman içine girerek geride iş görmüş ve Yunanlılara çok önemli zayiat verilmiş eski bir mücahidim. Bundan evvel de yaptığım müracaatımda arz ettiğim gibi, ben ve arkadaşlarım halen devam etmekte olan Kıbrıs davasında mücahitlik yapmak istiyoruz. Ancak, hükümetimizin diğer devletlerle olan NATO ve

[266] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/8.
[267] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/24.
[268] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/4.

cento gibi anlaşmalarına halel gelmemesi için bu işte bize sivil ve gizli müsaade edilmesini istirham ediyoruz. Genç ve zinde arkadaşlar yanımızda yer alacaktır. Binaenaleyh lütuf ve himmetlerinizin esirgemesini saygıyla rica ederim.

Mustafa Pekakıncı Serinkuyu Cumhuriyet Mahallesi/Karşıyaka[269]

Heyecandan uyuyamıyoruz hürmetlerimizle.

Giresun gençliği adına Mustafa Akar, Ahmet Usta, Hüseyin Kankaya, Mustafa Akgüre, Osman Tozlu, Yılmaz Durmuşoğlu, Osman Demirkılıç, Abdullah Akgün, Hacı Hissarkaya, Rizeli Oteli Giresun[270]

20.12.1965'te Başbakan Süleyman Demirel'e gelen bir mektup

Sayın Başbakanımız.

Biz Kayseri yatılı kız ilk öğretmen okulunda okuyan Atatürk evlatlarıyız. Son zamanlarda Türkiye'mizin can damarı olan yeşil Kıbrıs Adası için çıkan hadiseleri her Türk vatandaşı gibi biz de büyük bir ilgiyle takip etmekteyiz. Fakat Kıbrıs'ı Yunanistan'a vermek imkansızdır. Biz atalarımızın bıraktığı bu cennet vatanımız uğrunda seve seve düşmanla mücadele etmeye ve seve seve ölmeye her an hazırız biz nine ve dedelerimizin bu vatanımız uğrunda can verdiklerini unutmuş değiliz, unutamayız da. Yunanistan'a Kıbrıs'ı değil bir karış toprak bile veremeyiz. Canımızı veririz ama Kıbrıs'ı asla.

Şayet üçüncü bir dünya harbinin patlama ihtimali varsa, Vatanımız için gazi olan kahramanlarımızın yaralarını bir hemşire gibi sarmaya, üzerimize düşen başka vazifelerimizi yapmaya her zaman hazırız.

Sizden en büyük arzumuz, aşağıdaki adrese harp patlama ihtimali varsa zamanı gelince bizim iş başına çağrılmamız ve unutulmamamız.

Her an emirlerinizi bekliyoruz… Türk milleti ölür fakat asla esir edilemez…

Saygılarımızla

Adres:

[269] BCA, 030.01.00.00.22.129.6/12.
[270] BCA, 030.01.00.00.38.228.5/6.

Mualla Kipeci
Münevver Saygın
Ayten Çetinkale
Yatılı Kız İlköğretmen Okulu 6/C öğrencileri/ Kayseri[271]

Süleyman Demirel'e gelen mektupta da gördüğümüz kadarıyla tepki hareketi, tedhişin en hat safhaya çıktığı 1963-1964 ile sınırlı kalmamış, 1965'te de artarak devam etmiştir. Kısacası Türk halkı Kıbrıs'ı dünya kamuoyunda yalnız bırakmamak adına her şeyi yapmıştır. Öğretmeni, işçisi, askeri, öğrencisi, kadını, erkeği hepsi tek vücut olarak Kıbrıs Davası'na bir katkıda bulunmak istemiştir.

[271] BCA, 030.01.00.00.23.133.7/5.

SONUÇ

Kıbrıs Adası tarih boyunca Akdeniz ticaret yolları üzerinde olmasından, bulunduğu yer ve coğrafya bakımından her zaman büyük devletlerin dikkatini çekmiştir. Ada 1571'de Osmanlı hakimiyetine geçince Anadolu coğrafyasından Türk haneler Kıbrıs'a göç ettirilerek burada kalıcı olunmak amaçlanmış ve bunda uzun bir süre başarı sağlanmıştı. Ada'nın Osmanlılar tarafından fethinden itibaren Türkler kendi kültür ve yaşantısını sürdürmüş, bu durum 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İngiliz idaresi döneminde de sürdürülmeye çalışılmıştır. Rumların da, Osmanlı idaresinde kendi kültürlerini korudukları görülmektedir. Ancak Osmanlı'nın artan savaş yükü, alınan hezimetler 1878'de Kıbrıs'ın İngiltere hakimiyetine bırakılmasına neden olmuştur. Bu tarihten sonra Rumlarda bir ENOSİS hedefi baş göstermiş ve 1800'lerin sonunda bu yöndeki çalışmalarına başlamışlardır. Ada'nın tamamen İngiltere hakimiyetine girmesi ile Rum tedhişi had safhaya ulaşmıştır. Türk Hükümetleri başlarda sorunu barışçıl yönlerden çözmeye çalışmışlarsa da gerek Yunan tarafı, gerekse Rum tarafının uzlaşmaz tavrı, baskı ve şiddeti artırmaları Türkiye'nin barışçıl potikasını bir kenara bırakmasına sebep olmuştur. Rumların ENOSİS hedeflerine karşılık Ada'da Türklerin de varlıklarını koruyan ve dünya düzenine ters düşmeyen bir hedef ortaya koyması gerekmiştir. Bu çerçevede Türk tarafında tarihsel zaman içinde değişen koşullara uygun olarak, muhtelif hedefler benimsemiştir. Ana hedef, ENOSİS'i önlemek ve Ada'nın Yunan-Rum hakimiyetine girmemek şeklinde öncelik kazanmıştır. Örneğin, 1878-1930 döneminde "*Ada eski ve asıl sahibine verilmelidir*" politikası savunulurken 1930'lu yıllarda ENOSİS tehlikesine karşı Kıbrıs'taki Türk haklarının korunması koşuluyla İngiliz yönetiminin devamı fikri savunulmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ise, muhtariyet görüşü değerlendirilmeye başlanmıştır. 1950 plebisitinden sonra ve EOKA'nın da eyleme geçmesinin ardından savunulan "*Taksim*" fikri, Kıbrıs Türk halkının self-determinasyon hakkına sahip çıkılması görüşünden kaynaklanmıştır. Kıbrıs Rumları, self-determinasyon haklarına dayanarak ENOSİS istemişken, Kıbrıs Türkleri de yine bu haklarına dayanarak "*Taksim*", yani kendilerine ait olan bölümün Türkiye'ye bağlanmasını istemiştir.

Kıbrıs Sorununun en derinden yaşanmaya başladığı 1947'lerden sonra Türkiye ihtiyatlı bir dış politika izlemek zorunda kalmıştır. Kıbrıs, Türkiye'nin her zaman ilgi odağı olmasına rağmen, o dönemde elinde imkan olmadığı için, İngilizlerin Ada'yı Rumlara bırakması ihtimaline karşılık !950'lerin ortasına kadar Hükümetin bir Kıbrıs sorunu olmadığını söylemek zorunda kalmıştır.

İktidar-muhalefet içerisinde yaşanan mücadeleler, 6-7 Eylül Olayları, Öğrenci Hareketleri, Talat Aydemir'in darbe girişimleri, Kıbrıs konusunda kararlı bir tutum sergilenmesini zaman zaman önlemiştir. Ayrıca dönemin önemli olaylarından biri olan Johnson Mektubu'da Türkiye'nin Kıbrıs konusunda kararlı bir tutum sergilemesini zorlaştıran nedenlerden biridir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Halkı Kıbrıs için 1947'lerden itibaren sokağa dökülmüş, çalışmamızın asıl alanı olan 1963-1965 yılları arasında tepkileri doruğa ulaşmıştır.

Türk basını, halkı ve hükümeti Kıbrıs konusunda yönlendirme de önemli bir işleve sahip olmuştur. Yaşananlar gazete manşetlerinden duyurulmuş. Bu manşetlerde Kıbrıs davası dünya kamuoyuna servis edilmiş, Kıbrıs'ta yaşananlara karşı tepki yazıları yazılmıştır. Basın yoluyla yardım faaliyetlerini örgütleme çalışmaları yapılmıştır. Basın yolu ile halk bilgilendirilmiş, yardımlar için teşvik çalışmaları yapılmış, halkın protesto ve mitingleri ülke geneli ile paylaşılmıştır. Ayrıca Yunan basınındaki karalamalara da cevap verilmiştir. Türk basını bu dönemde üzerine düşeni layıkıyla yapmıştır. Basın yoluyla yapılan çalışmalar sayesinde, Kıbrıs için grevler durdurulmuş, Kore Savaşı sırasında kazanılan madalyalar iade edilmiş, yardım maçları tertip edilmiş, basın yoluyla yardım kampanyaları başlatılmış, herkes ilaç, erzak, para yardımında bulunmuştur.

Arşivlerde rastladığımız belgelerde, Cemal Gürsel, İsmet İnönü gibi devlet adamlarına gelen mektup ve telgrafların çoğunda Kıbrıs'a gönüllü gitmek isteyen insanların heyecanı göze çarpmaktadır. Evli ve çocuk sahibi insanlar, öğrenciler, kadın öğretmenler, işçiler herkes bu mektup ve telgraflarda Kıbrıs'a gönüllü olarak gitmeye can attıklarını dile getirmişlerdir. Sadece Türkiye'deki Türkler değil bu mektup ve telgraflarda diğer ülkelerdeki Türklerin de organize olarak Kıbrıs'a

bağışlarda bulunduğu gözlemlenmiştir. Türk halkı, Kıbrıs Türk halkının bağımsızlığı için canla başla mücadele etmiş, elinde olanı Kıbrıs'a göndermiştir.

1955'e kadar Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri Kıbrıs için ılımlı bir politika sergilerken yaşanan olayların vahametinin ve şiddetinin artması üzerine halkında yönlendirmesi ile Kıbrıs için daha kararlı bir tutum sergilemeye başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti siyasetinde zaman zaman ayrılıklar yaşansa da, iktidar-muhalefet Kıbrıs için her zaman ortak hareket etmiş, TBMM'den Kıbrıs'a harekât için gerekli kararlar ve notalar kolaylıkla çıkartılmıştır. Bu durumun bir örneği de Adnan Menderes'in CHP'li Nihat Erim'i Kıbrıs konusu için görevlendirmesidir. Konumuzun öznesi olan Türkiye Cumhuriyeti kamuoyu özellikle Kıbrıs konusunda basın yolu veya kişisel çabaları ile yazmış olduğu mektup ve telgraflarla, düzenlediği miting ve protestolarla, telkinleriyle devlet kanadını Kıbrıs için daha kararlı olmaya davet etmiş, ayrıca kendi imkanları ile Kıbrıs için her zaman bir fayda sağlama gayesinde olmuştur. Özellikle halkın eleştiri ve tepkileri nedeniyledir ki İsmet İnönü ve Cemal Gürsel çoğu kez harekat fikrinde mutabık kalmış ve bu yönde çalışmalar yapmışlardır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve halkı hala günümüzde de devam eden Kıbrıs Sorunu için bir sorumluluk ve taraf hareketi içindedir. Bütün ümidimiz bu sorunun en kısa zamanda çözüme ulaşmasıdır.

KAYNAKÇA

1-ARŞİV KAYNAKLARI

A.TÜRKİYE CUMHURİYETİ ARŞİVİ

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030.01.64.394.29.

BCA, 030.01.00.00.16.86.5/1.

BCA, 030.01.00.00.22.127.17/1-10.

BCA, 030.01.00.00.22.128.3/1-2.

BCA, 030.01.00.00.8.45.3/1.

BCA, 030.01.00.00.8.45.35/1.

BCA, 030.01.00.00.38.228/4.

BCA, 030.01.00.00.38.228.5/16-19.

BCA, 30.1.0.0.64.394/1.

BCA, 030.01.00.00.8.45.20/1.

BCA, 030.01.00.00.8.46.5/1.

BCA, 030.01.00.00.8.46.5/2.

BCA, 030.01.00.00.8.46.25/1.

BCA, 030.01.00.00.22.129.6/1-5.

BCA, 030.01.00.00.22.129.6/10.

BCA, 030.01.00.00.22.129.6/12.

BCA, 30.01.00.00.71.452.4.1/2.

BCA, 030.01.00.00.23.133.7/5.

BCA, 030.01.00.00.7.40.17/1.

BCA, 030.01.00.00.40.236.20/1.

BCA, 030.01.00.00.22.129.6/13-15.

BCA, 030.01.00.00.22.129.6/18-19.

BCA, 030.01.00.00.40.236.20/2-3.

BCA, 030.01.00.00.38.228.5/4.

BCA, 030.01.00.00.8.46.8/1.

BCA, 030.01.00.00.38.228.5/4-28.

BCA, 030.01.00.00.1.2.8/1-11.

BCA, 030.01.00.00.72.455.5/1-13.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 10, B: 27, O: 1, 09.01.1963.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 10, B: 27, O: 1, 09.01.1963.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 32, B: 3, 03.09.1964.

B- GAZETELER

1)Ulusal Gazeteler

Akşam.

Cumhuriyet.

Daily Express.

Hürriyet.

İstanbul Ekspres.

Milliyet.

Radikal.

Star.

Tercüman.

Ulus.

Ülkü.

Vatan.

Yeni Asır.

Zafer.

2)Yerel Gazeteler

Akhisar.

Bandırma Ekspres.

Bozkurt.

Demokrat İzmir.

Denizli.

Ege Ekspres.

Ege Telgraf.
Halkın Sesi.
Hür Aydın.
Işık.
Kütahya Postası.
Muğla Postası.

2-ARAŞTIRMA ESERLERİ

A.Kitaplar

ALASYA Halil Fikret, *Tarih'te Kıbrıs*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi, Lefkoşa 1988.

ALASYA Halil Fikret, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1977.

ARMAOĞLU Fahir, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi,* Cilt 1., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1992.

ATALAY Talip, (*Geçmişten Günümüze Kıbrıs (İdari Yapılanma Ve Din Eğitimi),* Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı Yayınları, Konya 2003.

BİLSEL M. Cemil, *Lozan,* 2. Kitap, Ahmet İhsan Matbaası, İstanbul 1933.

BİRAND Mehmet Ali, *12 Mart İhtilali'nin Pençesinde Demokrasi*, İmge Kitabevi, Ankara 2008.

CAM Öndal, *Anadolu Kokan Kıbrıs*, Ankara Yayınevi, Ankara 1966.

CUMALIOĞLU Yakan, *Rauf Denktaş'a Armağan*, Turan Kültür Vakfı, Ankara 2000.

ÇAY Abdulhaluk, *Kanlı Noel-1963*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1989.

ÇETİN Recep, *Kara Papaz Makarios'un İntikamı*, Emre Yayınları, İstanbul 2012.

DARKOT Besim, *"Kıbrıs"*, İslam Ansiklopedisi VI, Maarif Basımevi, İstanbul 1955.

DENKTAŞ R. Rauf, *12'ye 5 Kala Kıbrıs*, Butik Matbaa, Ankara 1966.

DENKTAŞ Rauf R., *Rauf Denktaş'ın Hatıraları*, 1.Cilt, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1996.

ERİM Nihat, *Gizli Yönleriyle Kıbrıs Meselesi*, Ankara Basım Tarihi Yok.

ERİM Nihat, *Günlükler, 1925-1979*, II. Cilt, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005.

ERİM Nihat, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarihi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Cilt 1, Ankara 1953.

ERZEN Afif, *Kıbrıs Tarihine Bir Bakış*, TKAE Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1971.

FEVZİOĞLU Bülent ve Bilge, *Sinema, Plak ve Bildirilerde Kıbrıs Türklerinin Direniş Yılları*, Ajans Yayınları, Lefkoşa 2009.

FİKRET Kürşat, *Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi*, Kutsun Yayınevi, İstanbul 1978.

FİKRETOĞLU Ozan, *Toplumsal Psikoloji Perspektifinde Kültür ve Kültür Değerleri*, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Özkan Matbaacılık, Lefkoşa 1990.

GAZİOĞLU Ahmet C., *ENOSİS Çemberinde Türkler (1878-1952)*, İstanbul 1996.

GÜRSOY Cevat, *Kıbrıs ve Türkler*, TKAE Yayınları, Ankara 1964.

HAMMER, Joseph Von, *Osmanlı Tarihi*. Çev: Mehmet Ata C.II., MEB Yayınları, İstanbul 1991.

İSMAİL Sabahattin, *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*, Kastaş Yayınları, İstanbul 1998.

İSMAİL Sabahattin, *1571'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Kıbrıs Sorunu*, K.K.T.C Turizm Ve Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1986.

İSMAİL Sabahattin, *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu, Çöküşü ve K. K. T. C'nin Kuruluşu (1960-1983)*, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul, Basım Tarihi Yok.

KANTARCI Şenol, *Kıbrıs Laboratuvarı*, Aktüel Yayınları, İstanbul 2005.

KESER Ulvi, *Kızılay Belgeleri Işığında Kıbrıs 1963-1964*, Pulat Basımevi, Ankara 2013.

KÖKEN Rüstem, *64 Kuşağı Bir Kıbrıslı'nın Anıları*, Başak Matbaacılık, Ankara 2009.

MADEN Rukiye, *Dr. Fazıl Küçük ve KIBRIS*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2014.

MANİSALI Erol, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, İstanbul 2000.

MANİZADE Derviş, *Kıbrıs: Dün, Bugün, Yarın*, Yaylacık Matbaası, İstanbul 1975.

MANİZADE Derviş, *Kıbrıs'ta Kara Günler*, Altınok Matbaası, Ankara 1968.

MENGÜÇ Arslan, *Anılarda Erenköy, Bir Direnişin Anılarla Romanı 1958-1966*, Azim Matbaacılık, Ankara 2005.

MÜTERCİMLER Erol, *Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekatı*, Arba Yayınları, İstanbul 1990.

NECATİGİL M. Zeki, *The Cyprus Question And The Turkish Position İn International Law*, Oxford University Press, Oxford 1989.

OĞUZ Süleyman, *50.Yılda Kıbrıs*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1974.

ORAN Baskın, *Türk Dış Politikası*, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.

ÖZDEMİR Yüksel (Ed.), *3.Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu*, Motif Matbaacılık, Ankara 2013.

ÖZERSAY Kudret, *Kıbrıs Sorunu: Hukuksal Bir İnceleme*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Yorum Matbaası, Ankara 2002.

ÖZMEN Süleyman, *Avrasya'nın Kırılma Noktası*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005.

ÖZTER Lütfi, *Kıbrıs'ta Mücahit Güncesi*, Türk Metal Sendikası, Ankara 2001.

ÖZTOPRAK İzzet, "Kıbrıs'ta 1931 İsyanı Ve Yankıları", *Belleten*, CLXII, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Sayı 233'den ayrı basım, Ankara 1998.

SEZER Duygu, *Kamuoyu ve Dış Politika*, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1972.

SONYEL Salahi, *Türk-Yunan Anlaşmazlığı*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, Ankara 1985.

ŞANLI Hasan, *Kıbrıs Siyasal-Toplumsal Değişimler*, Güneş Matbaacılık, Ankara, 1967.

TAYHANİ İhsan, *Tanıklarıyla Kıbrıs Türk Mücadelesi*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2009.

TUNCER Hüner, *Kıbrıs Sarmalı*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2012.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi [TBMM ZC], cilt 10, 22 Kasım 1956.

USLU Nasuh, *Türk-Amerikan İlişkilerinde Kıbrıs*, 21.Yüzyıl Yayınları, Ankara 2000.

ÜNLÜ Cemalettin, *Kıbrıs'ta Basın Olayı*, Basın Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara 1981.

B- Makaleler ve İnternet Kaynakları

ARIK Umut, "Kıbrıs Krizi", *Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 2/1, Haziran 2011, s.3-21.

GÜLEN Ahmet, "İnönü Hükümetleri'nin Kıbrıs Politikası", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı:50, Güz 2012, s.389-428.

KAPCI Hikmet Zeki, "Kıbrıs Sorunun Çözümünde Nihat Erim Raporu", *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Cilt:14, Sayı:29, Eylül 2014, s.353-375.

KESER Ulvi, "Kıbrıs'ta 21 Aralık 1963 Kanlı Noel'i ve Kızılay", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: XII/24, Bahar 2012, s.255-304.

KESER Ulvi, "1963 Kanlı Noel Sonrasında Kıbrıs Türklerine Bilinmeyen Bir Yardım Girişimi Üzerine", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Ocak-Haziran 2013 (Kıbrıs Özel Sayısı-I), s.277-308.

KÜÇÜKOĞLU Bayram, "Kıbrıs Sorununa Dair Yaklaşım ve Algıların Türk Basınına Yansıması", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı:48, Güz 2011, s.791-814.

ÖZKAN Ali, "Kıbrıs Mücadelesinde Kumsal Katliamı ve Nihat İlhan", *Türk Dünyaları Araştırmaları*, Sayı:203, Nisan 2013, s.109-150.

ŞENER Bülent, "1963-1964 Kıbrıs Krizi: Türk Dış Politikası Tarihinde Askerî, Siyasal Ve Hukuksal Boyutlarıyla Bir Zorlayıcı Diplomasi Uygulaması", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı: 205, Ağustos 2013, s.103-136.

TORAMAN Ali, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti", Türk Dünyası Serisi: KKTC. Türk Tarihi Araştırmaları, Geneltürktarihi.Net, s.1-2. Erişim: 4 Mayıs 2018, http://www.genelturktarihi.net/wp-content/uploads/2012/04/kibris.pdf.

YALÇIN Emrullah, "Rauf R. Denktaş'ın Kıbrıs'ta Bitmeyen Mücadelesi", *Atatürk Dergisi, Cilt:4, Sayı:4*, Erzurum 2005, s.113-135.

C- Tezler

GEMUHLUOĞLU M. Ali, *Kıbrıs Sorunu 1960-1974*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1990.

GÖZLÜ Ahmet, *Kıbrıs Eskiçağı ve Jeopolitiği*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmış Doktora Tezi, Konya 2011.

KARACA Erdem, *Türk Basınında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluş Süreci Ve Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1975 – 1983)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2010.

TANSEL Ömer, *Demokrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010.

ULUSOY Turhan, *2. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye'de Kıbrıs İçin Yapılan Mitingler*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999.

EKLER

EK-1. Kıbrıs Sizden Yardım Bekliyor Kampanya haberi. (Ulus Gazetesi 31.12.1963)

ULUS
ADIMIZ ANDIMIZDIR
Kurucusu : KEMAL ATATÜRK
SALI 31 ARALIK 1963
Fazıl Küçük kanlı olayları anlattı
Genelkurmayda toplantı
Yüzlerce Türk'ün akıbeti meçhul
Kıbrıs'ta tarafsız bölge anlaşması dün imzalandı
İmzalanan yeni anlaşmaya göre Türk ve Rum Birlikleri bugünden itibaren ateş-kes hattının gerisine çekilecekler
3. KOALİSYON HÜKÜMETİNİN PROGRAMI DÜN OKUNDU
Yenilikler getiren program dün C. Senato ve M. Meclisinde okundu
Millet Meclisi hergün toplanacak
Hükümet programı
"Adaya sükûn geliyor.."
BAŞYAZI
Bu düşüncesiz hırsın sonu felâkettir
Yanlış teşhis
ULUS'un yılbaşı ilâvesini yarın bayilerden isteyiniz
KIBRIS, sizden yardım bekliyor
Mermilerden sonra şimdide açlık...
Bazı illerde yılbaşı gecesi eğlenceleri iptal edildi

EK-2. Rum tedhişine karşı yazılmış manşetler. (Akşam Gazetesi 07.09.1964)

«Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur»
AKŞAM
BU KİN BENDEN BİLLÂH GİDEMEZ BİN GÂVUR KELLESİ BİR KİN ÖDEMEZ
«SONUNA KADAR MUDAFAA
Kıbrıs harekâtının başarılı Kumandanı IRFAN TANSEL Harekât başlıyor
ANAVATAN
64 Yetmiş Kıbrıs semalarında
Papaz'ın yaygarası
Teslim Bayrağı yerine beyaz çarşaf
EDECEGIZ - VATAN SAGOLSUN»
Kıbrıs buhranı için neler söylendi
Papandreu
Başbakan İnönü
Papaz Makarios
Başkan Johnson
Başbakan Kıyuçel
Lord Home
İstersek uçaklar yarım saatte gelir
Her taraf moloz ve enkaz dolu

EK-3. Yardım hareketlerine katılan Süreyya Melik ile ilgili haber. (Akşam Gazetesi 22.08.1964)

AKŞAM

New York'ta bir Türk dansözü

Petrol Kralları ile evlenmek istemeyen Türk dansözü vatanına dönmek istediğini söyledi

Süreyya Melik, Kıbrıs için kampanya açtı

Adana'da düdük çalmak yasaklandı

Yasak kararını turistler istemişlerdi

Öğretmen Sıkı Alp'a bir komplo hazırlanmış

PE-RE-JA TURİSTİK KOLONYASI

Güzel yurdumuzun turistik kıymetlerini dünyaya tanıtan ambalaj içinde harika bir kolonya

T.C. ZİRAAT BANKASI 1964 YILINDA

Onbir milyon lira dağıtıyor

Tasarruflarını Ziraat Bankasında toplayanlar daima kârlı çıkarlar

EK-4. Büyük Ankara Mitingi. (Tercüman Gazetesi 29.08.1964)

CUMARTESİ 29 AĞUSTOS

Halk'a ve olaylara Tercüman

HER SABAH DÜNYA YENİDEN KURULUR. HER SABAH TAZE BİR BAŞLANGIÇTIR

"Ordu Kıbrıs'a... Kahpe dostlar... Amerika kahrolsun... 30 milyon taksim istiyor... Kalleş Johnson... Türkiye Vietnam değildir,,

50 bin Ankaralı "Kahpe Amerika,,

"Kahpe Amerika,, diye haykırdı

İstanbul'da da bugün Kıbrıs için gençlerimiz büyük bir "MİTİNG,, yapacak

KADIN, ERKEK YAŞLI, GENÇ 50 BİN ANKARALI HEYECAN İLE BARİKATLARI YIKTI, AMERİKA SEFARETİNİN ÖNÜNDE BULUŞTU YUNAN SEFARETİ CAMSIZ KALDI

Papaz Makarios "Türk Birliği,,ni 30 Ağustos'ta değiştirmek istemiyor

24 general bir yıldız terfi etti 42 albay da general oldu

Meclis Heyeti Amerika'dan döndü, Osman Bölükbaşı "Amerikan halk efkârı bizle, fakat Hükümeti değil.. dedi

EK-5. Arşiv Belgelerinde Vatandaş Tepkileri. (BCA, 030.01.00.00.22.128.3/1

Çok Muhterem
Başbakanımız
Sayın İsmet İnönü

A N K A R A

Bendeniz aslen Urfa Vilayetinin Siverek kazası halkındanım. Boyum, 1,90, Kilom 81 30 Yaşında 5 Çocuk babasıyım. Askerliğimi Topçu Onbaşısı olarak ifa ettim.

Kıbrısta mel'un papaz makarios ve onun şerirleri tarafından en şen'i bir şekilde katledilen masum soydaşlarımızın intikamını almak üzere teşkil olunacak birliğe gönüllü olarak katılmak arzusundayım. İçimizdeki cevherden ve yanan ateşten bihaber bulunan bu beyaği adamlara Türkün ve Türklüğün Allah sayesinde nelere muktedir olduklarını göstermek emelindeyim.

Bu hususta Sayın Hükumetimizce verilecek emirlere intizaren en derin saygılarımı sunar, hürmetle ellerinizden öperim.

Koç Ali Özalan

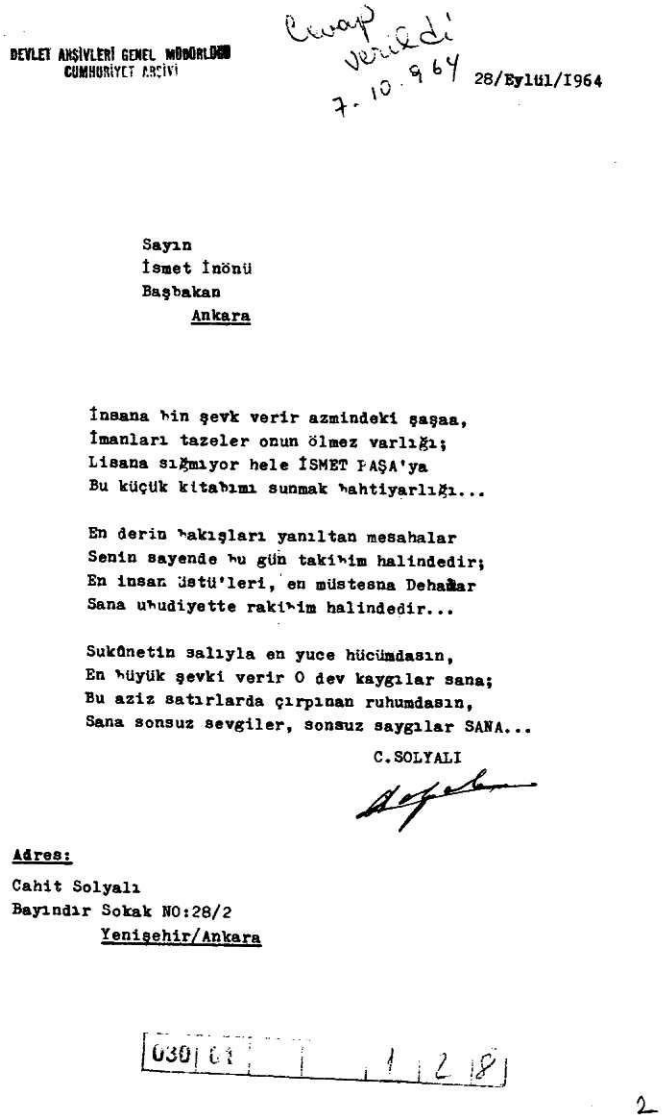
A d r e s
Koç Ali Özalan
Şark Kromları İşletmesi
Tahmil Tahliye Servisinde
A L A C A K A Y A / K A D E K

Hususi kalem. Md
11. 1. 1964
dp.

BAŞBAKANLIK EVRAKI
Tarihi | Evrak No | Ekl
11 OCAK 1964 | 3/874 | 39 |

030 01 | 22 128 3

EK-6. Cahit Solyalı'nın İnönü'ye gönderdiği Kıbrıs Türklerine destek amaçlı yazılan şiir kitabından bir kesit. (BCA, 030.01.00.1.2.8/2.)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Cevap verildi 7.10.964

28/Eylül/1964

Sayın
İsmet İnönü
Başbakan
Ankara

İnsana bin şevk verir azmindeki şaşaa,
İmanları tazeler onun ölmez varlığı;
Lisana sığmıyor hele İSMET PAŞA'ya
Bu küçük kitabımı sunmak bahtiyarlığı...

En derin bakışları yanıltan mesahalar
Senin sayende bu gün takibim halindedir;
En insan üstü'leri, en müstesna Dehalar
Sana ubudiyette rakibim halindedir...

Sükûnetin salıyla en yuce hücümdasın,
En büyük şevki verir O dev kaygılar sana;
Bu aziz satırlarda çırpınan ruhumdasın,
Sana sonsuz sevgiler, sonsuz saygılar SANA...

C.SOLYALI

Adres:
Cahit Solyalı
Bayındır Sokak NO:28/2
Yenişehir/Ankara

030 01 1 2 8

2

EK-7. Dünya devletlerinden gelen destek mektuplarından biri de Arnavutluk Halk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'ndan gelen mektup. (BCA, 030.01.00.00.38.228/4.)

D... : ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Dosyama konuldu 18.1.1964

Ekselâns,

Kıbrıstaki son olaylara dair bana göndermek lütfunda bulunduğunuz mesajı özel bir dikatle okudum. Arnavutluk halkı ve Arnavutluk Halk Cumhuriyeti Hükûmeti, bütün halkların hürriyet ve bağımsızlıklarına ve haklarına tam saygı gösterilmesine daima taraftar olmuş ve olacaktır.

Kıbrısta cereyan eden olaylar bizi müteessir etmektedir. Ekselânslarının mesajlarından da öğrendiğimiz gibi, Adada Türk halkına karşı cinayetler işlenmiş ve katliam hareketlerine girişilmiştir. Kıbrıs Türk halkına karşı duyduğumuz sempatiyi zatıâlilerine ifade etmek isteriz. Biz Arnavutlar, halen bugün dahi Güney Arnavutluğu Yunanistana ilhak yolunda saçma taleplerde bulunmaga devam eden Atina'nın müfrit milliyetçi rumlarının halkımıza karşı takip ettikleri düşmanca politikalarını yakinen biliriz. Bu politikayı ve Yunanlıların takbih edilmesi gereken şoven (megali idea) gayelerini siz de bizzat yakinen gördünüz ve Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Kemal Atatürk'ün mümtaz idaresi altında bu politikaya karşı başarı ile savaştınız. Bu münasebetle, Kıbrıs meselesinin hakkaniyete uygun bir şekilde hallini temenni eder ve Ekselânslarına, Türk halkına karşı taşıdığımız sempati hislerimizi ve Türkiye Cumhuriyeti ile daima dostluk münasebetleri idame etmek arzumuzu belirtmek isteriz.

Hürmetlerimle.

Mehmet Şehu
Arnavutluk Halk Cumhuriyeti
Bakanlar Kurulu Başkanı

Ekselâns İsmet İnönü
Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı

030 01 38 228 4

EK-8. Kıbrıs Hadiseleri ile ilgili Başbakan İsmet İnönü'ye gönderilen Mektup ve Telgraflar (BCA, 030.01.00.00.38.228.5/4.)

PTT

TELGRAF

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

Yol : Kıbrıs

- ELT SAYIN ISMET INONU BASVEKIL ANKARA + 38955

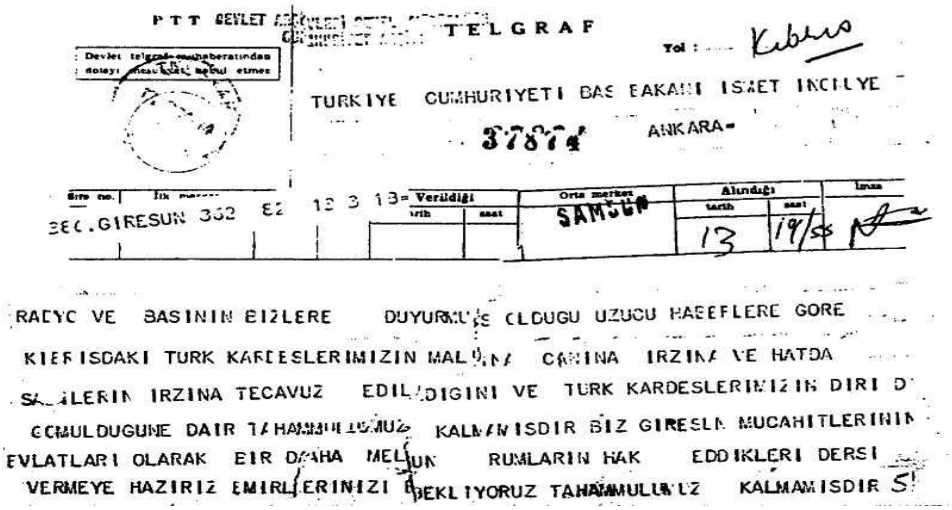
Sıra no.	İlk merkez	Numara	Kelime	Verildiği	Orta merkez	Alındığı tarih	Alındığı saat	İmza
2631	BEYOGLUIST	25083	52	13/3 20 20		14	1/30	

- SAYIN PASAM NE OLUR... KIBRISA BENDE GONULLU GITMEK ISTIYORUM NE YILBASI YAPTIM NE BAYRAM EYER GIDER ORADAKI VATANDASLARA YARDIMA KOSARSAM ISTE O ZAMAN DUGUN BAYRAM EDERIM YA ZAFERLE DONERIM VAHUT SEHIT OLURUM MUSAADELERINIZI ARZ EDERIM HULYA GUNES AGA CAMI ARKASI NAIME SOK NO 17/2 BEYOGLU +

030 01 38 228 5

Blok No 3001 - 3200 (198 x 140) 10 000 000 ad. 1963 (T C D D Matbaası - İzmir — 1963 - 1963)

EK-9. Kıbrıs Hadiseleri ile ilgili Başbakan İsmet İnönü'ye gönderilen Mektup ve Telgraflar (BCA, 030.01.00.00.38.228.5/5.)

PTT DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ

TELGRAF

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

Yol : Kıbrıs

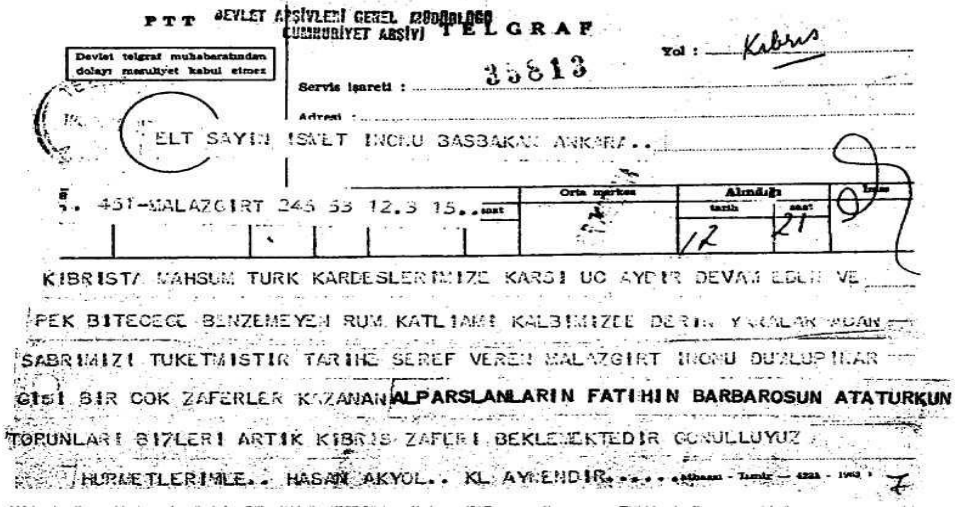
TURKIYE CUMHURIYETI BAS BAKANI ISMET INCILYE

37874 ANKARA-

Sıra no.	İlk merkez	Numara	Kelime	Verildiği tarih	Verildiği saat	Orta merkez	Alındığı tarih	Alındığı saat	İmza
3EC.	GIRESUN	332	82	12 3 13		SAMSUN	13	19/5	

RADYO VE BASININ BIZLERE DUYURDUKLARI UZUCU HABERLERE GORE KIBRISDAKI TURK KARDESLERIMIZIN MALINA CANINA IRZINA VE HATDA SALILERIN IRZINA TECAVUZ EDILDIGINI VE TURK KARDESLERIMIZIN DIRI D GOMULDUGUNE DAIR TAHAMMULUMUZ KALMAMISDIR BIZ GIRESUN MUCAHITLERININ EVLATLARI OLARAK BIR DAHA MELUN RUMLARIN HAK EDDIKLERI DERSI VERMEYE HAZIRIZ EMIRLERINIZI BEKLIYORUZ TAHAMMULUMUZ KALMAMISDIR S

EK-10. Kıbrıs Hadiseleri ile ilgili Başbakan İsmet İnönü'ye gönderilen Mektup ve Telgraflar (BCA, 030.01.00.00.38.228.5/7.)

PTT DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ TELGRAF

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

Yol : Kıbrıs

Servis işareti : 35813

Adresi :

ELT SAYIN ISMET INONU BASBAKAN ANKARA..

451-MALAZGIRT 246 53 12.3 15.. saat

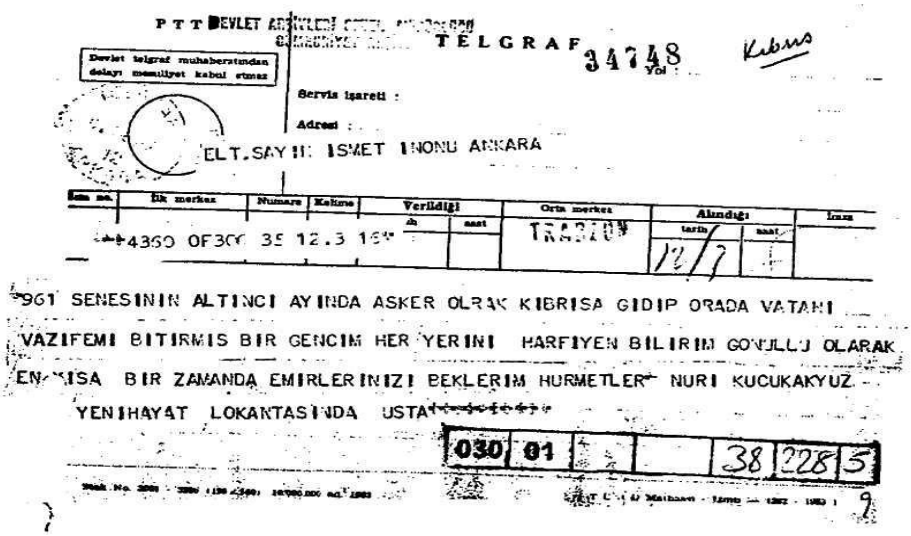
Orta merkez | Aldığı tarih 12 saat 21 | İmza

KIBRISTA MAHSUM TURK KARDESLERIMIZE KARSI UC AYDIR DEVAM EDEN VE PEK BITECEGE BENZEMEYEN RUM KATLIAMI KALBIMIZDE DERIN YARALAR ACAN SABRIMIZI TUKETMISTIR TARIHE SEREF VEREN MALAZGIRT INONU DUZLUPINAR GIBI BIR COK ZAFERLER KAZANAN ALPARSLANLARIN FATIHIN BARBAROSUN ATATURKUN TORUNLARI BIZLERI ARTIK KIBRIS ZAFERI BEKLEMEKTEDIR GONULLUYUZ

HURMETLERIMLE.. HASAN AKYOL.. KL AYRENDIR

7

EK-11. Kıbrıs Hadiseleri ile ilgili Başbakan İsmet İnönü'ye gönderilen Mektup ve Telgraflar (BCA, 030.01.00.00.38.228.5/9.)

PTT DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ TELGRAF 34748 Yol : Kıbrıs

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

Servis işareti :

Adresi :

ELT.SAYIN ISMET INONU ANKARA

İlk merkez | Numara | Kelime | Verildiği saat | Orta merkez TRABZON | Aldığı tarih 12/7 saat | İmza

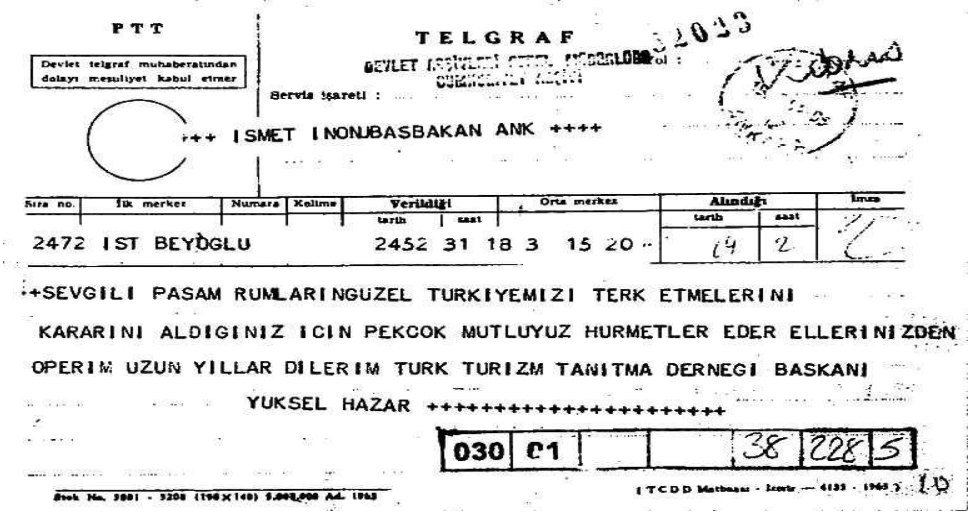
4360 OF30 35 12.3 16

961 SENESININ ALTINCI AYINDA ASKER OLRAK KIBRISA GIDIP ORADA VATANI VAZIFEMI BITIRMIS BIR GENCIM HER YERINI HARFIYEN BILIRIM GONULLU OLARAK EN KISA BIR ZAMANDA EMIRLERINIZI BEKLERIM HURMETLER NURI KUCUKAKYUZ YENIHAYAT LOKANTASINDA USTA

030 01 38 228 5

9

EK-12. Kıbrıs Hadiseleri ile ilgili Başbakan İsmet İnönü'ye gönderilen Mektup ve Telgraflar (BCA, 030.01.00.00.38.228.5/10.)

PTT

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

TELGRAF

Servis işareti :

++++ ISMET INONUBASBAKAN ANK ++++

Sıra no.	İlk merkez	Numara	Kelime	Verildiği tarih	Verildiği saat	Orta merkez	Alındığı tarih	Alındığı saat	İmza
2472	IST BEYOGLU			2452 31 18 3	15 20		19	2	

+SEVGILI PASAM RUMLARINGUZEL TURKIYEMIZI TERK ETMELERINI KARARINI ALDIGINIZ ICIN PEKCOK MUTLUYUZ HURMETLER EDER ELLERINIZDEN OPERIM UZUN YILLAR DILERIM TURK TURIZM TANITMA DERNEGI BASKANI YUKSEL HAZAR ++++++++++++++++++++++

030 01 38 228 5

TCDD Matbaası - İzmir — 1963

EK-13. Kıbrıs Hadiseleri ile ilgili Başbakan İsmet İnönü'ye gönderilen Mektup ve Telgraflar (BCA, 030.01.00.00.38.228.5/11.)

PTT

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

TELGRAF

Yol :

Servis işareti :

SAYIN ISMET INONU BASBAKAN ANKARA -

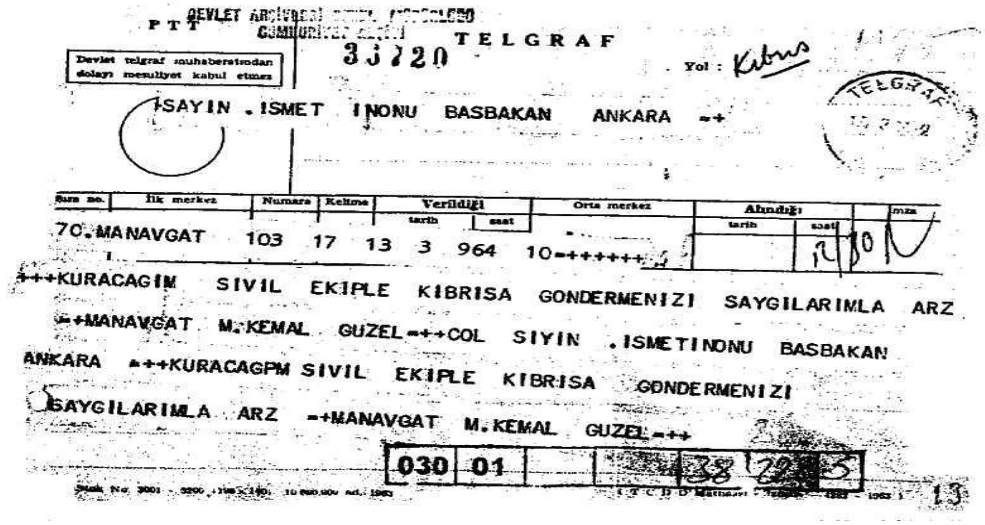
Sıra no.	İlk merkez	Numara	Kelime	Verildiği	Orta merkez	Alındığı tarih	Alındığı saat	İmza
2247	KADIKOY IST		2562 40	18/3 12 30	-nbul	19	10	

HUKUMETIMIZIN YUNAN UYRUKLULARI HAKKINDA ALMIS OLDUGU KARARI BUTUN KALBIMIZLE VE SEVINCLE KARSILADIK EN SAMIMI DUYGULARIMIZI SUNAR HURMETLE ELLERINIZDEN OPERIZ - KADIKOY DIREKLI PASAJ ... UFLARINDAN IHSAN OZOGUZ NECATI ERUNSAL SEDAT ARGIT UNSEL AYBEK CAHIT ERUNSAL HUSEYIN AKBULUT. +

030 01 38 228 5

TCDD Matbaası — 1963

EK-14. Kıbrıs Hadiseleri ile ilgili Başbakan İsmet İnönü'ye gönderilen Mektup ve Telgraflar (BCA, 030.01.00.00.38.228.5/13.)

PTT TELGRAF

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

33720

Yol : Kıbrıs

TELGRAF

ISAYIN .ISMET INONU BASBAKAN ANKARA =+

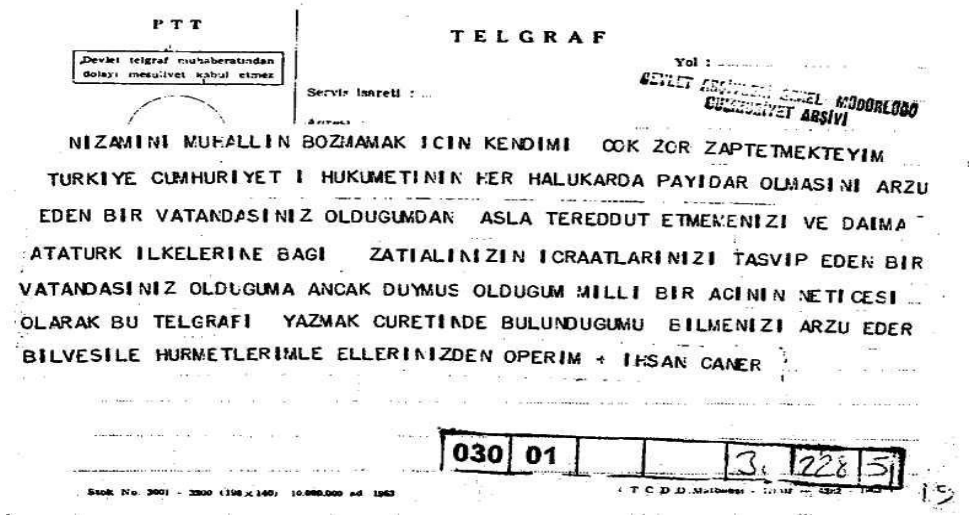
Sıra no.	İlk merkez	Numara	Kelime	Verildiği tarih	Verildiği saat	Orta merkez	Aldığı tarih	Aldığı saat	İmza
70. MANAVGAT	103	17	13	3	964	10=++++++		12 30	

+++KURACAGIM SIVIL EKIPLE KIBRISA GONDERMENIZI SAYGILARIMLA ARZ =+MANAVGAT M.KEMAL GUZEL=++COL SIYIN .ISMETINONU BASBAKAN ANKARA =++KURACAGPM SIVIL EKIPLE KIBRISA GONDERMENIZI SAYGILARIMLA ARZ =+MANAVGAT M.KEMAL GUZEL=++

030 01 38 22 3

13

EK-15. Kıbrıs Hadiseleri ile ilgili Başbakan İsmet İnönü'ye gönderilen Mektup ve Telgraflar (BCA, 030.01.00.00.38.228.5/19.)

PTT

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

TELGRAF

Yol :

Servis İşareti :

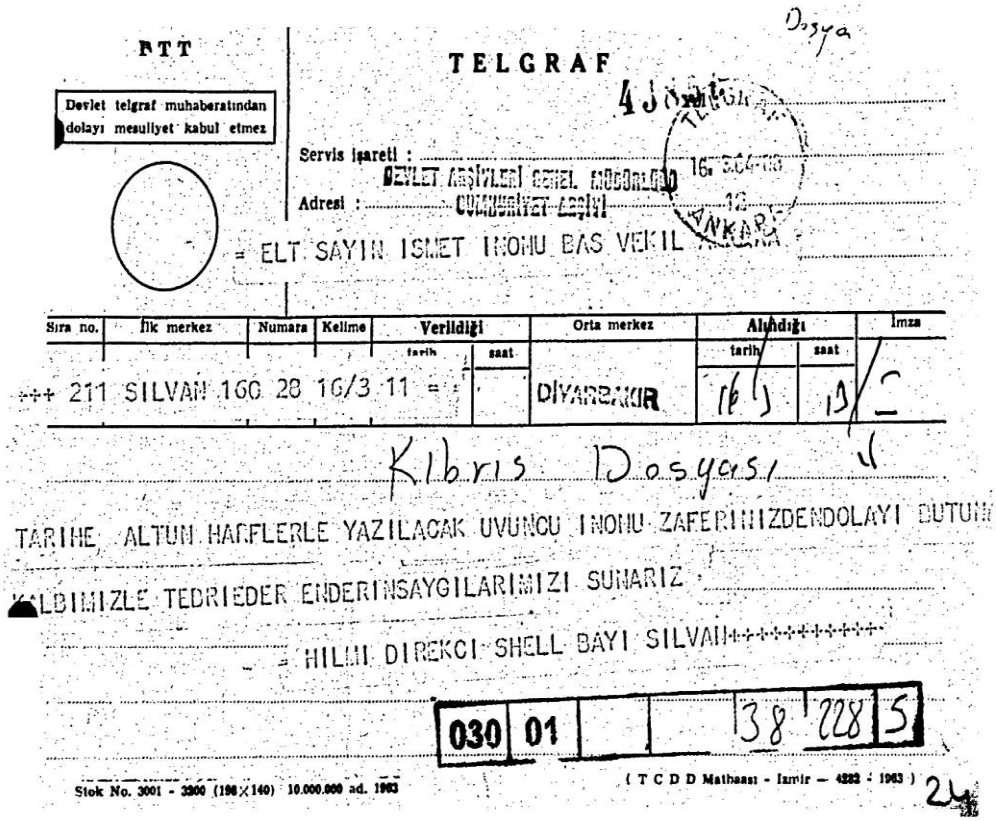
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ

NIZAMINI MUHALLIN BOZMAMAK ICIN KENDIMI COK ZOR ZAPTETMEKTEYIM TURKIYE CUMHURIYET I HUKUMETININ HER HALUKARDA PAYIDAR OLMASINI ARZU EDEN BIR VATANDASINIZ OLDUGUMDAN ASLA TEREDDUT ETMEMENIZI VE DAIMA ATATURK ILKELERINE BAGI ZATIALINIZIN ICRAATLARINIZI TASVIP EDEN BIR VATANDASINIZ OLDUGUMA ANCAK DUYMUS OLDUGUM MILLI BIR ACININ NETICESI OLARAK BU TELGRAFI YAZMAK CURETINDE BULUNDUGUMU BILMENIZI ARZU EDER BILVESILE HURMETLERIMLE ELLERINIZDEN OPERIM + IHSAN CANER

030 01 3 228 5

15

EK-16. Kıbrıs Hadiseleri ile ilgili Başbakan İsmet İnönü'ye gönderilen Mektup ve Telgraflar (BCA, 030.01.00.00.38.228.5/24.)

PTT

TELGRAF

Dosya

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

Servis işareti :

Adresi : DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ

16.3.1988 12 ANKARA

= ELT SAYIN ISMET INONU BAS VEKIL ANKARA

Sıra no.	Çık merkez	Numara	Kelime	Verildiği tarih	Verildiği saat	Orta merkez	Alındığı tarih	Alındığı saat	İmza
+++	211 SILVAN	160	28	16/3	11 =	DİYARBAKIR	16/3	13/-	

Kıbrıs Dosyası

TARIHE ALTUN HARFLERLE YAZILACAK UVUNCU INONU ZAFERINIZDENDOLAYI DUTUN

KALBIMIZLE TEBRIEDER ENDERINSAYGILARIMIZI SUNARIZ

= HILMI DIREKCI SHELL BAYI SILVAN++++++++++

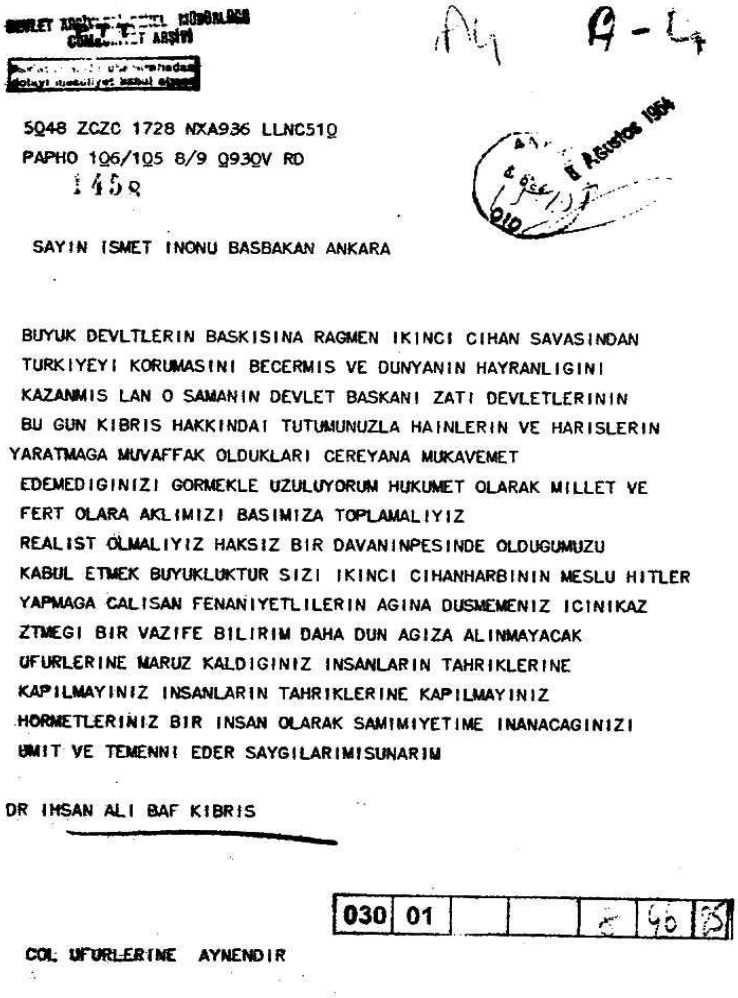
030 01 38 228 5

Stok No. 3001 - 2500 (198×140) 10.000.000 ad. 1983

(T C D D Matbaası - İzmir — 4222 - 1983)

24

EK-17. Kıbrıs Konusunda Dr. İhsan Ali Baf İmzasıyla gönderilen telkin mektubu (BCA, 030.01.00.00.8.46.25/1.)

DEVLET ARŞİVİ

A4 A-4

5Q48 ZCZC 1728 NXA936 LLNC51Q
PAPHO 1Q6/1Q5 8/9 Q93QV RD
145Q

8 Ağustos 1964

SAYIN ISMET INONU BASBAKAN ANKARA

BUYUK DEVLTLERIN BASKISINA RAGMEN IKINCI CIHAN SAVASINDAN
TURKIYEYI KORUMASINI BECERMIS VE DUNYANIN HAYRANLIGINI
KAZANMIS LAN O SAMANIN DEVLET BASKANI ZATI DEVLETLERININ
BU GUN KIBRIS HAKKINDAI TUTUMUNUZLA HAINLERIN VE HARISLERIN
YARATMAGA MUVAFFAK OLDUKLARI CEREYANA MUKAVEMET
EDEMEDIGINIZI GORMEKLE UZULUYORUM HUKUMET OLARAK MILLET VE
FERT OLARA AKLIMIZI BASIMIZA TOPLAMALIYIZ
REALIST OLMALIYIZ HAKSIZ BIR DAVANINPESINDE OLDUGUMUZU
KABUL ETMEK BUYUKLUKTUR SIZI IKINCI CIHANHARBININ MESLU HITLER
YAPMAGA CALISAN FENANIYETLILERIN AGINA DUSMEMENIZ ICINIKAZ
ZTMEGI BIR VAZIFE BILIRIM DAHA DUN AGIZA ALINMAYACAK
UFURLERINE MARUZ KALDIGINIZ INSANLARIN TAHRIKLERINE
KAPILMAYINIZ INSANLARIN TAHRIKLERINE KAPILMAYINIZ
HORMETLERINIZ BIR INSAN OLARAK SAMIMIYETIME INANACAGINIZI
UMIT VE TEMENNI EDER SAYGILARIMISUNARIM

DR IHSAN ALI BAF KIBRIS

030 01

COL UFURLERINE AYNENDIR

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Gökhan KARAKAYA
Doğum Yeri	Altındağ/ ANKARA
Doğum Tarihi	10.04.1992

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Gazi Üniversitesi
Fakülte	Fen- Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Tarih

İş DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	1.Uygur Ortaokulu
Görevi/Pozisyonu	Öğretmen
Tecrübe Süresi	3 yıl

KATILDIĞI

Kurslar	Genel İngilizce Kursu, YDS Kursu, Rusça Kursu
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	Kalaba Mahallesi Leylak Caddesi 12/3 Keçiören/ANKARA
Mail	gokko_fb@hotmail.com